

Školy a školská zařízení 2020/21

Analytická část

Obsah:

1. Předškolní vzdělávání	2
1.1 Mateřské školy - školy, třídy, učitelé a děti	2
1.2 Věkové složení dětí v mateřských školách	10
1.3 Děti s cizím státním občanstvím v mateřských školách.....	13
1.4 Děti v mateřských školách se zdravotním postižením	15
1.5 Předškolní vzdělávání na základních školách	18
2. Základní vzdělávání.....	20
2.1 Základní školy – základní údaje za školní rok 2020/2021	21
2.2 Základní školy podle typu a zřizovatele – školy a třídy.....	23
2.3 Učitelé a asistenti pedagogů na základních školách	25
2.4 Žáci v základních školách – základní ukazatele	29
2.5 Základní školy v regionálním srovnání – základní ukazatele	33
2.6 Žáci nově přijatí do 1. ročníků základních škol	34
2.7 Žáci s individuálním vzděláváním a vzdělávající se v zahraničí	36
2.8 Žáci opakující ročník	38
2.9 Přestupy na víceletá gymnázia nebo osmileté konzervatoře	40
2.10 Žáci, kteří ukončili povinnou školní docházku.....	41
2.11 Žáci s cizím státním občanstvím na základních školách	42
2.12 Žáci na základních školách se zdravotním postižením	45
3. Střední školy	48
3.1 Školy, žáci a učitelé celkem	48
3.2 Žáci středních škol dle druhů a oborů vzdělávání	51
3.3 Žáci středních škol dle zdravotního postižení a integrace.....	59
3.4 Žáci středních škol dle státní příslušnosti	62
4. Konzervatoře	64
5. Vyšší odborné školy.....	68

1. Předškolní vzdělávání

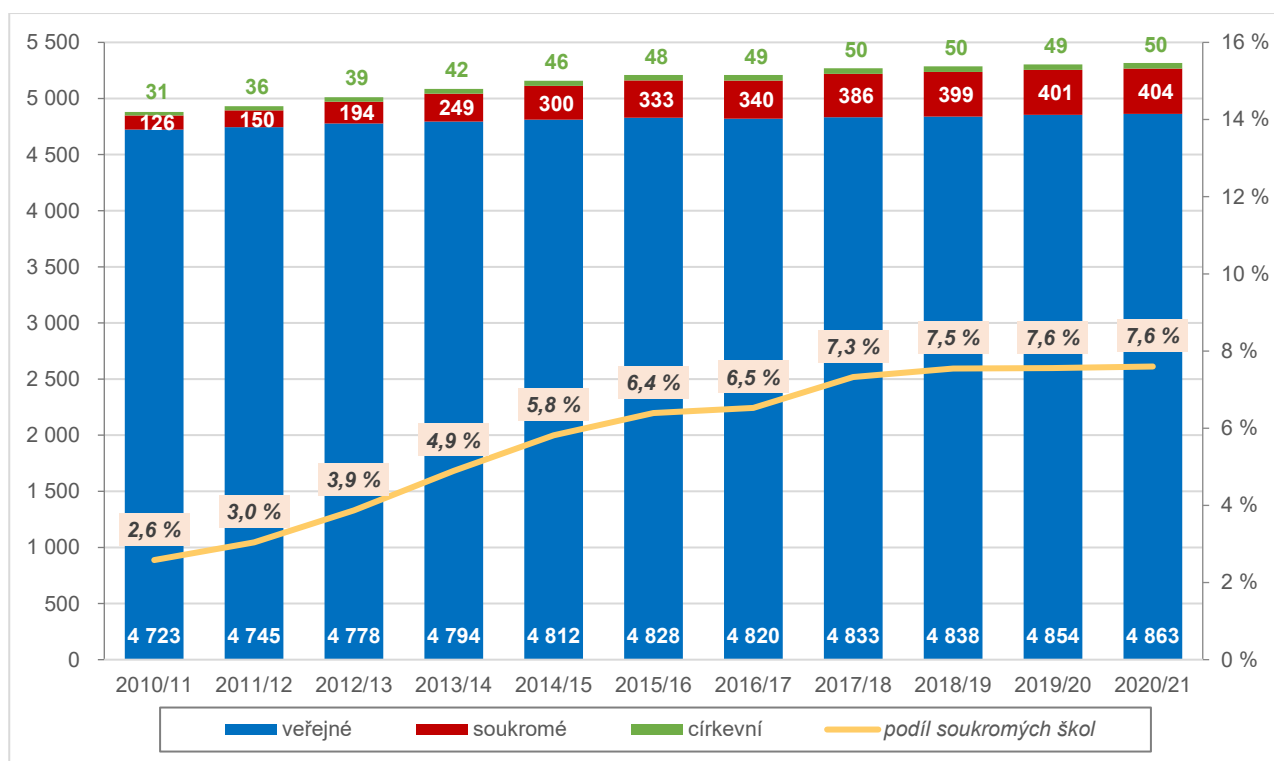
Úlohou předškolního vzdělávání je doplňovat a podporovat rodinnou výchovu a v úzké vazbě na ni pomáhat zajistit dítěti prostředí s dostatkem mnohostranných a přiměřených podnětů k jeho aktivnímu rozvoji a učení. Toto vzdělávání zabezpečují v Česku především mateřské školy, dále pak přípravné třídy a přípravný stupeň základních škol speciálních. V předškolním vzdělávání bylo ve školním roce 2020/21 celkem 362 209 dětí, z toho většina v mateřských školách (98,7 %, 357 598 dětí), zbytek docházel do přípravných tříd základních škol (4 424 dětí) nebo do přípravného stupně základních škol speciálních (187 dětí).

1.1 Mateřské školy - školy, třídy, učitelé a děti

Ve školním roce 2020/21 zajišťovalo předškolní vzdělávání v Česku celkem **5 317 mateřských škol**¹. Většina z nich byla **veřejného zřizovatele** (4 863, 91,5 %). Jedná se téměř výhradně o školy, jejichž zřizovatelem je obec či její místní část (např. Praha 10). V Česku existuje i 85 mateřských škol, kde jsou zřizovatelem jednotlivé kraje, sedm spadajících přímo pod MŠMT a jedna mateřská škola byla zřízená Ministerstvem zemědělství.

Kromě veřejných mateřských škol se mohou děti vzdělávat i v **soukromých a církevních** mateřských školách. Tyto alternativy však tvoří stále poměrně malý podíl z celkového počtu mateřských škol, i když jich v posledních letech výrazně přibývá – především těch soukromých. Ve školním roce 2020/21 se soukromé mateřské školy podílely 7,6 % na celkovém počtu mateřských škol v porovnání s 2,6 % před deseti lety. Jejich podíl mezi všemi mateřskými školami rostl zejména do roku 2017/18, od té doby se již příliš nemění - viz graf 1.1.

Graf 1.1 Mateřské školy podle zřizovatele - počet škol

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Nejvíce soukromých mateřských škol se dlouhodobě nachází v Praze. Ve školním roce 2020/21 jich zde bylo 104, což představovalo cca čtvrtinu všech soukromých mateřských škol v Česku. Druhým krajem s nejvyšším podílem soukromých mateřských škol je Středočeský kraj, ve kterém se k 30. 9. 2020 nacházela pětina všech

¹ Jedná se o školy, kterým byl udělen tzv. resortní identifikátor právnické osoby (RED_IZO), pod kterým je škola uvedena v rejstříku škol a školských zařízení, a sice podle § 144/1a školského zákona. Nespádají sem např. dětské skupiny či kluby, popř. i mateřské školy, které se nezaregistrovaly do rejstříku škol a školských zařízení a nemají tudíž oprávnění poskytovat vzdělávání v rámci povinné předškolní přípravy.

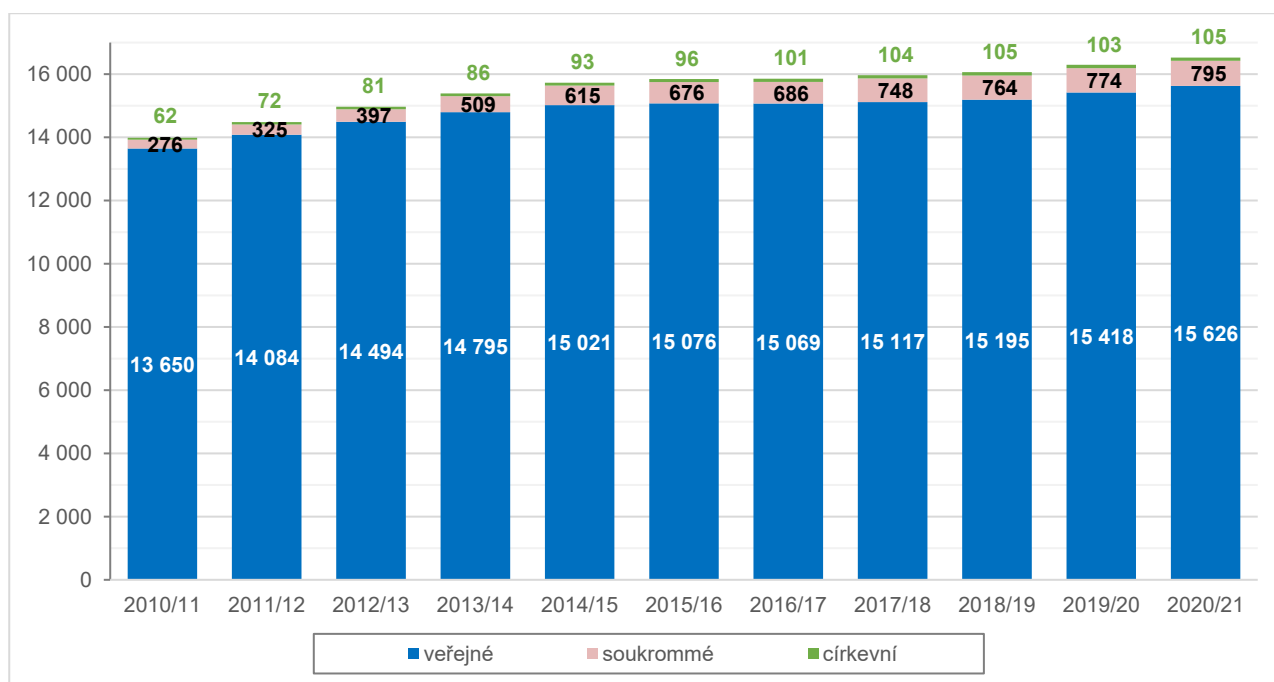

soukromých školek (tj. 83). Naopak, nejméně soukromých školek bychom našli v Pardubickém a v Karlovarském kraji. V obou případech se zde nacházelo jen sedm mateřských škol.

Kromě „klasických“ mateřských škol existují i školy pro děti, které jsou dlouhodobě hospitalizované v nemocnici či psychiatrické nemocnici, v dětské léčebně či ozdravovně. Jedná se o mateřské školy při zdravotnických zařízeních, které zřizuje obec či kraj. K 30. 9. 2020 existovalo 52 těchto škol, které navštěvovalo celkem 830 dětí.

V minulém školním roce bylo v Česku v provozu celkem **16 526 tříd**, z toho 795 tříd bylo zřízených v soukromých mateřských školách a 105 v církevních. Počet tříd, podobně jako počet mateřských škol, každým rokem narůstá. Mezi školními roky 2010/11 a 2015/16 se zvýšil o 13,3 % a mezi školními roky 2015/16 a 2020/21 o další 4,3 %. Nejrychleji jich přitom přibývalo v posledních dvou školních rocích.

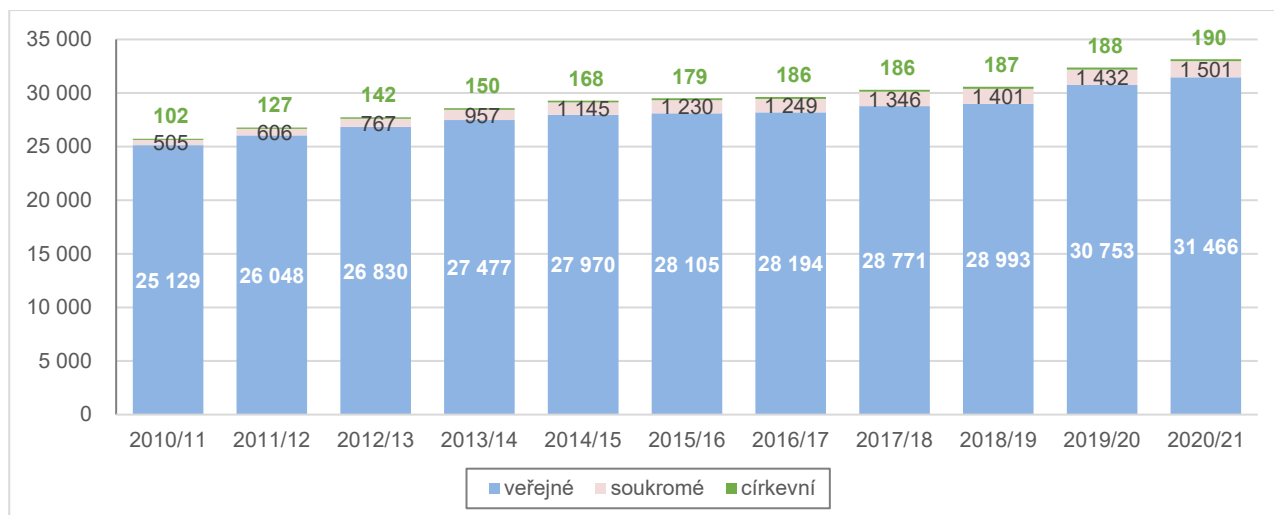
Graf 1.2 Mateřské školy podle zřizovatele - počet tříd

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Počet nově vzniklých **veřejných mateřských škol** za posledních 10 let vzrostl pouze nepatrně (o 3 %; 140 škol), a to i přes narůstající počet dětí v nich. Zvyšující se kapacitní nároky se tak ve veřejných školkách projeví zejména zřizováním nových tříd. Jejich počet vzrostl v tomto období o 14,5 % (1 976 tříd).

S nárůstem počtu mateřských škol a především jejich tříd, se tvoří i nová pracovní místa. To znamená, že každoročně narůstá i **počet učitelů** v mateřských školách. Za posledních 10 let vzrostl přepočtený počet učitelů v mateřských školách o 28,8 %, za posledních pět let pak o osminu (12,3 %). Jde o výrazně vyšší nárůsty, než jaké byly zaznamenány v případě počtu škol a jejich tříd, ale i dětí, které je navštěvují. K 30. 9. 2020 pracovalo na pozici učitele v mateřských školách celkem 33 157 osob přepočtených na plné úvazky v porovnání s 25 737 v roce 2010.

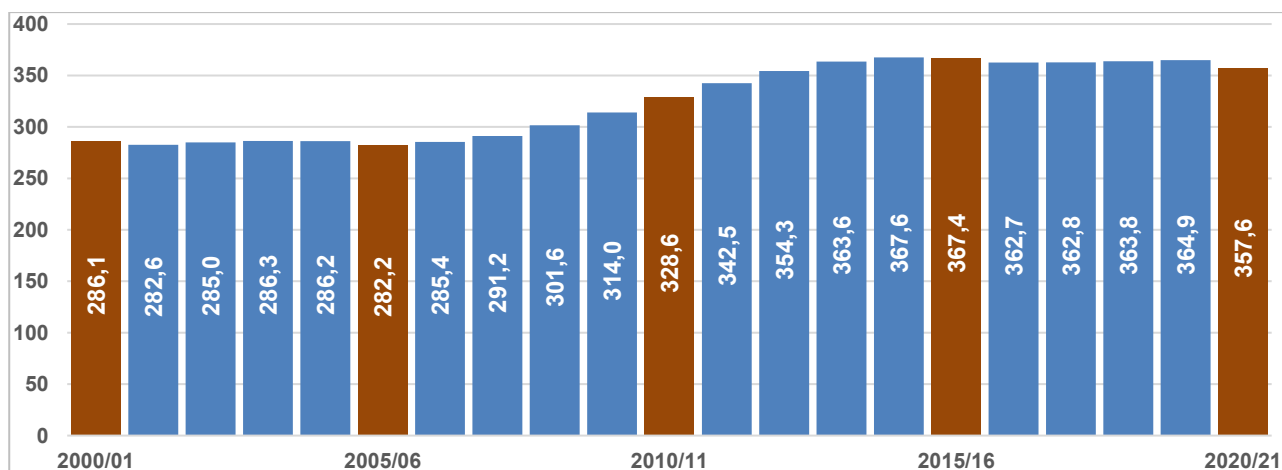
Graf 1.3 Mateřské školy podle zřizovatele - počet plných úvazků učitelů

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Vzdělávání v mateřských školách je u nás téměř výhradní doménou žen. Muži tvořili ve školním roce 2020/21 jen 0,66 % pedagogických pracovníků mateřských škol. Jejich podíl se však v čase mírně zvyšuje. Ve školním roce 2010/11 zaujímali 0,26 % všech učitelů, v roce 2015 to bylo 0,54 % a v roce 2020 pak 0,66 %.

V krajském srovnání byl tento podíl nejvyšší v Praze, a sice 1,35 % (53 učitelů). Naopak nejnižší zastoupení mužů bylo zaznamenáno v kraji Vysočina (0,32 %), kde v mateřských školách učilo jen pět mužů.

Ve školním roce 2020/21 navštěvovalo mateřské školy celkem **357 598 dětí**. Oproti předchozímu školnímu roku je to o 7 311 dětí méně. Předznamenejme, že úbytek počtu dětí je daný poklesem počtu dětí mladších než 3 roky a mírně i tříletých v mateřských školách, přestože jejich počet v populaci České republiky, tj. včetně těch, co nedocházejí do mateřských škol s právem poskytování předškolní přípravy, se naopak zvýšil (více o věkovém složení dětí v mateřských školách viz část 1.2). Může to být dáno obavami rodičů z onemocnění covid-19, ale také navýšením rodičovského příspěvku od ledna 2020, kdy v důsledku prodloužení mateřské dovolené² ubylo dětí mladších tří let a mírně i dětí tříletých v mateřských školách.

Graf 1.4 Mateřské školy - počty dětí v mateřských školách v tisících osob (2000/01 až 2020/21)

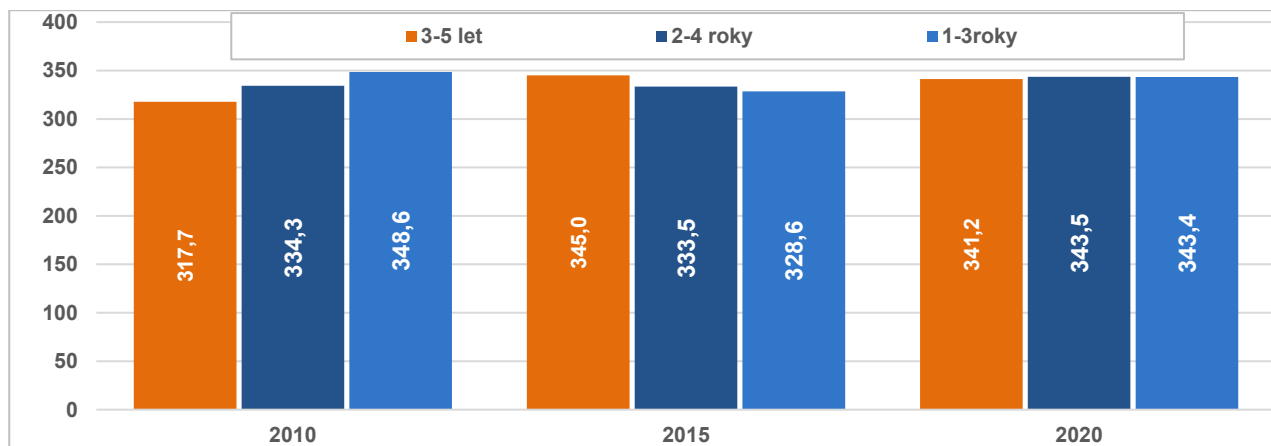
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

² Navýšení rodičovského příspěvku se týkalo jen rodičů, kteří příspěvek stále čerpají. Rodiče si tak prodloužovali čerpání příspěvku, aby na navýšení dosáhli, a mnozí si spolu s prodloužením čerpání příspěvku prodloužili i rodičovskou dovolenou u svého zaměstnavatele, resp. začali pracovat později a mohli být s dítětem doma.

Srovnáme vývoj počtu dětí v mateřských školách s vývojem populace ČR příslušného věku³. Graf 1.5 podává přehled o počtu obyvatel tří věkových kohort v České republice k 1. červenci 2010, 2015 a 2020. Skupina dětí, které k 1. červenci (tedy krátce před začátkem školního roku) dosáhly 3-5 let, představují počet dětí ve věku, kdy obvykle chodí do školky. Mladší dvě věkové skupiny představují děti, které pravděpodobně budou chodit do školky za rok, resp. za dva. Jak je patrné, v roce 2010 bylo dětí ve věku 3-5 let méně než těch ve věku 2-4 roky a 1-3 roky. V následujících letech proto docházelo k růstu počtu dětí v mateřských školách. V roce 2015 vidíme, že se trend obrátil a dětí ve věku 3-5 let bylo více než těch v mladších věkových kohortách. V reakci na to pak poklesl počet dětí v mateřských školách. V roce 2020 pak bylo jen nepatrně méně dětí ve věku 3-5 let než těch ve dvou mladších věkových skupinách. V příštích dvou školních rocích proto neočekáváme dle vývoje populace v počtu dětí v mateřských školách velké změny.

Graf 1.5 Populační vývoj - počet obyvatel ČR uvedeného věku k 1. červenci vybraných roků

Zdroj: ČSÚ

Nutno však říci, že na počet dětí v mateřských školách má vliv i podíl rodičů, kteří se rozhodnou své dítě do mateřské školy přihlásit – povinný je jen poslední ročník této úrovně vzdělávání, tedy těsně před přestupem do základní školy. Navíc je počet dětí v mateřských školách ovlivněn i podílem udělených odkladů. Zde je možné zmínit, že se odborníci shodují, že se odklady nadužívají a snaží se je snížit na přijatelnou úroveň. Poslední dobou jim však jejich snahy maří též pandemie onemocnění covid-19, díky které se zájem o odklady ze strany rodičů zvýšil.⁴ Řada rodičů měla na jaře 2021 obavy z toho, že se na podzim budou školy opět uzavírat a budou čelit vysoké zátěži domácího vzdělávání, kdy navíc jejich dítě bude ochuzené o kontakt s vrstevníky. Média poukázala též na to, že pedagogicko-psychologické poradny zaznamenaly nárůst počtu odkladů o zhruba pět procent.⁵

Graf 1.6 dále znázorňuje vývoj podílu dětí ve školách jednotlivých **zřizovatelů** z celku.⁶ Lze konstatovat, že spolu s růstem podílu soukromých škol (viz graf č. 1.1 výše) rostl v posledních deseti letech též podíl dětí navštěvujících soukromé školky ze všech dětí v mateřských školách. Oproti školnímu roku 2010/11 byl tento podíl ve školním roce 2015/16 dvojnásobný, a sice 3%. Do školního roku 2020/21 se pak zvýšil o dalších 0,6 procentního bodu. Za posledních deset let se také zdvojnásobil podíl žáků v církevních mateřských školách,

³ Zde je třeba poznamenat, že na počet dětí v mateřských školách má vliv i míra migrace – do školek docházejí též děti cizí státní příslušnosti bez trvalého pobytu v ČR.

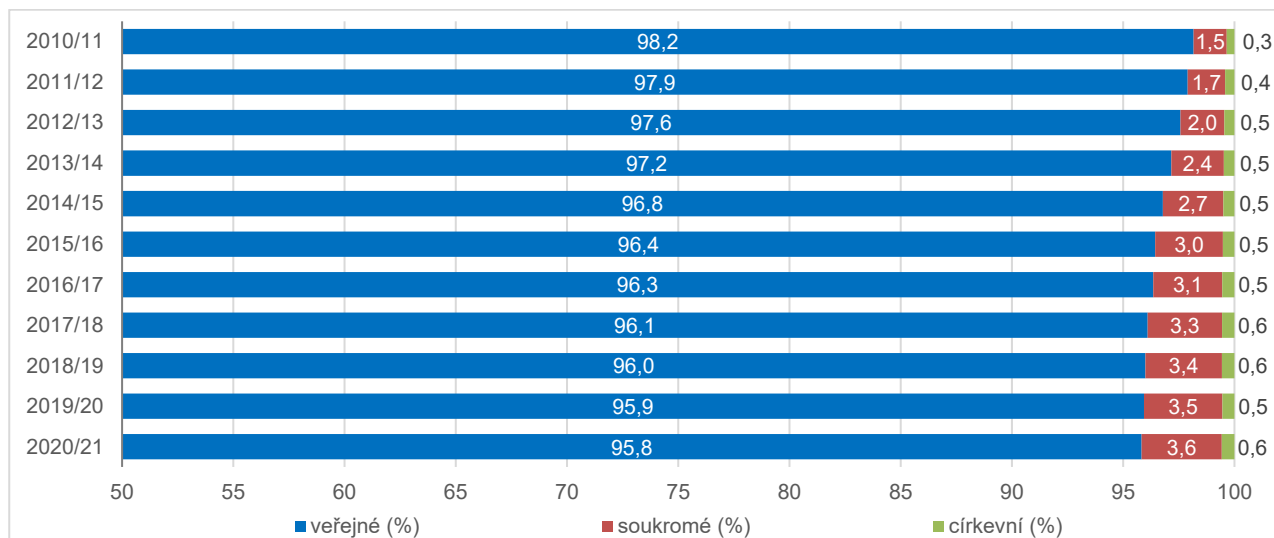
⁴ Viz např. zde: https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/spolecnost/odklady-deti-skoly-koronavirus-cesko-psycholog_2011261353_cen

⁵ Viz zde: https://www.lidovky.cz/domov/pet-tisic-prvnaku-zustane-jeste-rok-ve-skolce-duvod-rodice-se-boji-covidove-vyuky-i-spatnych-znamek.A210517_201344_ln_domov_lihav

⁶ Připomeňme, že ve statistikách uváděných v této publikaci nejsou zahrnuty děti navštěvující zařízení neevidovaná v Rejstříku škol, jako jsou například dětské skupiny, lesní kluby a Montessori domy, jejichž zřizovatelem jsou převážně neveřejné subjekty.

a sice z 0,3 % ve školním roce 2010/11 na 0,6 % ve školním roce 2020/21. Vzdělávání v církevních mateřských školách je však stále v předškolním vzdělávání okrajovou záležitostí.

Graf 1.6 Mateřské školy – podíl dětí dle druhu zřizovatele školy (%)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Na jednu třídu v mateřských školách připadalo ve školním roce 2020/21 celkem 21,6 dětí a na 1 učitelský úvazek 10,8 dětí – viz tabulku č. 1.1.

Tab. 1.1 Mateřské školy - počet dětí na jednu třídu a na jednoho učitele podle zřizovatele školy

školní rok	celkem		dle druhu zřizovatele					
			veřejný		soukromý		církevní	
	počet dětí na 1 třídu	počet dětí na 1 učitele	počet dětí na 1 třídu	počet dětí na 1 učitele	počet dětí na 1 třídu	počet dětí na 1 učitele	počet dětí na 1 třídu	počet dětí na 1 učitele
2010/11	23,5	12,8	23,6	12,8	17,7	9,7	18,5	11,2
2011/12	23,7	12,8	23,8	12,9	17,8	9,5	19,9	11,3
2012/13	23,7	12,8	23,9	12,9	17,5	9,1	20,1	11,5
2013/14	23,6	12,7	23,9	12,9	16,9	9,0	20,2	11,6
2014/15	23,4	12,6	23,7	12,7	16,3	8,7	19,8	11
2015/16	23,2	12,4	23,5	12,6	16,6	9,1	19,8	10,6
2016/17	22,9	12,2	23,2	12,4	16,4	9,0	19,7	10,7
2017/18	22,7	12,0	23,1	12,1	16,2	9,0	19,5	10,9
2018/19	22,6	11,9	23,0	12,0	16,4	8,9	19,5	10,9
2019/20	22,4	11,3	22,7	11,4	16,6	9,0	19,3	10,6
2020/21	21,6	10,8	21,9	10,9	16,2	8,6	19,5	10,8

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Lze konstatovat, že od školního roku 2012/13 průměrný počet žáků na jednu třídu i na jednoho učitele rok od roku klesá. V Dlouhodobém záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2019-2023⁷ je jedním z cílů snížit počet dětí ve třídě o 4 děti (tzn. z max. 28 na 24 dětí, příp. až na 20 dětí). V případě počtu dětí na jednoho učitele došlo přitom v posledních dvou školních rocích, které poznamenala pandemie, k výraznějšímu poklesu než v předchozích. Počet dětí na jednu třídu pak výrazněji poklesl v posledním sledovaném školním roce. Z tabulky 1.1 je zároveň zřejmé, že úbytek dětí na jednu třídu a na

⁷ Viz <https://www.msmt.cz/file/51673/>, str. 32.

jednoho učitele lze pozorovat zejména u škol veřejného zřizovatele. V církevních školách se dokonce počet žáků na jednu třídu a na jeden učitelský úvazek v posledním školním roce mírně zvýšil.

Z **regionálního pohledu** je logicky nejvíce mateřských škol a tříd zřízených v kraji největším, tj. ve Středočeském kraji. Ve školním roce 2020/21 se zde nacházelo 15,1 % ze všech mateřských škol v České republice. V absolutním vyjádření šlo o 803 mateřských škol s 2 364 třídami, které navštěvovalo 51 197 dětí. Naopak jen 124 mateřských škol najdeme v Karlovarském kraji s 385 třídami, kde se vzdělávalo 8 341 dětí.

Tab. 1.2 Mateřské školy - počet škol, tříd, dětí a učitelů v jednotlivých krajích (2020/21)

Území	Školy		Třídy		Děti		Učitelé ¹⁾		Počet dětí na 1:	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	třídu	učitele
Česká republika	5 317	100	16 526	100	357 598	100	33 157	100	21,6	10,8
Hlavní město Praha	429	8,1	1 901	11,5	42 578	11,9	3 893	11,7	22,4	10,9
Středočeský kraj	803	15,1	2 364	14,3	51 197	14,3	4 767	14,4	21,7	10,7
Jihočeský kraj	324	6,1	1 035	6,3	22 651	6,3	2 062	6,2	21,9	11,0
Plzeňský kraj	280	5,3	869	5,3	18 789	5,3	1 738	5,2	21,6	10,8
Karlovarský kraj	124	2,3	385	2,3	8 341	2,3	774,6	2,3	21,7	10,8
Ústecký kraj	361	6,8	1 159	7,0	24 230	6,8	2 354	7,1	20,9	10,3
Liberecký kraj	236	4,4	710	4,3	14 962	4,2	1 419	4,3	21,1	10,5
Královéhradecký kraj	314	5,9	869	5,3	18 311	5,1	1 738	5,2	21,1	10,5
Pardubický kraj	317	6,0	800	4,8	17 897	5,0	1 644	5,0	22,4	10,9
Kraj Vysočina	288	5,4	829	5,0	17 527	4,9	1 633	4,9	21,1	10,7
Jihomoravský kraj	673	12,7	1 879	11,4	41 058	11,5	3 744	11,3	21,9	11,0
Olomoucký kraj	388	7,3	1 060	6,4	22 249	6,2	2 094	6,3	21,0	10,6
Zlínský kraj	316	5,9	883	5,3	19 735	5,5	1 747	5,3	22,3	11,3
Moravskoslezský kraj	464	8,7	1 783	10,8	38 073	10,6	3 551	10,7	21,4	10,7

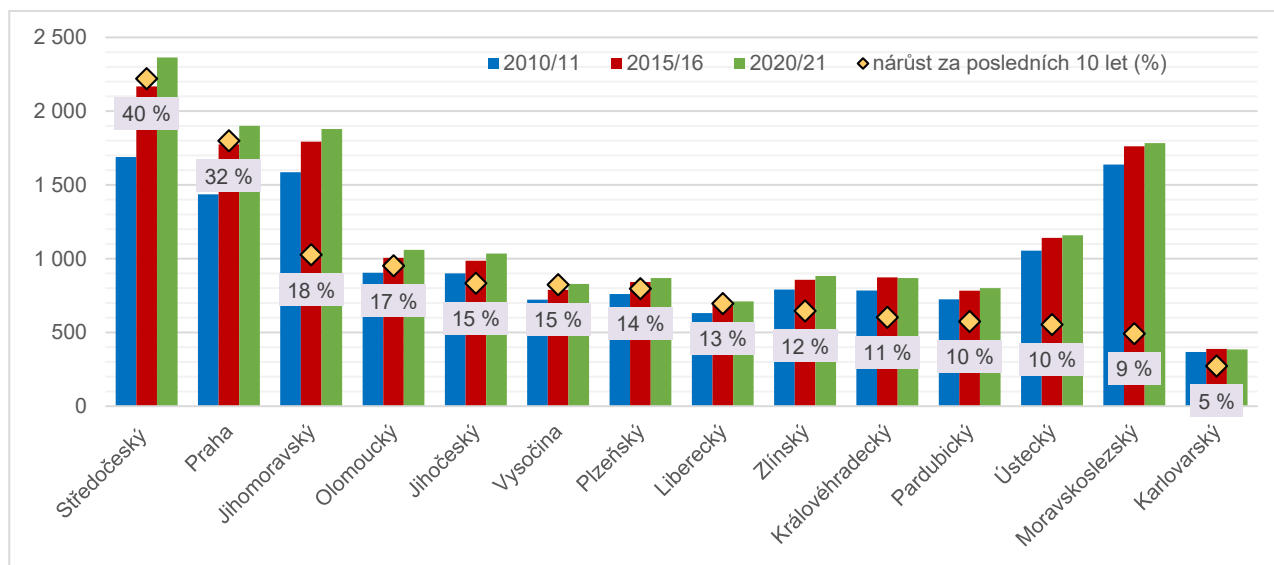
¹⁾ přepočtení na plně zaměstnané

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

V **krajském srovnání** byl ve školním roce 2020/21 nejvyšší průměrný počet dětí na školu v Praze, tj. 99,2. Naopak, nejméně dětí na školu připadá v Pardubickém kraji, tj. 56,5. Pokud jde o průměrný počet dětí ve třídě, tak těch bylo v Pardubickém kraji naopak v nejvíce (22,4) a stejné hodnoty dosáhla i Praha. V tomto ukazateli však rozdíly mezi jednotlivými krajemi nebyly nijak výrazné. Nejnižší hodnota byla 21 žáků ve třídě a té bylo v průměru dosaženo v Olomouckém kraji (21,0), v kraji Královéhradeckém (21,1), Libereckém (21,1), na Vysočině (21,1) a v kraji Ústeckém (20,9, což je nejméně ze všech krajů).

Podívejme se, jak se změnil **počet tříd** za poslední deset let v jednotlivých krajích. Absolutně i procentuálně byl tento nárůst nejvyšší ve Středočeském kraji. V porovnání se školním rokem 2010/11 se v tomto kraji v minulém školním roce nacházelo o 40 % více tříd v mateřských školách (tj. o 675), viz graf 1.7. Následuje Praha, ve které vzrostl za posledních deset let počet tříd o 32 % (tj. o 465 tříd). V Jihomoravském kraji se počet tříd za deset let zvýšil o 18 % (tj. o 293 tříd). Nejnižší byl tento nárůst v kraji Karlovarském, kde za 10 let přibýlo jen 18 tříd. V celé České republice se za deset let zvýšil počet tříd v mateřských školách o 2 538 tříd, což je o 18,1 %. Výraznější byl přitom nárůst mezi školními roky 2010/11 a 2015/16, tj. o 13,9 %. V dalších pěti letech se zvýšil již jen o 4,3 %.

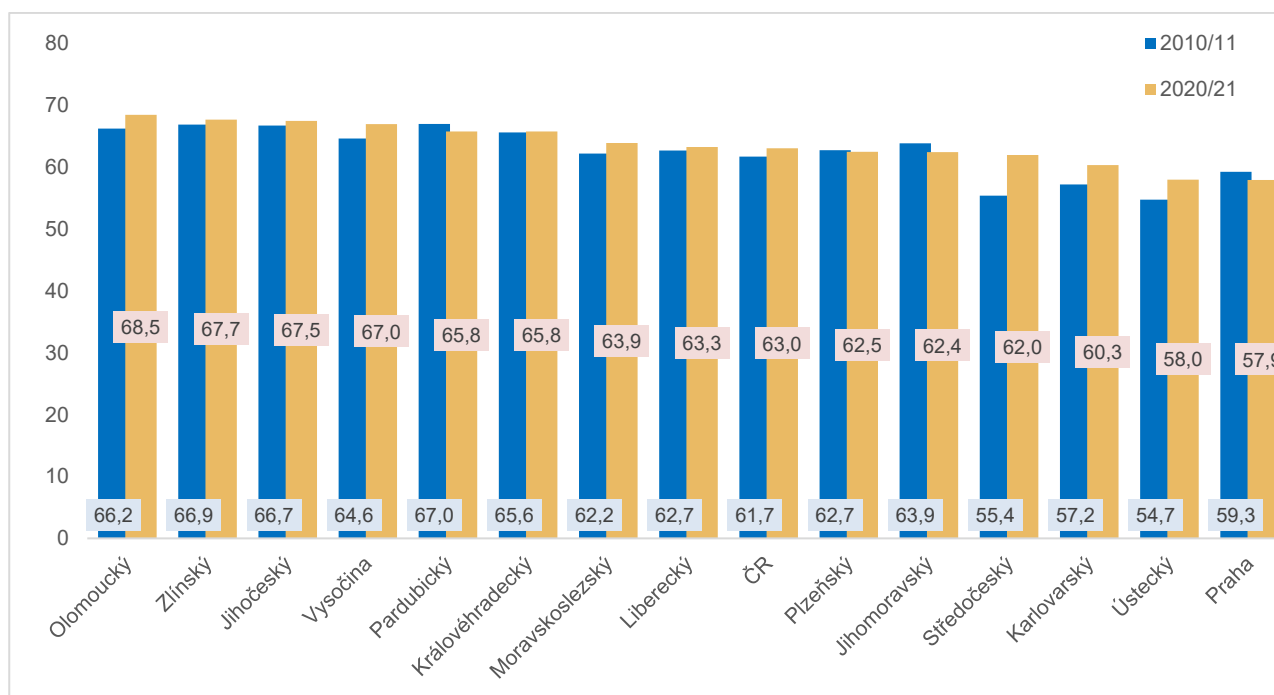
Graf 1.7 Počet tříd v mateřských školách v jednotlivých krajích
(kraje jsou seřazeny dle procentuálního nárůstu za posledních 10 let)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Počet tříd v jednotlivých krajích a jejich vývoj může souviset mj. s **demografickým vývojem počtu dětí ve věku 2 až 6 let, tedy věku, kdy děti mohou docházet do školky**. Vztáhneme-li celkový počet dětí v mateřských školách k počtu dětí ve věku 2-6 let, pak ve většině krajů došlo mezi školními roky 2010/11 a 2020/21 k nárůstu tohoto podílu, nejvíce v kraji Středočeském (o 6,6 procentních bodů). V porovnání s tím za celou Českou republiku došlo k nárůstu o 1,3 procentního bodu. Jak je z grafu 1.8 patrné, některé kraje však zaznamenaly pokles tohoto podílu, a sice Jihomoravský kraj (o 1,4 procentního bodu), Praha (o 1,3 procentního bodu), Pardubický kraj (o 1,2 procentního bodu) a Plzeňský kraj (o 0,3 procentního bodu).

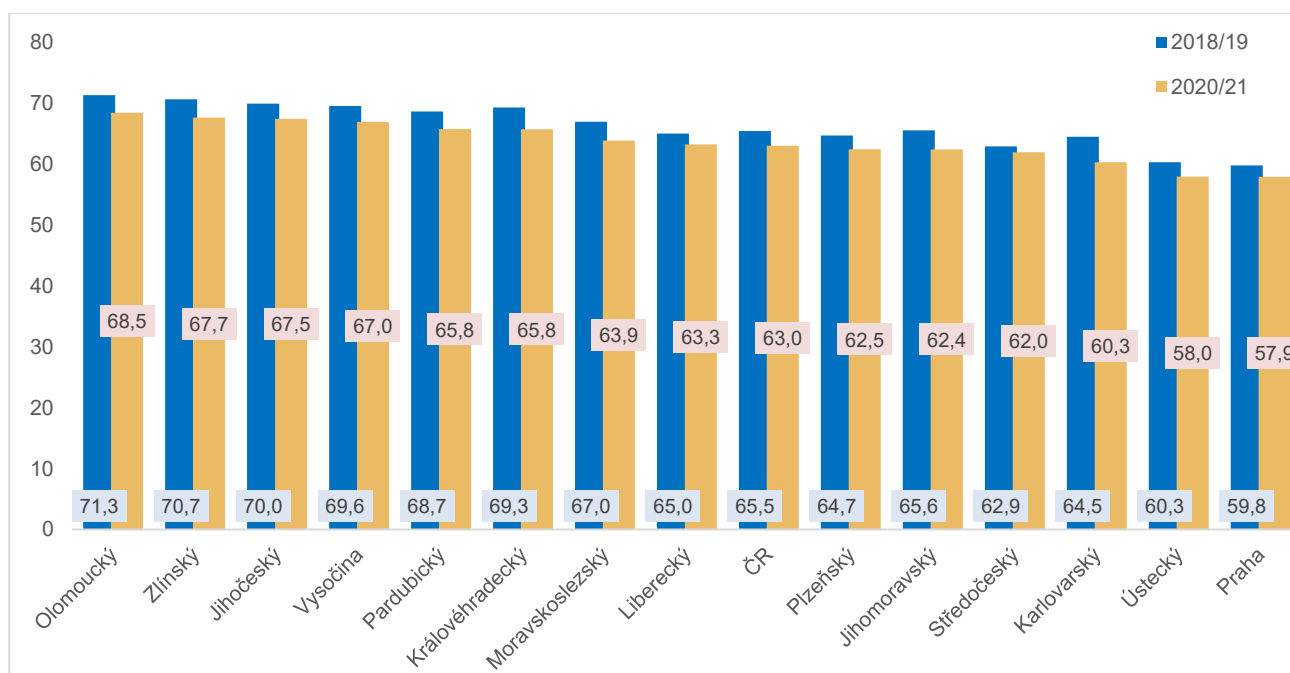
Graf 1.8 Mateřské školy - poměr celkového počtu dětí k populaci 2-6 let (2010/11, 2020/21; v % dle kraje)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Jak již bylo uvedeno u celkového vývoje počtu dětí v mateřských školách, svou roli na tento vývoj mohla mj. sehrát pandemie onemocnění covid, kdy mnozí rodiče dětí pracovali z domova a v obavách z šíření nemoci se mohli rozhodnout své dítě do školky nepřihlásit a nechat si jej ještě po dobu pandemie v domácí péči. Zejména je-li jeden z rodičů na rodičovské dovolené s mladším sourozencem. Zde poznamenejme, že zatímco mezi školními roky 2018/19 a 2020/21 se ve všech krajích snížil počet dětí mladších tří let o pětinu až třetinu, počet dětí starších naopak o 0,2 % až 3 % stoupl. Výjimku tvoří pouze kraje Karlovarský a Ústecký, ve kterých se snížil i počet starších žáků (o 3,7 %, resp. 0,5 %). Vliv na rozhodování rodičů dětí může mít i míra nezaměstnanosti v jednotlivých krajích v době pandemie. Pro nezaměstnané může být snazší dítě do školky nepřihlásit a poskytovat mu celodenní péči. Graf 1.9 proto dále ukazuje poměr počtu dětí v mateřských školách k počtu obyvatel ve věku 2-6 let v jednotlivých krajích ve školním roce 2018/19, tedy v roce ještě nepoznamenaném pandemií, a ve školním roce 2020/21.

Graf 1.9 Mateřské školy - poměr celkového počtu dětí k populaci 2-6 let (2018/19, 2020/21; v % dle kraje)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Jak je patrné, kraj Středočeský, Liberecký a Praha patřily ke krajům, kde byl **úbytek počtu dětí** vztážený k populaci ve věku 2-6 let mezi školními roky 2018/19 a 2020/21 **nejnižší** (tj. o 1-2 procentní body). Zároveň jsou to však kraje, které dosáhly ve školním roce 2020/21 podprůměrného zastoupení dětí mladších tří let ve školkách (spolu s krajem Jihomoravským a Plzeňským - viz graf 1.14) a kde (s výjimkou kraje Libereckého) se podíl tříletých dětí v mateřských školkách snížil mezi školními roky 2018/19 a 2020/21 nejméně. Praha a Středočeský kraj tedy byly v tomto pohledu v posledních dvou letech nejstabilnější s trvale relativně nízkým zastoupením dětí mladších tří let ve školkách. Zde může sehrát úlohu i naplněnost školek, jelikož přednostně jsou přijímány děti starší. Zejména Praha patří ke krajům, kde je počet žáků na jednu třídu i na jednoho učitele v průměru nejvyšší (viz tabulku 1.2). Doplňme také, že některé děti mladší tří let mohou docházet do dětských skupin a jiných zařízení (včetně mateřských škol) bez práva poskytování povinného předškolního vzdělávání. Takové instituce přitom nejsou do analýz zahrnuty.

Oproti tomu v Jihomoravském kraji došlo mezi školními roky 2018/19 a 2020/21 **k třetímu největšímu poklesu** poměru dětí ve školkách k populaci ve věku 2-6 let (o 3,1 procentního bodu) a k nadprůměrnému poklesu podílu dětí mladších tří let ve školkách. V obou sledovaných školních rocích však vykazoval mezi kraji ČR jeden z nejnižších podílů dětí mladších tří let (ve školním roce 2018/19 čtvrtý nejnižší a ve školním roce 2020/21 druhý nejnižší).

Nejvyšší úbytek počtu dětí ve školkách vztážený k populaci 2-6 let zaznamenal kraj Karlovarský (4,2 procentního bodu), který měl ve školním roce 2020/21 čtvrtý nejvyšší podíl dětí mladších 3 let ve školkách a

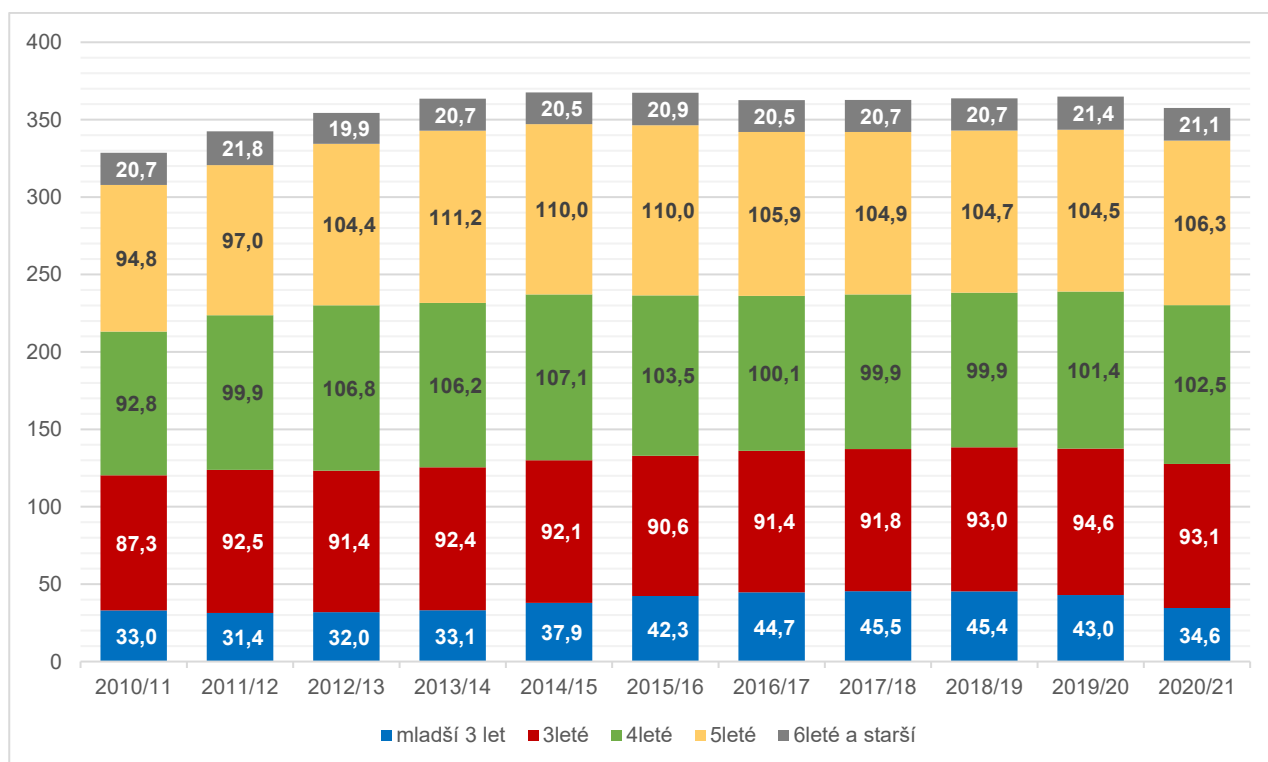
ve školním roce 2018/19 třetí spolu s dalšími dvěma kraji. V Karlovarském kraji došlo mezi školními roky 2018/19 a 2020/21 k cca průměrnému snížení podílu dětí mladších tří let ve školách (procentuálně cca odpovídá situaci za celou Českou republiku). Zde je dobré poznamenat, že Karlovarský kraj je kraj s mnoha sociálními problémy a předškolní vzdělávání je jedním z neefektivnějších systémových řešení těchto problémů. Účast dětí v předškolním vzdělávání je zde tedy žádoucí.

K relativně většímu snížení podílu dětí v mateřských školách z celkové populace ve věku 2-6 let (tj. o více než 3 procentní body) došlo mezi školními roky 2018/19 a 2020/21 také v kraji Královéhradeckém, Jihomoravském a Moravskoslezském. Královéhradecký kraj přitom zaznamenal mezi školními roky 2018/19 a 2020/21 největší, více než třetinový, úbytek počtu dětí mladších tří let v mateřských školách a podíl dětí mladších tří let a ve školním roce 2020/21 zde zhruba odpovídal celorepublikovému průměru. V tomto kraji tak mezi dvěma sledovanými školními roky výrazně ubylo dětí mladších tří let a naopak o 1,5 % přibýlo dětí starších.

1.2 Věkové složení dětí v mateřských školách

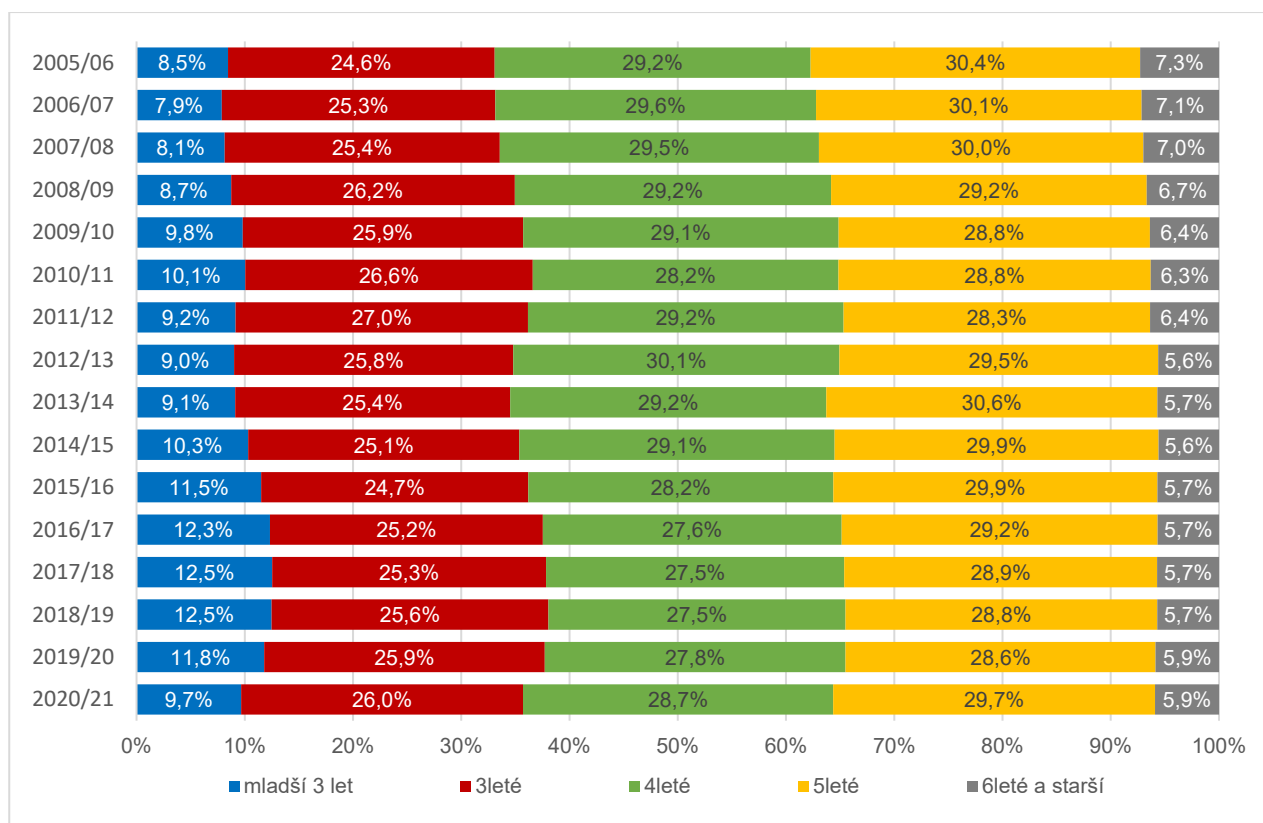
Z hlediska **věku** mají od školního roku 2013/14 největší zastoupení 5leté děti s 29,7% podílem ve školním roce 2020/21. V předchozích letech (kromě školního roku 2011/12) to byly děti 4leté. Mezi školními roky 2012/13 až 2017/18 rostl podíl **dětí v mateřských školách mladších 3 let**. Jejich počet v tomto období se zvýšil o 42,3 %. V posledních dvou školních letech však jejich počet klesal a celkem se snížil téměř o čtvrtinu (tj. o 23,8 %) - grafy 1.10a a 1.11. Jak již bylo výše nastíněno, na pokles počtu dětí mladších tří let v posledních dvou školních rocích mohla mít vliv pandemie onemocnění covid-19 a také navýšení rodičovského příspěvku od ledna 2020.

Graf 1.10 Děti v mateřských školách podle věku (v tis.)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

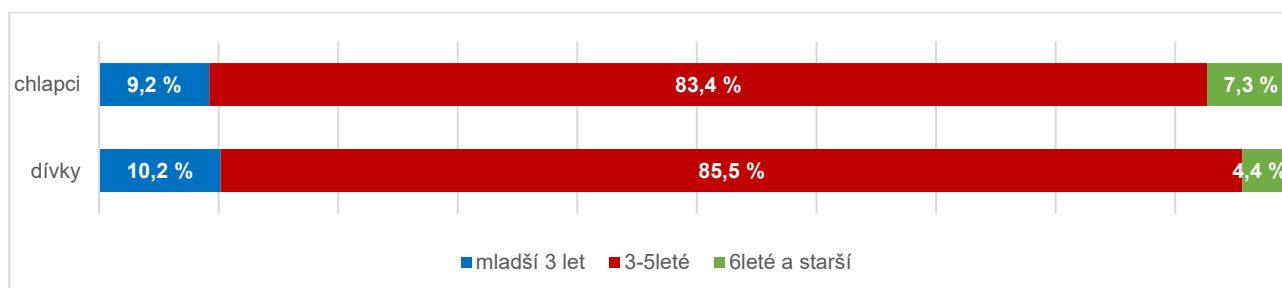

Graf 1.11 Děti v mateřských školách podle věku (v %)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Graf 1.10 a 1.11 znázorňuje též počet, resp. podíl žáků, kterým na počátku školního roku bylo **šest let a více**. Takové děti by již dle zákona mohly navštěvovat základní školy a jedná se tedy o děti s odloženou povinnou školní docházkou. Procentuální zastoupení těchto dětí se v posledních devíti letech pohybuje těsně pod hranicí 6 %. V roce 2020/21 bylo v mateřských školách šestiletých či starších dětí 21 138. Z toho dětí ve věku 7 let a více bylo pouze 165. Další část dětí v tomto věku však docházela do přípravných tříd základních škol a do přípravného stupně základních škol speciálních, podrobněji v kapitole 1.5.

Graf 1.12 znázorňuje **věkové složení chlapců a dívek** navštěvujících mateřské školy. Zde je zřejmé, že podíl dívek mladších tří let ze všech dívek navštěvujících mateřské školy byl o jeden procentní bod vyšší (10,2 %), než jak tomu bylo u chlapců této věkové skupiny (9,2 %). Šestiletých a starších dívek byly v mateřských školách 4,4 %, což je o tři procentní body méně než v případě chlapců (7,3 %). Téměř dvakrát častěji tak zůstávají ve školkách i po dosažení 6 let chlapci než dívky.

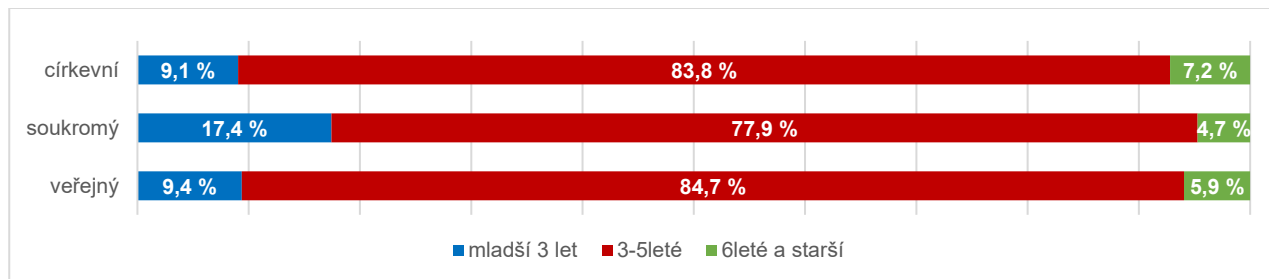
Graf č. 1.12 Věkové složení dívek a chlapců v mateřských školách (2020/21)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Podíváme-li se na školy v dělení **dle zřizovatele**, můžeme konstatovat, že ve školách soukromého zřizovatele tvořily ve školním roce 2020/21 ze všech dětí téměř pětinu dětí mladší tří let (17,4 %). Oproti tomu ve veřejných a církevních školách byl tento podíl zhruba desetinový. Mezi dětmi docházejícími do církevních škol byl pak

o něco vyšší podíl šestiletých a starších (7,2 %) než ve školách soukromých (4,7 %) a veřejných (5,9 %) – viz graf 1.13. Dodejme, že rozdíl mezi zřizovateli najdeme i v případě, že sledujeme podíl šestiletých a starších dětí z dětí ve věku tři a více let navštěvujících mateřskou školu. U veřejných škol činí 6,6 %, u soukromých 5,7 % a u církevních 7,9 %. Není tak daný pouze rozdílným zastoupením dětí mladších tří let ve školách těchto tří druhů zřizovatelů.

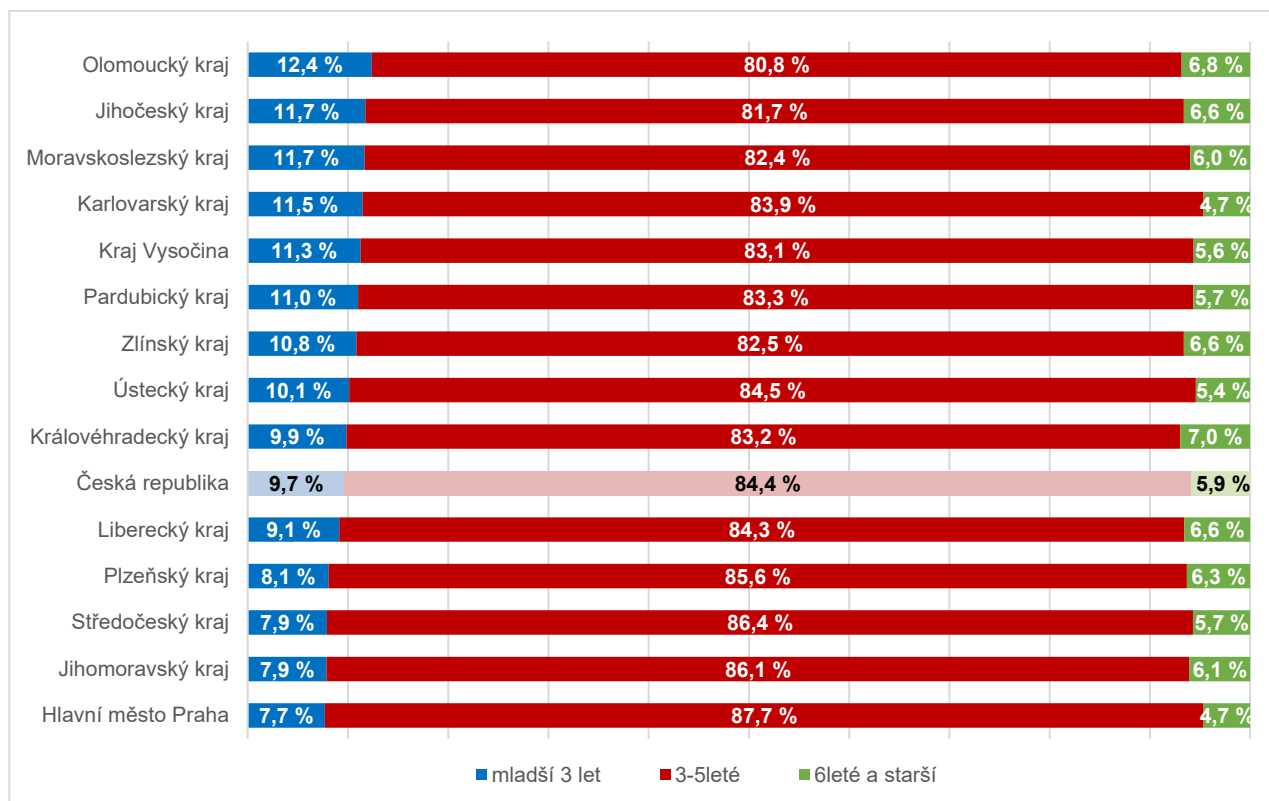
Graf č. 1.13 Věkové složení dětí v mateřských školách podle jejich zřizovatele (2020/21)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠM

Poměrně značné rozdíly ve věkovém složení dětí mateřských škol najdeme též v dělení dle **krajů**. Nejvyšší podíl dětí mladších 3 let (12,4 %) byl mezi dětmi v mateřských školách v Olomouckém kraji, kde byl zároveň i druhý nejvyšší podíl dětí 6letých a starších (6,8 %). Nejvyššího podílu šestiletých a starších dětí v mateřských školách dosáhl kraj Královéhradecký (7 %). Naopak v Praze byl mezi dětmi v mateřských školách ze všech krajů nejmenší podíl dětí mladších 3 let (7,7 %), jakož i 6letých a starších (4,7 %). Stejného podílu 6letých a starších dětí v mateřských školách však dosáhl také kraj Karlovarský - viz graf 1.14.

Graf 1.14 Věkové složení dětí v mateřských školách dle sídla školy (2020/21)

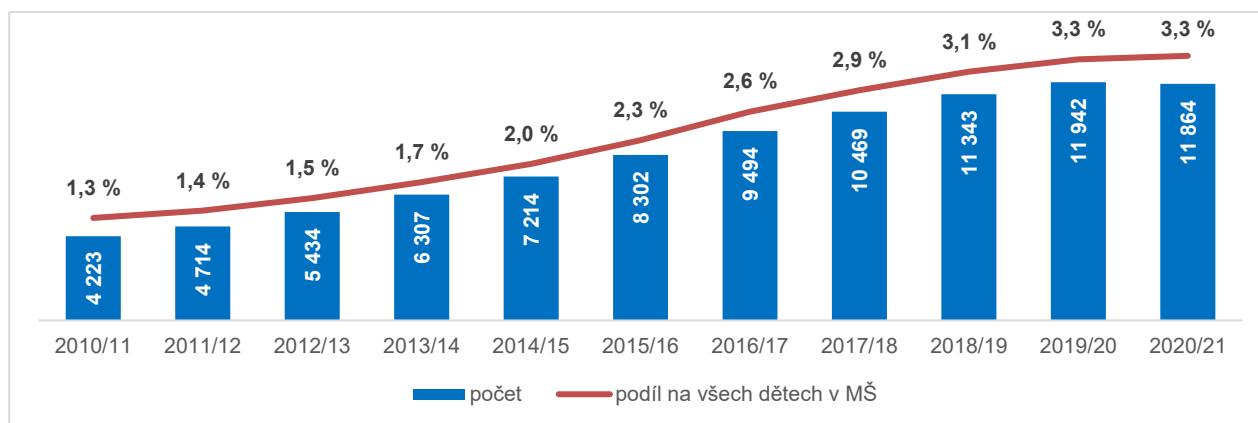
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

1.3 Děti s cizím státním občanstvím v mateřských školách

Vzhledem k tomu, že i na děti cizinců, kteří pobývají na území České republiky, se vztahuje povinná školní docházka, je důležitá také jejich předškolní příprava. U dětí s odlišným mateřským jazykem může být navíc pobyt v mateřské škole prvním setkáním s českým jazykovým prostředím. U těchto dětí se tedy jedná o velmi žádoucí formu přípravy na povinnou školní docházku, neboť snižuje jazykovou a kulturní bariéru.

Počet dětí s **cizím státním občanstvím** se v mateřských školách v posledních 10 letech téměř ztrojnásobil – ze 4 223 ve školním roce 2010/11 na 11 864 ve školním roce 2020/21. Až do školního roku 2019/20 trvale stoupal, v posledním roce však mírně poklesl. Podíl dětí cizího státního občanství ze všech dětí v mateřských školách činil v posledních dvou školních rocích po zaokrouhlení 3,3 % (z roku na rok se zvýšil jen o 0,05 %). Před deseti lety však tvořily děti cizího státního občanství jen 1,3% podíl.

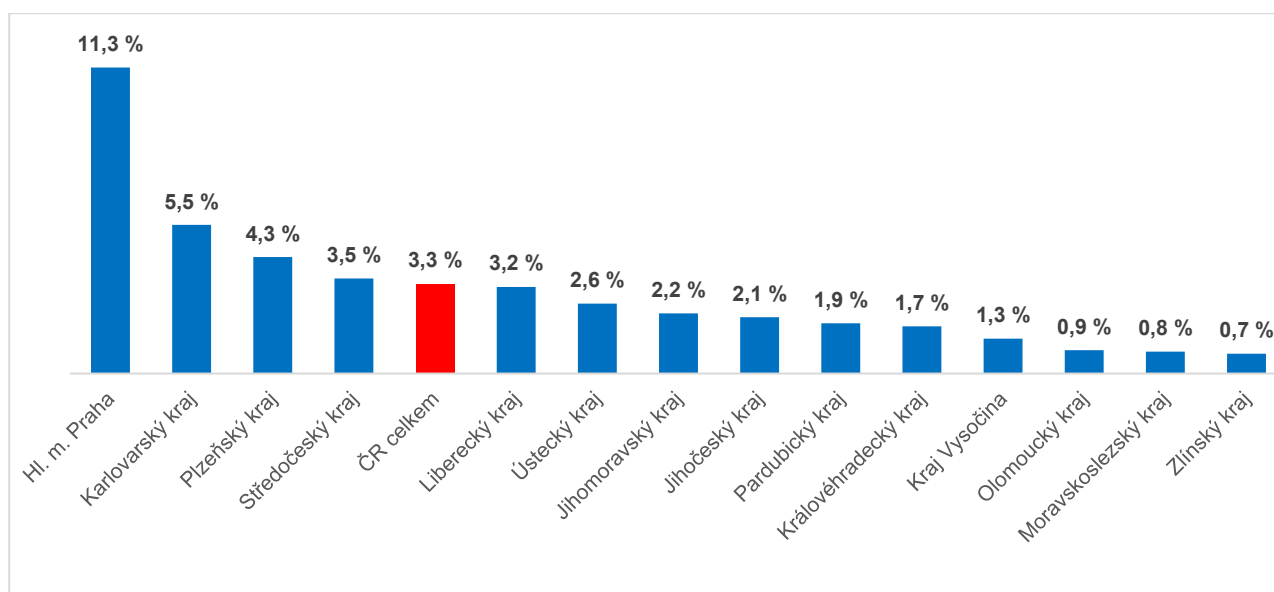
Graf 1.15 Děti s cizím státním občanstvím v mateřských školách

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Dlouhodobě je nejvyšší podíl cizinců v mateřských školách **v Praze**. Ve školním roce 2020/21 jich bylo 11,3 %, což je téměř třikrát více než je průměr za celou Českou republiku. S velkým odstupem pak následoval kraj Karlovarský (5,5 %) a Plzeňský (4,3 %). Naopak nejmenší podíl dětí cizí státní příslušnosti v mateřských školách zaznamenal kraj Zlínský (0,7 %), Moravskoslezský (0,8 %) a Olomoucký (0,9 %). V ostatních krajích se podíl takových dětí pohyboval mezi 1 % a 4 % - viz graf 1.16.

Graf 1.16 Podíl dětí s cizím státním občanstvím v mateřských školách v krajích ČR (2020/21)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

V členění podle **zřizovatele** dosáhl ve školním roce 2020/21 podíl dětí s cizím státním občanstvím nejvyšší hodnoty v soukromých mateřských školách (7,1 %). V církevních školách to bylo 5,4 % a nejméně (3,2 %) v mateřských školách, jejichž zřizovatelem je obec, kraj nebo MŠMT.

Tab. 1.3 Cizinci v mateřských školách podle zřizovatele (2020/21)

zřizovatel	celkem	v tom dle státního občanství		podíl cizinců
		Česká republika	jiné	
veřejný	342 665	331 832	10 833	3,2 %
soukromý	12 889	11 968	921	7,1 %
církevní	2 044	1 934	110	5,4 %

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

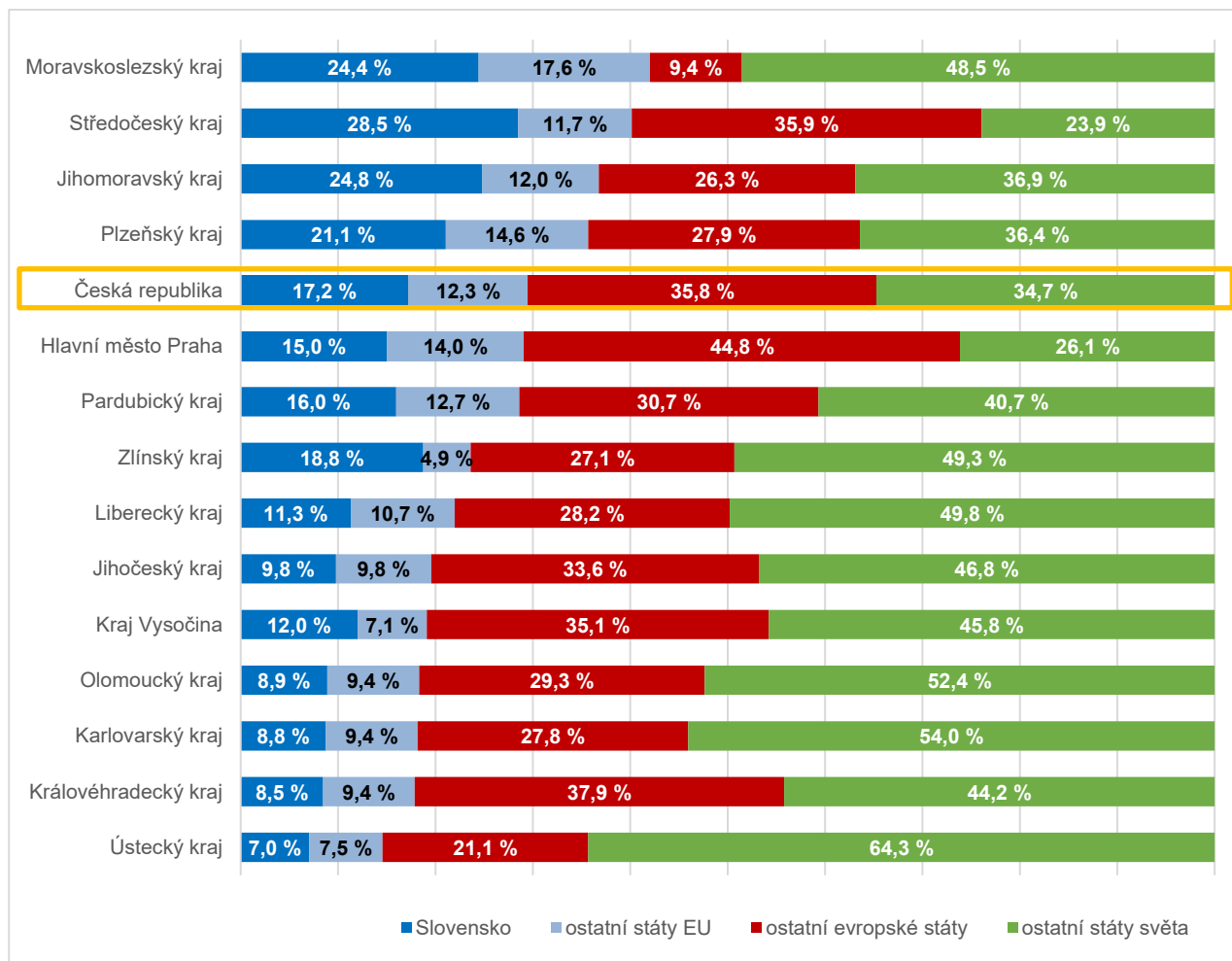
Mezi dětmi v mateřských školách s jiným než českým státním občanstvím dlouhodobě převažují na prvních třech místech **Ukrajinci, Vietnamci a občané Slovenska**. Ve školním roce 2020/21 bylo mezi dětmi s cizí státní příslušností v mateřských školách nejvíce dětí ukrajinského občanství (24,7 %; 2 932 dětí). Do školního roku 2018/19 tato pozice patřila dětem s vietnamským občanstvím. Absolutní počty dětí s nejčastěji se vyskytujícím státním občanstvím uvádí tabulka č. 1.4. Údaje za tyto země jsou zde uvedeny i za vybrané předchozí školní roky.

Tab. 1.4 Cizinci v mateřských školách podle státního občanství

	2010/11		2015/16		2020/21	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Celkem	4 223	100 %	8 302	100	11 864	100
občané EU (mimo ČR)	1 057	25,0 %	2 481	29,9 %	3 504	29,5 %
občané ostatních států	3 166	75,0 %	5 821	70,1 %	8 360	70,5 %
Občané zemí:						
Ukrajina	1 030	24,4 %	1 972	23,8 %	2 932	24,7 %
Vietnam	1 149	27,2 %	2 172	26,2 %	2 781	23,4 %
Slovensko	648	15,3 %	1 612	19,4 %	2 040	17,2 %
Rusko	306	7,2 %	526	6,3 %	779	6,6 %
Mongolsko	100	2,4 %	216	2,6 %	446	3,8 %
Rumunsko	66	1,6 %	158	1,9 %	357	3,0 %
Bulharsko	82	1,9 %	183	2,2 %	292	2,5 %
Polsko	76	1,8 %	132	1,6 %	210	1,8 %
Moldavsko	65	1,5 %	132	1,6 %	184	1,6 %
Čína	73	1,7 %	133	1,6 %	125	1,1 %
Maďarsko	14	0,3 %	45	0,5 %	124	1,0 %
Bělorusko	56	1,3 %	75	0,9 %	93	0,8 %
ostatní země	558	13,2 %	946	11,4 %	1 501	12,7 %

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Graf 1.17 se blíže zabývá původem dětí cizí státní příslušnosti v mateřských školách **v jednotlivých krajích**. V krajském členění je nápadné, že zatímco v Praze a Středočeském kraji tvořily děti původem z jiných kontinentů mezi dětmi cizí státní příslušnosti cca čtvrtinu (26,1 %, resp. 23,9 %), v kraji Ústeckém, Karlovarském a Olomouckém zaujímaly tyto děti více než polovinu (64,3 %, resp. 54 %, resp. 52,4 %). Podíl dětí původem z Evropské unie byl mezi dětmi cizí státní příslušnosti docházejících do mateřských škol nejvyšší v kraji Moravskoslezském (42 %) a Středočeském (40,2 %) a nejnižší v kraji Ústeckém (14,6 %).

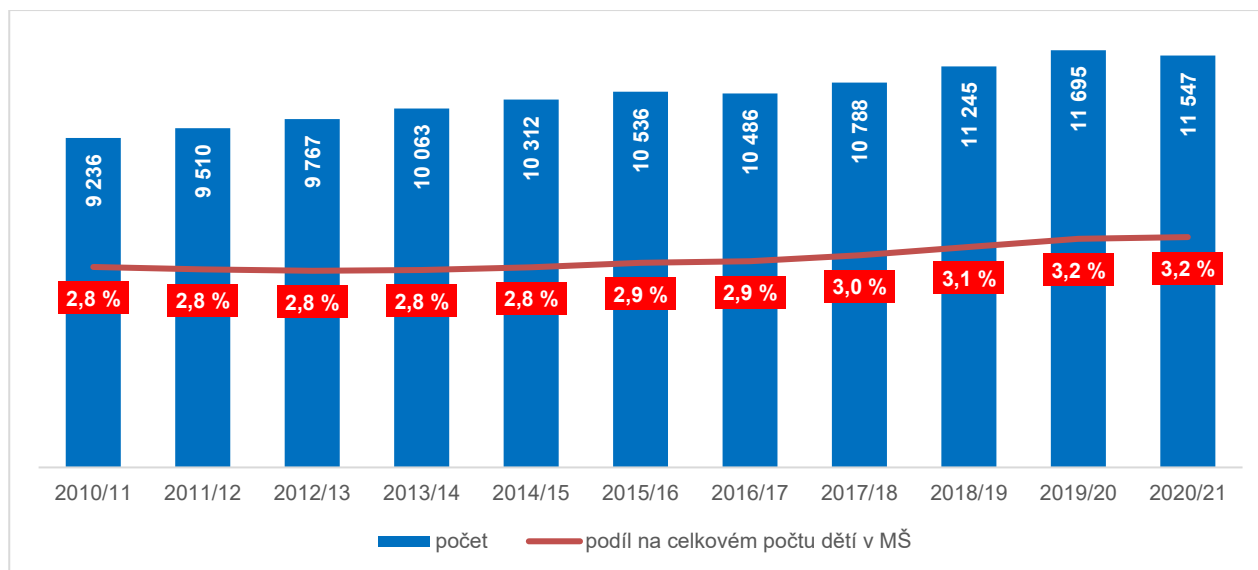
Graf 1.17 Děti s cizím státním občanstvím v mateřských školách v krajích podle občanství (2020/21)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

1.4 Děti v mateřských školách se zdravotním postižením

V oblasti vzdělávání se používá pojem „žáci se speciálními vzdělávacími potřebami“. Tam se vedle žáků se zdravotním postižením řadí též žáci se zdravotním znevýhodněním (tj. zdravotním oslabením, dlouhodobým onemocněním a lehčími zdravotními poruchami vedoucími k poruchám učení a chování) a se sociálním znevýhodněním (z rodinného prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy, s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou a žáci v postavení azylantů a účastníků řízení o udělení azylu) - viz § 16 školského zákona (zákon č. 561/2004 Sb.). Vzhledem k dostupnosti dat v časové řadě se však v této analýze omezíme na kategorii žáků se zdravotním postižením.

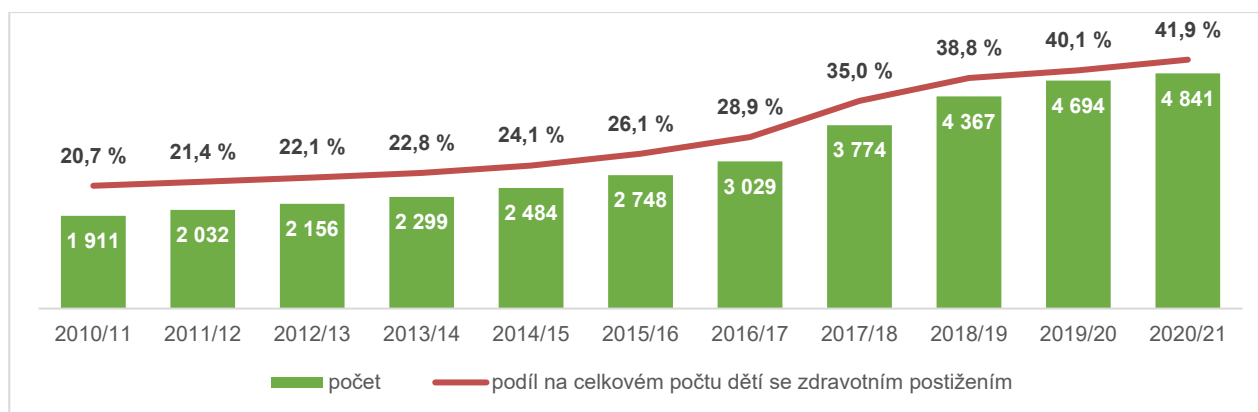
Od školního roku 2016/17 do školního roku 2019/20 se mírně zvyšoval počet i podíl dětí se zdravotním postižením v mateřských školách. Ve školním roce 2020/21 pak tvořil počet dětí se zdravotním postižením ze všech dětí v mateřských školách 3,2 %, což je hodnota shodná se školním rokem 2019/20 (v tomto časovém období se podíl dětí se zdravotním postižením zvýšil jen o 0,03 %). V absolutním vyjádření došlo ve školním roce 2020/21 oproti minulému školnímu roku k mírnému poklesu zdravotně postižených dětí v mateřských školách, a sice z 11 695 na 11 547.

Graf 1.18 Děti se zdravotním postižením v mateřských školách

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Podíl dětí **se zdravotním postižením** v mateřských školách **veřejného zřizovatele** byl přítom ve školním roce 2020/21 nižší (3,2 %) než ve školách zřizovatele **soukromého** (3,6 %) a především **církevního** (6,5 %).

Ve školním roce 2020/21 navštěvovaly čtyři z deseti zdravotně postižených dětí v mateřských školách běžné třídy (tj. 41,9 %). Jde o dvojnásobný podíl oproti situaci před deseti lety, kdy byla do **běžných tříd mateřských škol integrována** „pouze“ pětina dětí se zdravotním postižením (20,7 %). Běžné třídy mateřských škol navštěvovalo ve školním roce 2020/21 celkem 4 841 dětí se zdravotním postižením v porovnání s 1 911 ve školním roce 2010/11 – viz graf 1.19.

Graf 1.19 Děti se zdravotním postižením integrované v běžných třídách mateřských škol

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

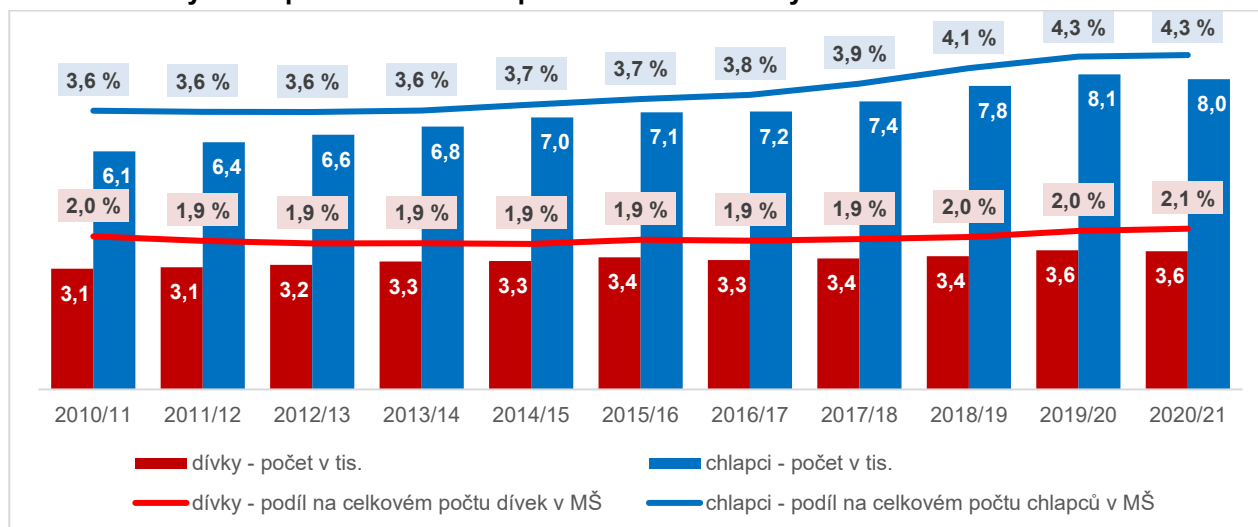
Lze konstatovat, že absolutní počet dětí se zdravotním postižením v běžných třídách v posledních deseti letech soustavně rostl a celkem se zvýšil o 153 %. Od školního roku 2010/11 do školního roku 2014/15 trvale rostl také počet postižených dětí ve speciálních třídách a celkově se zvýšil ze 7 325 na 7 828 (tj. o 6,9 %). Poté však téměř nepřetržitě klesal až na počet 6 706 dětí ve školním roce 2020/21 (tj. celkem klesl o 14,3 %). Ve školním roce 2020/21 tak bylo zdravotně postižených ve speciálních třídách o 8,5 % méně než ve školním roce 2010/11. Změny v počtu dětí se zdravotním postižením ve speciálních třídách tedy zdaleka nejsou tak výrazné a nevykazují v posledních deseti letech setrvalou tendenci.

Mezi dětmi s diagnostikovaným zdravotním postižením je dlouhodobě cca dvakrát **více chlapců než dívek**. Ve školním roce 2020/21 to bylo 7 988 chlapců oproti 3 559 dívkám. Je však také možné, že se chlapcům ve větší míře než dívkám v případě postižení doporučuje návštěva odborníka, který by dané postižení potvrdil a

uznal tím nárok školy na podporu. Ať tak či onak, dle vykazovaných statistik chlapci tvořili téměř 70 % dětí se zdravotním postižením navštěvujících mateřské školy. Na tisíc chlapců v mateřských školách připadlo v minulém školním roce 43 chlapců se zdravotním postižením, v případě dívek to bylo 21. Více viz graf 1.20.

Graf 1.20 Dívky a chlapci se zdravotním postižením v mateřských školách

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Podíl dětí se zdravotním postižením ve školách byl ve školním roce 2020/21 napříč kraji ČR různý. Nejmenší byl v Pardubickém a Středočeském kraji (1,8 %, resp. 1,9 %) a největší naopak v kraji Moravskoslezském a Královéhradeckém (4,8 %, resp. 4,6 %). V ostatních krajích se pohyboval mezi 2,4 % a 4,1 %.

Z tabulky 1.5 je patrné, že ve sledovaných školních rocích byly u více než poloviny dětí se zdravotním postižením zjištěny závažné vady řeči (50,7 %). Za deset let však podíl dětí s vadou řeči ze všech dětí se zdravotním postižením klesl. Snížil se i podíl dětí se zrakovými vadami. Naopak největší nárůst zaznamenal podíl dětí s autismem (z 6 % na 10,8 %) a se závažnými vývojovými poruchami učení či chování (ze 4,8 % na 9,1 %). To souvisí s nástupem nového systému diagnostiky speciálních vzdělávacích potřeb a nároku na podpurná opatření pro děti s těmito potřebami.

Tab. 1.5 Děti se zdravotním postižením v mateřských školách podle druhu postižení

	2010/11		2015/16		2020/21	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Celkem	9 236	100	10 536	100	11 547	100
se závažnými vadami řeči	5 317	57,6%	5 654	53,7%	5 849	50,7%
postižené autismem	553	6,0%	1 153	10,9%	1 250	10,8%
se závažnými vývojovými poruchami učení či chování	446	4,8%	710	6,7%	1 051	9,1%
mentálně postižené	484	5,2%	543	5,2%	781	6,8%
tělesně postižené	329	3,6%	348	3,3%	512	4,4%
zrakově postižené	493	5,3%	504	4,8%	434	3,8%
sluchově postižené	242	2,6%	251	2,4%	289	2,5%
postižené více vadami ¹⁾	1 372	14,9%	1 373	13,0%	1 381	12,0%

¹⁾ za postižené více vadami se považuje dítě se dvěma nebo více druhy postižení, ze kterých by každé opravňovalo k poskytování podpurných opatření ve vyšších stupních podpory

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Na rozdíl od dívek u chlapců ve školním roce 2020/21 výrazněji převažovaly závažné vývojové poruchy učení či chování (10,3 % u chlapců a 6,5 % u dívek) a autismus (12,6 % u chlapců a 6,9 % u dívek). Celkově však lze říci, že ve všech sledovaných druzích zdravotního postižení vykázali větší četnost chlapci než dívky.

1.5 Předškolní vzdělávání na základních školách

Po dosažení šesti let většina dětí přechází v září z mateřské školy do 1. třídy základní školy. Některým dětem je však doporučen odklad nástupu o rok, během kterého se má vyrovnat jejich vývoj. Takové děti mohou zůstat ještě rok v mateřské škole, nebo začít chodit do **přípravné třídy běžné základní školy**, příp. navštěvovat **přípravný stupeň základní školy speciální**. V přípravných třídách a na přípravném stupni přitom probíhá výuka, která se již více podobá výuce na základní škole, a děti mají možnost zapojit se do života školy včetně navštěvování zájmových kroužků. Maximální počet dětí ve třídě je navíc v přípravné třídě 15 dětí, v mateřské škole 28 dětí.

Ve školním roce 2020/21 bylo u nás **304 základních škol se zřízenými přípravnými třídami**. Těchto tříd bylo 349 a chodilo do nich **4 424 dětí**. Téměř dvě třetiny z nich byli chlapci (63,4 %). **Na jednoho učitele** v přípravných třídách připadlo v průměru 12,7 dětí. Stejný počet dětí v průměru připadl i na jednu třídu. Tyto poznatky lze srovnat se situací v mateřských školách. Počet dětí na učitele byl ve školním roce 2020/21 v mateřských školách o něco nižší, a sice 10,8, naopak počet dětí ve třídě byl podstatně vyšší, tj. 21,6.

Jak ukazuje tabulka 1.6, v Praze disponovalo ve školním roce 2020/21 přípravnou třídou 28,8 % základních škol, v Ústeckém kraji pětina (21,1 %) a v Karlovarském kraji 17,9 %. V ostatních krajích byl podíl takových škol v rozmezí 0,7 % a 7,2 %. Zde je dobré připomenout zjištění uvedená v grafu č. 1.14 výše v této analýze. Ten uvádí, že v Praze, v Karlovarském kraji a kraji Ústeckém byl v mateřských školách ze všech krajů nejnižší podíl dětí ve věku šest let a více (4,7 %, resp. 4,7 %, resp. 5,4 %). Rodiče těchto dětí tak častěji volí místo opakování posledního ročníku mateřské školy přechod do přípravné třídy základní školy.

Oproti tomu v kraji Olomouckém, Královéhradeckém a Jihočeském byly ve školním roce 2020/21 přípravné třídy na dvou procentech, resp. ještě menším podílu běžných základních škol. Tyto kraje přitom spolu s krajem Zlínským a Libereckým patří ke krajům, kde byl v mateřských školách nejvyšší podíl dětí ve věku 6 let a více (viz výše graf 1.14).

Tab. 1.6 Základní školy s přípravnými třídami v jednotlivých krajích (2020/21)

Území	Školy			Třídy			Děti v těchto třídách			
	Abs.	%	% ¹⁾	Abs.	%	% ²⁾	celkem		dívky	chlapci
							Abs.	%	Abs.	Abs.
Česká republika	304	100	7	349	100	1	4 424	100	1 618	2 806
Hlavní město Praha	81	26,6	28,5	88	25,2	1,7	1 098	24,8	353	745
Středočeský kraj	37	12,2	6,5	43	12,3	0,6	544	12,3	180	364
Jihočeský kraj	2	0,7	0,7	2	0,6	0,1	26	0,6	11	15
Plzeňský kraj	9	3,0	4,0	11	3,2	0,4	140	3,2	41	99
Karlovarský kraj	19	6,3	17,9	23	6,6	1,7	294	6,6	108	186
Ústecký kraj	60	19,7	21,1	71	20,3	1,8	914	20,7	370	544
Liberecký kraj	8	2,6	4,0	10	2,9	0,5	125	2,8	42	83
Královéhradecký kraj	3	1,0	1,1	3	0,9	0,1	38	0,9	19	19
Pardubický kraj	8	2,6	3,2	10	2,9	0,4	126	2,8	40	86
Kraj Vysočina	8	2,6	3,0	8	2,3	0,3	124	2,8	43	81
Jihomoravský kraj	35	11,5	7,2	43	12,3	0,8	537	12,1	205	332
Olomoucký kraj	6	2,0	2,0	6	1,7	0,2	84	1,9	40	44
Zlínský kraj	6	2,0	2,3	6	1,7	0,2	62	1,4	34	28
Moravskoslezský kraj	22	7,2	4,9	25	7,2	0,5	312	7,1	132	180

¹⁾ Podíl na celkovém počtu základních škol v daném kraji

²⁾ Podíl na celkovém počtu tříd v základních školách v daném kraji

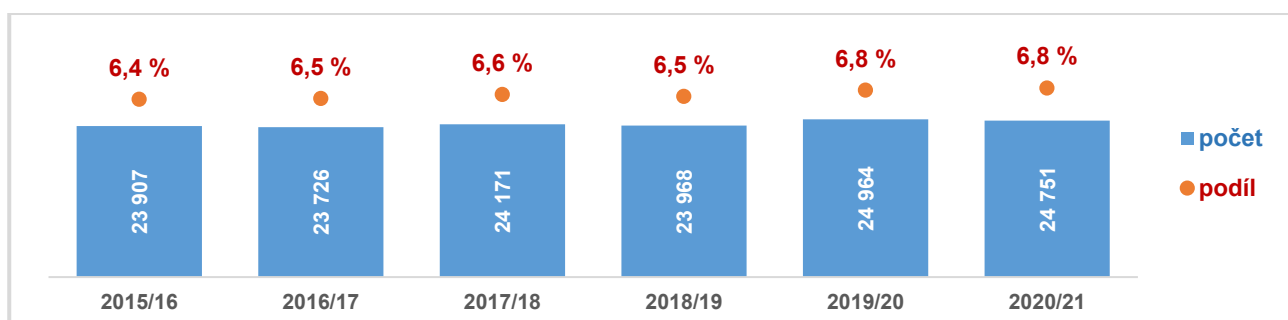
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Jak bylo již zmíněno, v **základních školách speciálních** je žákům k dispozici tzv. **přípravný stupeň**. Ten připravuje na povinnou školní docházku děti se středně těžkým a těžkým mentálním postižením, se souběžným postižením více vadami nebo s autismem. Dítě může být přijato nejdříve ve věku pěti let, a to i v průběhu školního roku. Na přípravném stupni setrvává až do zahájení povinné školní docházky, přičemž jeho docházka do přípravného stupně nesmí přesáhnout tři školní roky. Vzdělávání v přípravném stupni základních škol speciálních se ve školním roce 2020/21 účastnilo celkem **187 dětí** a z toho 74,3 % chlapců. Na jednoho učitele zde v průměru připadalo 4,5 dítěte.

Graf 1.21 představuje vývoj počtu a podílu šestiletých a starších dětí z celkového počtu dětí v předškolním vzdělávání, a to ať už jsou zapsáni v mateřské škole, v přípravné třídě na běžné základní škole, nebo v přípravném stupni základní školy speciální. Jak je patrné, tento podíl má v čase tendenci mírně narůstat.

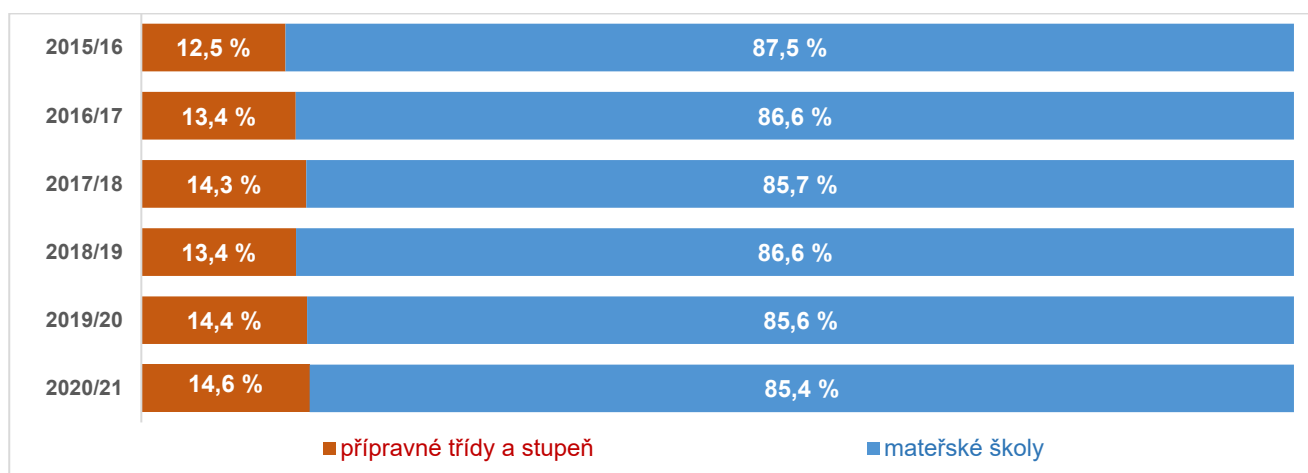
Graf 1.21 Počet a podíl šestiletých a starších dětí v předškolním vzdělávání (tj. v mateřských školách, na přípravném stupni či v přípravných třídách)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

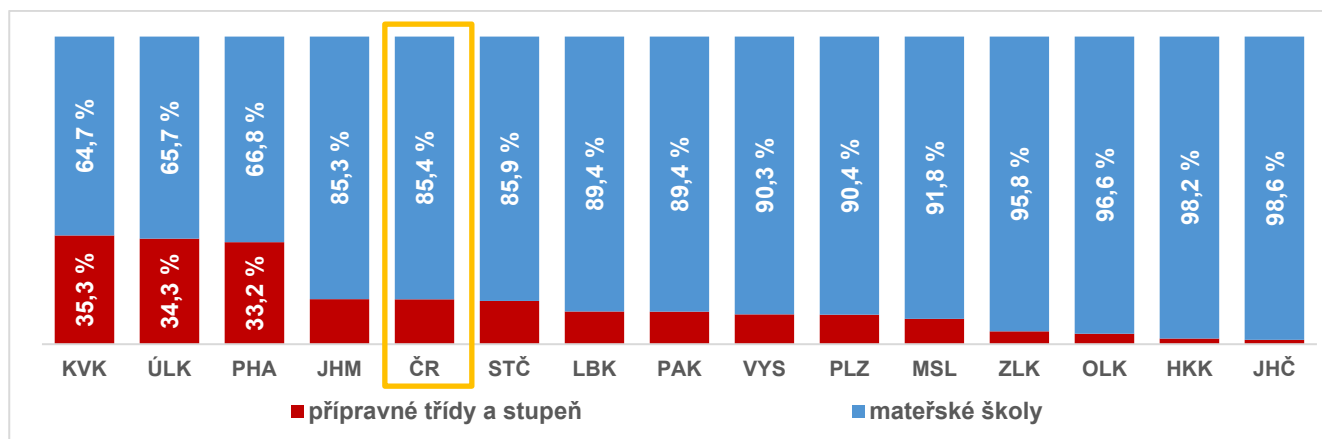
Další graf (1.22) ukazuje, jaký podíl dětí ve věku 6 a více let, kteří nenastoupili do první třídy základní školy, docházel v uvedených letech do mateřských škol a jaký do přípravných tříd běžné základní školy či do přípravného stupně základní školy speciální. Jak je patrné, podíl dětí v přípravných třídách či v přípravném stupni má v čase tendenci narůstat.

Graf 1.22 Podíl dětí předškolního vzdělávání ve věku 6 let a více navštěvujících přípravné třídy ZŠ běžné či přípravný stupeň ZŠ speciální a docházejících do mateřských škol (2015/16-2020/21)

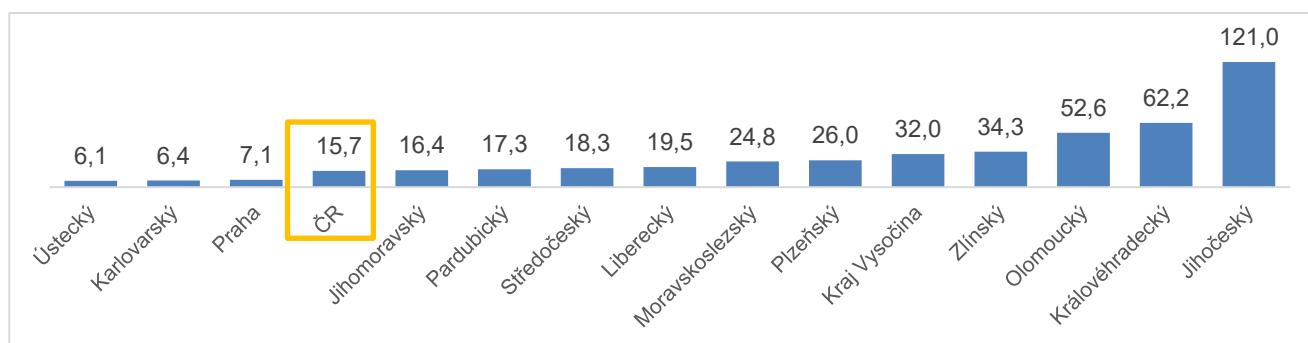
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

V dělení dle sídla školy je patrné, že v Karlovarském kraji, kraji Ústeckém a v Praze dochází cca třetina dětí s odkladem školní docházky do přípravné třídy či přípravného stupně. Oproti tomu v kraji Jihočeském je podíl žáků s odkladem v přípravných třídách či v přípravném stupni zanedbatelný a tvoří jen 1,4 %. Méně než 5 % takových žáků zaznamenal též kraj Královéhradecký, Olomoucký a Zlínský – viz graf č. 1.23.

Graf 1.23 Podíl dětí předškolního vzdělávání ve věku 6 let a více navštěvujících přípravné třídy či přípravný stupeň a docházejících do mateřských škol – dle kraje (2020/21)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Doplňme, že na jednu třídu přípravnou základní školy či přípravného stupně základní školy speciální připadal ve školním roce 2020/21 nejnižší počet 1. tříd základních škol v kraji Ústeckém, Karlovarském a v Praze (6,1, 6,4, resp. 7,1). Naopak v Jihočeském kraji dosáhl počet 1. tříd na jednu přípravnou třídu hodnoty vyšší než 100 (121) a v Královéhradeckém a Olomouckém vyšší než 50 (62,2 a 52,6). Kraje se tedy v nabídce této alternativy vůči setrvání v mateřské škole mezi sebou značně liší – viz graf 1.24.

Graf 1.24 Počet 1. tříd základních škol na jednu třídu přípravnou či třídu přípravného stupně (2020/21)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

2. Základní vzdělávání

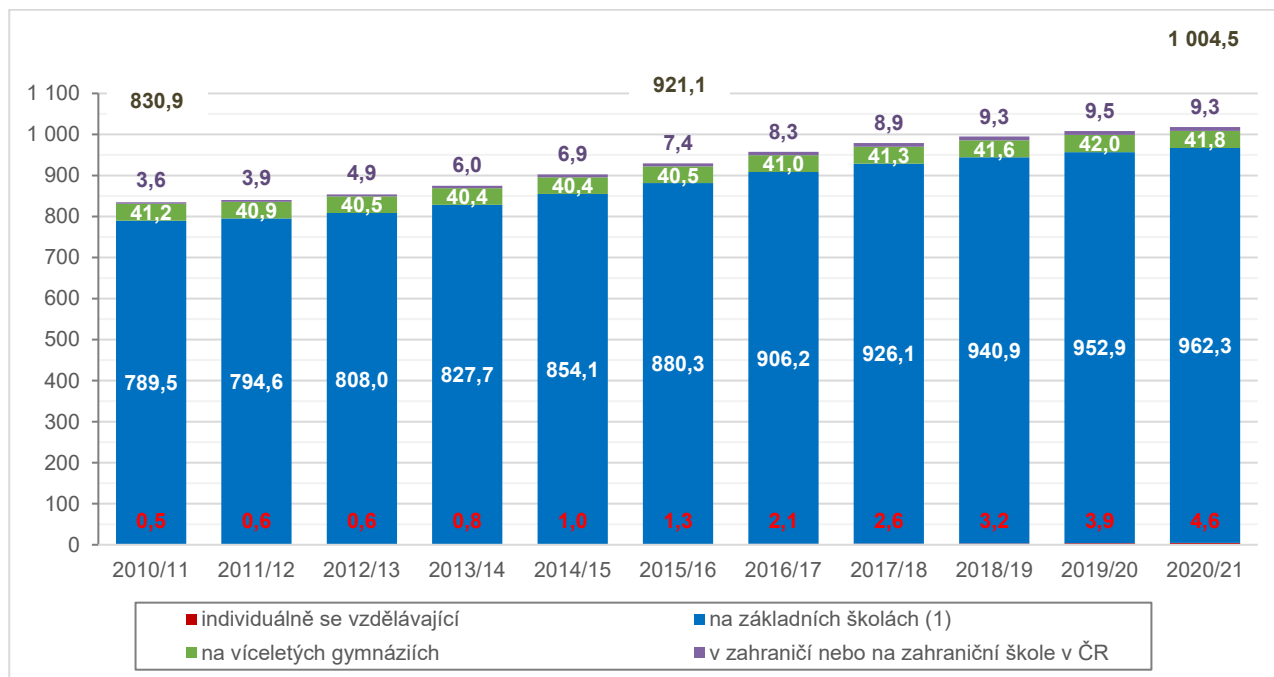
Základní vzdělávání vede dle par. 44 školského zákona k tomu, aby si žáci osvojili potřebné strategie učení a na jejich základě byli motivováni k celoživotnímu učení, aby se učili tvořivě myslet a řešit přiměřené problémy, účinně komunikovat a spolupracovat, chránit své fyzické i duševní zdraví, vytvořené hodnoty a životní prostředí, být ohleduplní a tolerantní k jiným lidem, k odlišným kulturním a duchovním hodnotám, poznávat své schopnosti a reálné možnosti a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o své další životní dráze a svém profesním uplatnění. Základní vzdělávání je povinné pro všechny děti v České republice. Uskutečňuje se na **základní škole, na nižším stupni víceletých gymnázií a konzervatoří v osmiletém oboru vzdělání tanec**. Základní vzdělávání lze na prvním i na druhém stupni uskutečňovat také formou **individuálního vzdělávání**.

Základní vzdělávání **má devět ročníků** a člení se na první a druhý stupeň. **První stupeň** je tvořen prvním až pátým ročníkem a **druhý stupeň** šestým až devátým ročníkem základní školy (příp. odpovídajícími ročníky víceletých gymnázií či osmiletých konzervatoří). Výjimku tvoří vzdělávání v základní škole speciální, kde první stupeň je tvořen 1. až 6. ročníkem a druhý stupeň 7. až 10. ročníkem. Jinou možností plnění povinné školní docházky je přestup na víceleté gymnázium, které poskytuje osmileté studium po ukončení 5. třídy, resp.

šestileté studium po ukončení 7. třídy základní školy. Přestup na gymnázium je podmíněn přijímacími zkouškami. Přejít na osmiletou konzervatoř taneční je podmíněn talentovými zkouškami.

Graf 2.1 Počet žáků v základním vzdělávání (v tis.)

1) bez žáků plnících povinnou školní docházku v zahraničí nebo na zahraniční škole v ČR či formou individuálního vzdělávání podle § 38 a § 41 Školského zákona

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Základního vzdělávání se ve školním roce 2020/21 účastnilo celkem **1 004 469 žáků**, tj. nejvíce za posledních deset let. Za deset let se zvýšil počet žáků v základním vzdělávání o pětinu (20,9 %), z toho v posledních pěti letech o 9,1 %. Žáků tak přibývalo poměrně plynule. Kromě základních škol, které navštěvovalo celkem 962 348 žáků, si 41 798 žáků povinnou školní docházku plnilo v nižších ročnících **víceletých gymnáziích** a 323 na **osmiletých konzervatořích**. Viz graf 2.1, ve kterém je pro lepší přehled vynechán počet žáků konzervatoří. Ti tvořili v uvedených školních rocích 0,03 % žáků základního vzdělávání, ovšem s výjimkou školního roku 2017/18, kdy byl tento podíl 0,04 %.

Žáků, kteří si plnili povinnou školní docházku v **zahraničí či na zahraniční škole**, bylo 9 246 (započtení jsou pouze ti, kteří byli přihlášení ke kmenové škole v ČR) a **formu individuálního vzdělávání** využilo 4 557 dětí. Zde lze poznamenat, že zatímco zájem o individuální vzdělávání trvale roste, podíl žáků vzdělávajících se v zahraničí či na zahraniční škole zaznamenal za poslední školní rok mírný pokles. Je možné, že souvisel se ztíženými možnostmi cestování v době pandemie onemocnění covid-19.

Podrobnější informace k těmto dvěma způsobům vzdělávání jsou uvedeny v kapitole č. 2.7.

2.1 Základní školy – základní údaje za školní rok 2020/2021

K 30. září 2020 bylo v České republice **4 214 základních škol** se **49 201 třídami** a na nich působilo celkem 86 140 učitelů na plný či částečný pracovní úvazek. Při jejich přepočtení na plné pracovní úvazky (plně zaměstnané) to představovalo **69 535 učitelů**. Dále v této publikaci budeme pracovat, pokud není uvedeno jinak, pouze s počtem učitelů přepočteným na plné pracovní úvazky. Tito učitelé na základních školách vzdělávali celkem **962 348 žáků**.

Výuka na **1. stupni** byla zajišťována na 4 194 školách. V nich se nacházelo 29 213 tříd, do kterých chodilo 555 089 žáků a vzdělávalo je 34 057 učitelů přepočtených na plné úvazky. Na **2. stupni** byli učitelé zaměstnaní na 35 478 plných úvazků a vzdělávali 407 259 žáků v 19 988 třídách na 2 803 školách.

Tab. 2.1 Základní školy - počet škol, tříd, dětí a učitelů na 1. a 2. stupni (2020/21)

	Školy		Třídy		Žáci		Učitelé ¹⁾		Žáci na 1:	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	třídu	učitele
1. stupeň	4 194	99,6	29 213	69,4	555 089	57,7	34 057,3	49,0	19,0	16,3
2. stupeň	2 803	66,5	19 988	40,6	407 259	42,3	35 477,6	51,0	20,4	11,5
Celkem	4 214	100	49 201	100	962 348	100,0	69 534,9	100	19,6	13,8

¹⁾ přepočtení na plně zaměstnané

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Na jednu třídu na základních školách připadalo v minulém školním roce v průměru 19,6 žáka a na jednoho přepočteného učitele 13,8 žáka. Pokud se jedná o průměrný počet žáků na jeden plný úvazek učitele, od školního roku 2010/11 do školního roku 2016/17 postupně rostl a celkově se zvýšil z 13,6 žáka na 14,7 žáka na 1 učitele. Poté naopak postupně klesal. Průměrný počet žáků na jednu třídu byl mezi školními roky 2010/11 a 2020/21 proměnlivý; nejnižšího čísla dosáhl ve školním roce 2011/12 (18,92 žáka) a nejvyššího ve školním roce 2017/18 a 2018/19 (20,12 žáka).

Srovnajme nyní počet žáků na 1 třídu a na 1 učitele na prvním a druhém stupni základních škol. Počet žáků na jednu třídu byl ve školním roce 2020/21 na 2. stupni o jednoho žáka vyšší v případě 1. stupně. To je způsobeno jednak velkým množstvím malotřídních škol, které mají jenom 1. stupeň. Druhým faktorem je, že poté, co nezanedbatelná část žáků odejde z 5. ročníku na víceletá gymnázia, musí některé školy přistoupit ke slučování tříd toho samého ročníku. Naopak, na 2. stupni připadá na jednoho učitele výrazně méně žáků než je tomu v případě 1. stupně, kde třídní učitel vyučuje ve své třídě většinu předmětů.

Poměrně velké rozdíly v počtu žáků na jednu třídu a na jednoho učitele najdeme i v závislosti na **typu zřizovatele** základních škol. Ve školním roce 2020/21 byl např. nejvyšší počet žáků v jedné třídě v průměru na veřejných základních školách, a to 19,9 žáka. Pro porovnání, ve stejném roce v církevních základních školách připadlo v průměru na jednu třídu 16,3 žáka a v případě soukromých škol do třídy v průměru chodilo dokonce o osm žáků méně než do základních škol s veřejným zřizovatelem.⁸ Obdobně na veřejných základních školách připadá na jednoho učitele více žáků než v církevních či v soukromých školách. Ve školním roce 2020/21 připadalo na jednoho učitele v soukromých školách o 4,5 žáka méně než ve školách veřejných. Více viz tabulku 2.2.

Tab. 2.2 Základní školy - počet škol, tříd, dětí a učitelů podle zřizovatele školy (2020/21)

Zřizovatel	Školy		Třídy		Žáci		Učitelé ¹⁾		Žáci na 1:	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	třídu	učitele
veřejný	3 910	93,2	47 064	95,9	935 054	97,3	66 827	96,3	19,9	14,0
soukromý	255	5,7	1 682	3,1	19 859	1,9	2 092	2,8	11,8	9,5
církevní	49	1,1	455	0,9	7 435	0,8	615,3	0,9	16,3	12,1
Celkem	4 214	100	49 201	100	962 348	100	69 535	100	19,6	13,8

¹⁾ přepočtení na plně zaměstnané

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

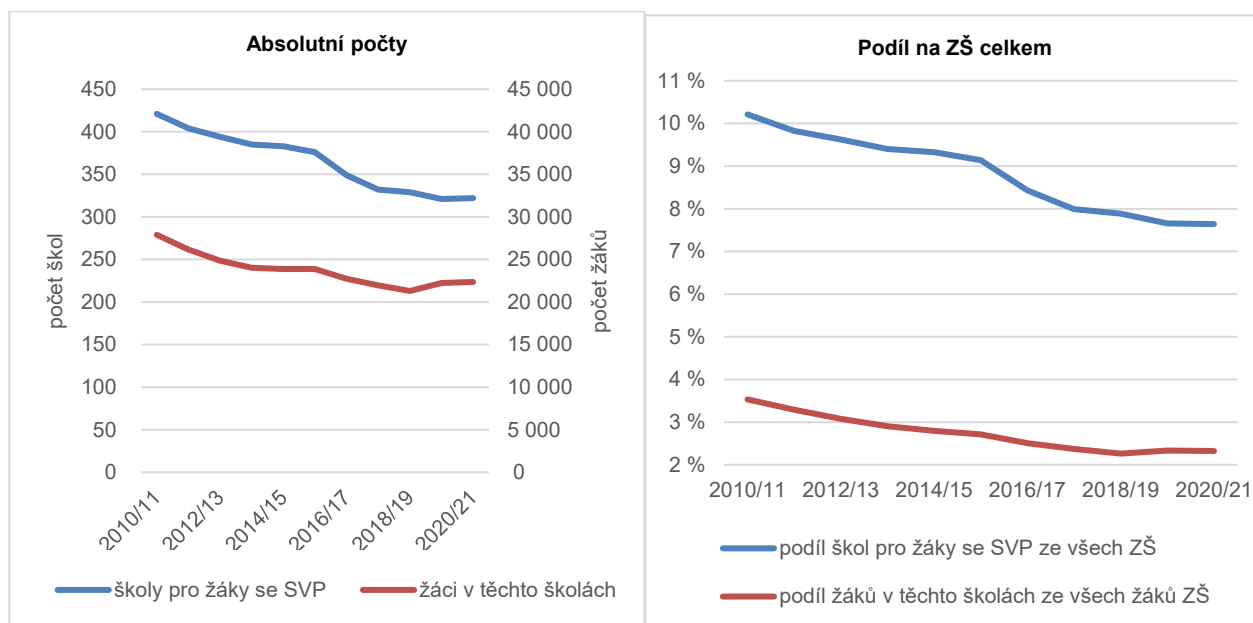
⁸ Menší počet dětí ve třídě je veřejností brán jako jeden ze základních nadstandardů, proto si jsou ochotni na něj v soukromém školství připlatit. Některé pedagogické výzkumy však vysledovaly, že tento faktor nemá rozhodující vliv na kvalitu učení dítěte, zásadním je především kvalita učitele a podoba jím vedené výuky.

2.2 Základní školy podle typu a zřizovatele – školy a třídy

Z výše uvedených 4 214 škol bylo 92,4 % (3 892) běžných škol a zbylých 322 škol tvořily **školy pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP)**. Počet těchto škol v posledních deseti letech postupně klesal, pouze ve školním roce 2020/21 bylo o jednu takovou školu více (322) než v předchozím školním roce (321). Ve školním roce 2010/11 jich však bylo téměř o třetinu více (421). Podíl žáků ve školách určených výhradně pro žáky se SVP ze všech žáků základních škol v posledních deseti letech postupně klesal, a sice z 3,7 % ve školním roce 2010/11 na 2,3 % ve školním roce 2020/21. Podrobněji se žákům se speciálními vzdělávacími potřebami a jejich integraci do běžných škol zabýváme v kapitole 2.12.

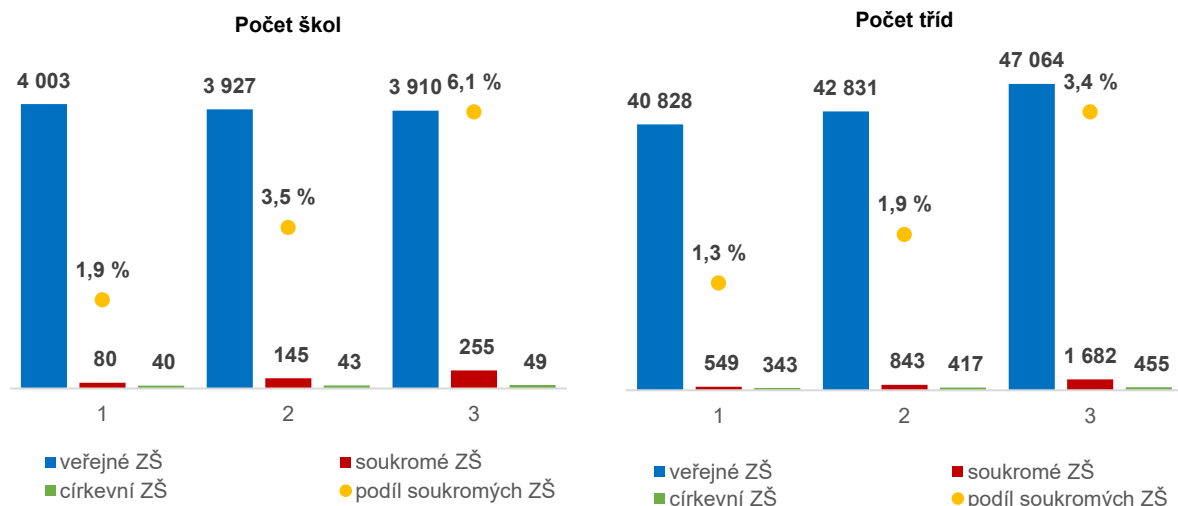
Graf 2.2 Základní školy určené výhradně pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Většina základních škol v České republice má **veřejného zřizovatele**. Ve školním roce 2020/21 bylo těchto škol 3 910, tj. 92,8 % všech základních škol. Jedná se převážně o školy, kde je jejich zřizovatelem **obec či její místní část** (např. Praha 10). Takových škol je 3 622. V Česku existuje i 244 základních škol, kde jsou zřizovatelem jednotlivé **kraje** a 44 spadajících přímo pod **MŠMT** (většinou se jedná o základní školy speciální). Počet veřejných základních škol se v posledních deseti letech každoročně nepatrně snižuje, přestože počet žáků v nich roste. Tento nepoměr je řešen otevíráním nových tříd ve stávajících školách.

Kromě veřejných škol se mohou děti vzdělávat i v **soukromých a církevních** základních školách. Ty však tvoří poměrně malý podíl z celkového počtu základních škol, i když v posledních letech, stejně jako v případě škol mateřských, jejich počet na rozdíl od škol veřejných roste. To platí především pro soukromé základní školy. Ve školním roce 2020/21 se soukromé základní školy podílely 6,1 % na celkovém počtu základních škol v České republice a ve školním roce 2020/21 dosáhl jejich počet více než trojnásobku počtu ve školním roce 2010/11 – viz graf č. 2.3.

Graf 2.3 Počet základních škol a jejich tříd podle zřizovatele

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Nejvíce soukromých základních škol se nachází v **Praze a ve Středočeském kraji**. Ve školním roce 2020/21 se v hlavním městě nacházelo 48 těchto škol, tj. téměř pětina ze všech soukromých základních škol v České republice. Ve Středočeském kraji jich bylo 45. V Praze se tyto soukromé školy podílely 16,9 % na celkovém počtu pražských základních škol a chodily do nich 4,3 % ze všech žáků základních škol. Naopak v Libereckém kraji tvořily soukromé školy jen 2,5 % všech základních škol a chodily do nich 1,3 % žáků a na Vysočině tvořily tyto školy 3 % všech základních škol a žáků, kteří je navštěvují, bylo 0,7 %.⁹

Vyšší vypovídající hodnotu než vývoj počtu základních škol v čase mají údaje o tom, jak se mění počet tříd a především do nich docházejících žáků. V minulém školním roce bylo v Česku na základních školách v provozu celkem **49 201 tříd**, z toho 1 682 tříd bylo v soukromých školách a 455 v církevních školách. Od školního roku 2012/13 každoročně přibývalo tříd na základních školách a celkově jich ve školním roce 2020/21 bylo téměř o pětinu více (celkem 49 201) než ve školním roce 2010/11 (celkem 41 720). V prvních pěti letech vznikaly nové třídy zejména na prvním stupni (jejich počet se zvýšil o 18,5 % oproti 1,5% navýšení počtu tříd na druhém stupni). V dalších pěti letech tomu bylo naopak (počet tříd prvního stupně vzrostl jen o 7 % oproti 23,9% nárůstu počtu tříd druhého stupně).

Růst počtu tříd není nijak překvapivý, neboť počet žáků na základních školách v posledních deseti letech rok od roku stoupá. Celkový počet tříd i počet žáků základních škol se zvýšil cca o pětinu (tj. o 17,9 %, resp. 21,9 %). Oproti tomu počet základních škol celkově vzrostl jen o 2,2 %, přičemž v případě veřejných základních škol dokonce o 2,3 % poklesl. Lze tedy konstatovat, že v případě **veřejných škol** se zvyšující kapacitní nároky řešily zejména zřizováním nových tříd na stávajících školách. Počet tříd ve veřejných školách se za deset let zvýšil o 15,3 % a žáků v těchto školách přibýlo o 20,2 %. Pokud se jedná o **soukromé školy**, pak se jejich počet za posledních deset let více než ztrojnásobil a ztrojnásobil se i počet tříd. To zhruba odpovídá růstu počtu žáků (zvýšil se o 224 %). Počet žáků **církevních** škol se za posledních deset let zvýšil o 41,3 %, počet tříd o 32,7 % a škol o 22,5 %. Z hlediska **regionálního** má v Praze v průměru jedna základní škola 18,6 tříd, naopak v kraji Vysočina je to 8,9 tříd, což je nejméně ze všech krajů.

Počet žáků na jednu třídu se v posledních pěti letech výrazně neměnil a v průměru připadalo na jednu třídu cca 20 žáků. Na prvním stupni se v posledních čtyřech školních rocích průměrný počet žáků na jednu třídu

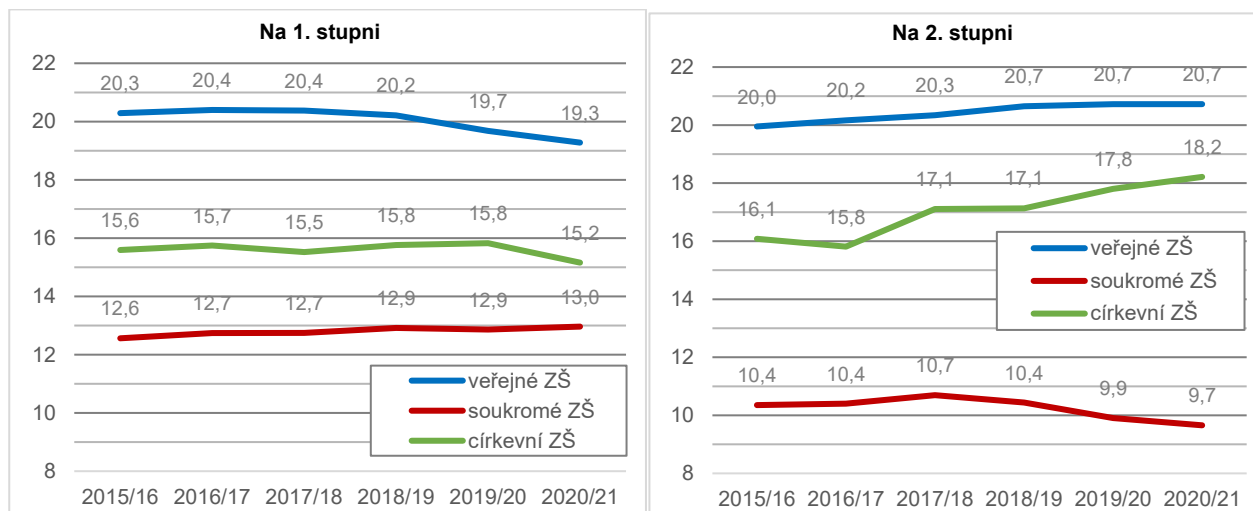
⁹ Krajské dlouhodobé záměry obvykle přepokládají vznik nových škol pouze z kapacitních důvodů. Je-li stávajících škol dostatek, nové (soukromé) školy zpravidla nejsou zapisovány do rejstříku škol. Viz strategie rozvoje vzdělávací soustavy (<https://www.msmt.cz/file/51673/>) a nález Ústavního soudu (https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2019/Pl._US_34_17_vc._di_sentu.pdf).

postupně mírně snižoval, a sice z 20,2 žáků na 19 žáků. Na druhém stupni vzrostl z 19,8 % ve školním roce 2015/16 na 20,4 žáků v roce 2018/19 a na této hodnotě se udržel i další dva školní roky.

Graf 2.4 uvádí, jak se počet žáků na jednu třídu vyvíjel v posledních pěti letech ve školách, jejichž zřizovatel je **veřejný, soukromý a církevní**. Lze uvést, že počet žáků na jednu třídu je v posledních pěti letech výrazně vyšší v případech škol s veřejným zřizovatelem, a to zejména v porovnání se školami soukromými. Více se tento rozdíl přitom projevuje na druhém než na prvním stupni. Zároveň je možné si v grafu 2.4 všimnout, že průměrný počet žáků ve třídě na 1. stupni u veřejných základních škol v posledních třech školních rocích klesal a u soukromých stoupal. Na druhém stupni tomu bylo naopak a průměrný počet žáků v posledních čtyřech školních rocích u veřejných škol stoupal a u soukromých klesal.

Graf 2.4 Průměrný počet žáků na 1 třídu v základních školách dle zřizovatele

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

V **krajském srovnání** připadalo ve školním roce 2020/21 nejvíce žáků na jednu třídu v hlavním městě Praze, a sice 21 žáků, následuje kraj Středočeský s 20,5 žáky připadajícími na jednu třídu. Naopak téměř o tři žáky méně než v Praze připadalo na jednu třídu v kraji Zlínském (18,4).

2.3 Učitelé a asistenti pedagogů na základních školách

Počet učitelů podle stupně a zřizovatele škol

Pokud jde o počet učitelů ve **fyzických osobách**, tj. nikoliv přepočtené na plně zaměstnané, k 30. 9. 2020 jich na základních školách na plný či částečný pracovní úvazek pracovalo celkem 86 140. Mezi nimi bylo 3 699 nově začínajících – 2 925 žen a 774 mužů.

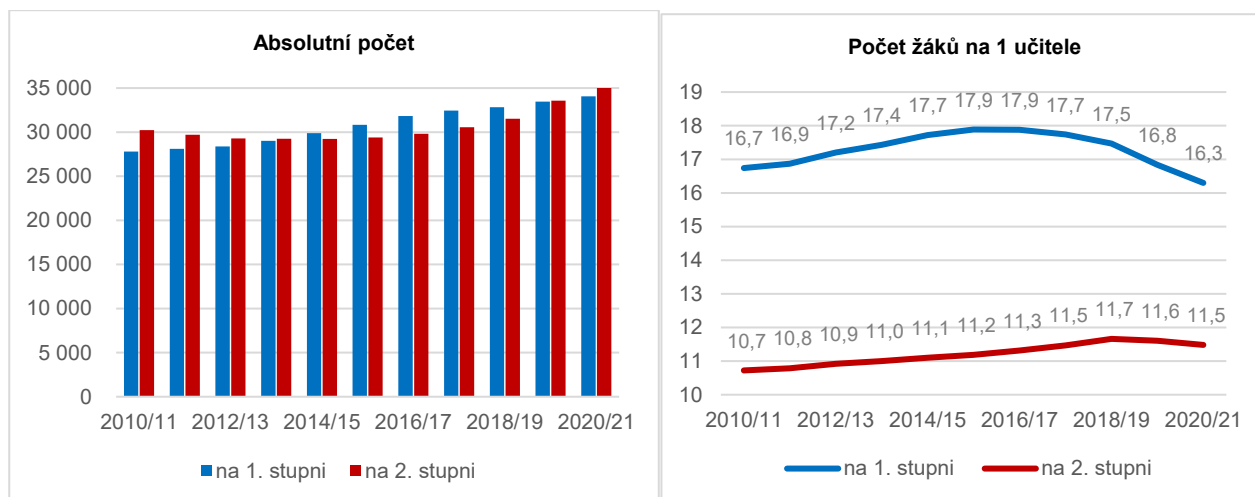
S nárůstem počtu tříd na základních školách zde vznikají i nová pracovní místa. Lepším měřítkem než počet učitelů ve fyzických osobách je zde počet plných úvazků učitelů. Ten vzrostl za posledních pět let o 15,5 % (9 314 úvazků). K 30. 9. 2020 byli souhrnně všichni učitelé v základních školách zaměstnaní na 69 535 plných úvazků, tj. o 3,7 % (2 494 úvazků učitelů) meziročně více.

Pokud se jedná o **začínající učitele**, na začátku školního roku 2020/21 nově nastoupili na základní školy učitelé na 2 573,6 plných úvazků. Celkem 31,5 % z těchto úvazků začínajících učitelů připadlo na Prahu a Středočeský kraj. Ve Středočeském a Jihočeském kraji zároveň tvořili úvazky začínajících učitelů nejvyšší podíl ze všech úvazků učitelů (4,9 %, resp. 4,7 %).

Počet učitelů (přepočtené počty) meziročně vzrostl o něco rychleji než počet tříd či žáků. Lze však říci, že v posledních deseti školních rocích tvořil v průměru počet učitelů na jednu třídu stabilně 1,4 úvazku a počet žáků na jeden plný úvazek učitele kolísal mezi 13,6 a 14,7.

Počet učitelů na 1. a 2. stupni základních škol se v posledních deseti letech vyvíjel rozdílně. Ve školním roce 2010/11 bylo na druhém stupni o 2,4 tisíce více učitelů přepočtených na plně zaměstnané než na prvním stupni. Počet plných úvazků učitelů vyučujících na 1. stupni pak v dalších školních rocích plynule rostl v průměru o 1-3 %. Oproti tomu na 2. stupni počet plných úvazků učitelů ve školních letech 2010/11 až 2014/15 klesal a až poté začal růst. Největší nárůst přitom zaznamenal v posledních dvou školních rocích (tj. o 6,5 %, resp. 5,7 %). V přepočtu na jeden úvazek učitele bylo na 1. stupni ve školním roce 2020/21 celkem 16,3 žáka, na 2. stupni 11,5. V posledních deseti školních rocích byl vždy počet žáků na jednoho učitele nižší v případě 2. stupně, což souvisí se způsobem výuky (na prvním stupni učí jeden učitel více předmětů). Lze konstatovat, že v prvních pěti sledovaných školních rocích se tento rozdíl postupně zvyšoval, v dalších pěti letech se naopak postupně snižoval. Více viz graf 2.5.

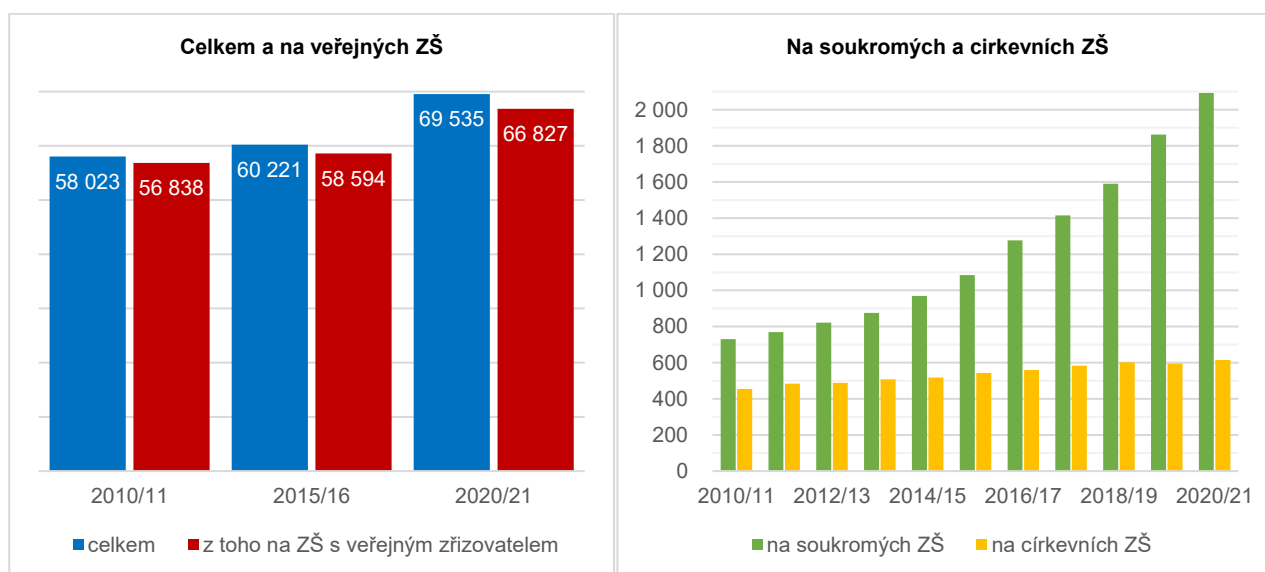
Graf 2.5 Počet učitelů na 1. a 2. stupni základních škol (přepočtené počty)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Učitelé v **soukromých školách** se ve školním roce 2020/21 podíleli třemi procenty na všech učitelích v základních školách. Ač je to jen nepatrný podíl, neustále roste, přičemž ve školním roce 2015/16 činil 1,8 % a ve školním roce 2010/11 jen 1,3 %. Zároveň se za posledních pět let jejich počet téměř zdvojnásobil, a sice z 1 084 na 2 092 plných úvazků učitelů – viz graf 2.6.

Graf 2.6 Počet učitelů na základních školách podle zřizovatele školy (přepočtené počty)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

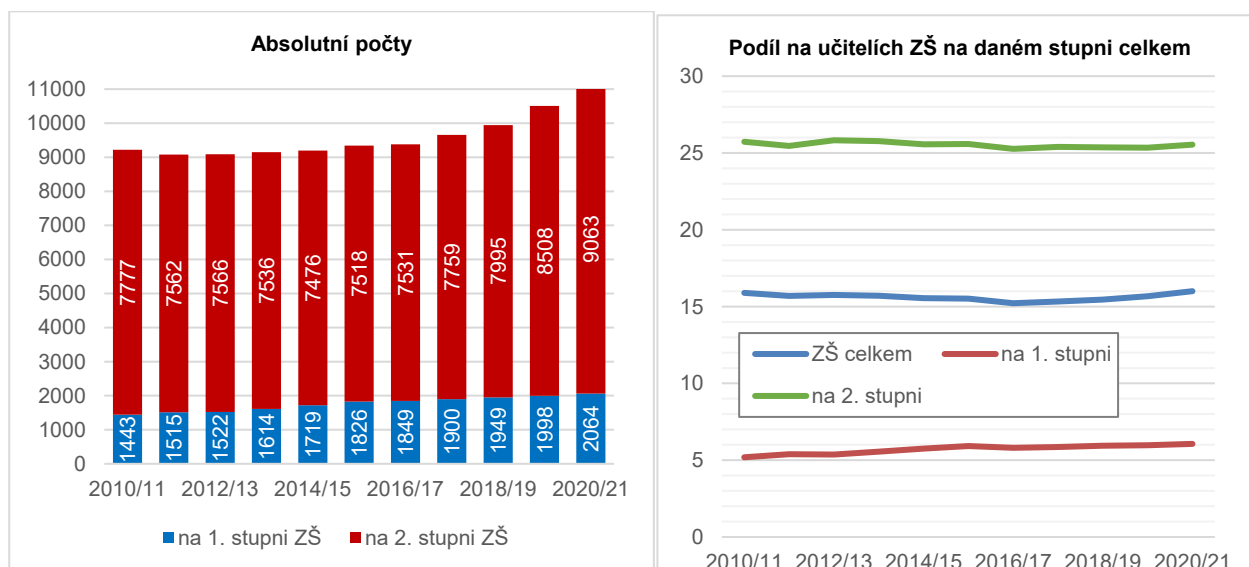
Počet žáků na jeden plný úvazek učitele byl ve školním roce 2020/21 výrazně vyšší v případě škol veřejného **zřizovatele** (14 žáků) než zejména na soukromých základních školách (9,5), ale též školách církevního zřizovatele (12,1). Na 2. stupni základních škol připadlo na jeden plný úvazek učitele v soukromých školách 7,5 žáka v porovnání s 11,8 žáka ve veřejných školách a 10 v církevních školách. Pokud jde o 1. stupeň, v soukromých školách připadlo na jeden plný úvazek učitele 10,6 žáka a ve veřejných školách 16,8 žáka; v církevních školách to bylo 14,4 žáka.

Učitelé na základních školách dle genderu

Regionální školství je u nás spíše **doménou žen**. Toto konstatování platí i pro základní školy, a to především pro jejich první stupeň. Ve školním roce 2020/21 tvořily ženy 84 % všech plných pracovních úvazků učitelů. Na prvním stupni dokonce 93,9 %, na druhém stupni téměř tři čtvrtiny (74,5 %). Jinak řečeno, zatímco na prvním stupni činil **podíl mužů** mezi učiteli přepočtenými na plné úvazky pouhých 6,1 %, na druhém stupni tvořili muži čtvrtinu (25,5 %). Na druhém stupni byl podíl mužů v uplynulých 10 letech stabilně cca čtvrtinový (ve školním roce 2015/16 činil 25,6 %, ve školním roce 2010/11 obdobně 25,7 %). Na 1. stupni pak podíl mužů od školního roku 2010/11 do školního roku 2015/16 vzrostl z 5,2 % na 5,9 % a poté překročil hranici 6 % až ve školním roce 2020/21.

Připomeňme, že v mateřských školách tvořily úvazky žen 99,3 % z celkového počtu plných úvazků. Se zvyšující se úrovní vzdělávání tedy mužů mezi učiteli přibývá.

Graf 2.7 Počet učitelů mužů na základních školách (přepočteno na plné úvazky)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

V **absolutním vyjádření počet mužů** na základních školách za posledních 5 let vzrostl o 1 783 plných pracovních úvazků na hodnotu 11 127 učitelů mužů ve školním roce 2020/21. Podíl úvazků mužů mezi učiteli na základních školách se prvních šest let od školního roku 2010/11 postupně mírně snižoval z 15,9 % na 15,2 %, poté začal naopak mírně růst až na 16 % ve školním roce 2020/21. Stabilnější růst je přitom patrný na 1. stupni, kde již od roku 2010/11 téměř nepřetržitě mírně rostl a celkově se téměř o jeden procentní bod zvýšil.

Z hlediska **zřizovatele jednotlivých škol** lze říci, že ve školním roce 2020/21 připadalo ze všech úvazků mužů v rámci pedagogického sboru **na prvním stupni** 90,9 % veřejným školám. Tento podíl se však spolu s přibýváním soukromých škol v čase snižuje, přičemž nejvyšší byl za posledních deset let ve školním roce 2011/12 (95,5 %). Též **na druhém stupni** základních škol docházelo v čase k postupnému snižování podílu úvazků učitelů ve veřejných školách ze všech úvazků učitelů mužů, a sice z 98,2 % ve školním roce 2010/11 na 96,4 % ve školním roce 2020/21. **Za oba stupně** základní školy pak podíl plných úvazků učitelů – mužů ve veřejných školách postupně klesal od 97,7 % ve školním roce 2010/11 na 95,4 % ve školním roce 2020/21.

Celkový podíl úvazků mužů i žen ve veřejných školách byl přítom ve školním roce 2010/11 celkem 98,0 %, poté postupně mírně klesal až na 96,1 % ve školním roce 2020/21.

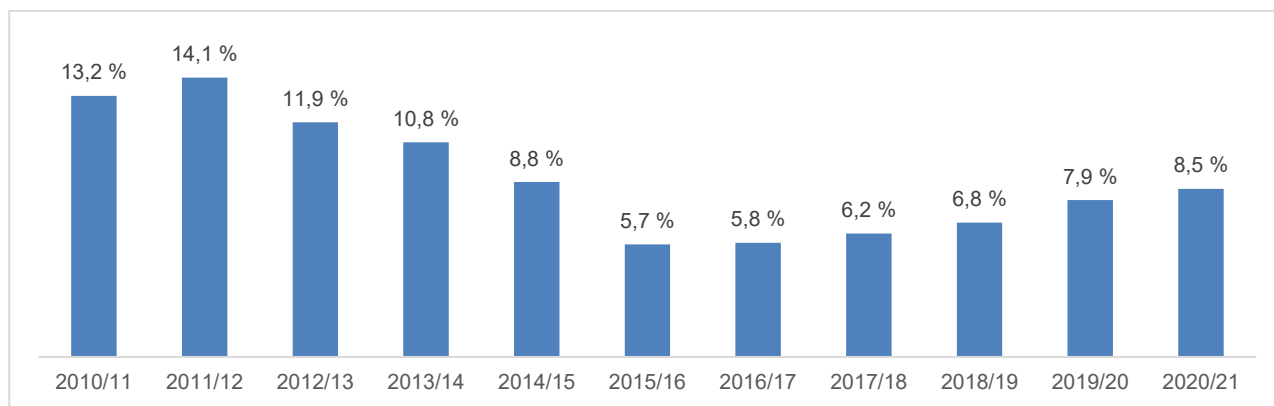
Z výše uvedeného lze usoudit, že z učitelů se muži častěji než ženy rozhodují pro výuku ve školách neveřejného zřizovatele. Ve školním roce 2020/21 připadlo ze všech úvazků učitelů v základních školách veřejného zřizovatele 15,9 % mužům, u soukromého zřizovatele to bylo 19,3 % a u církevního 18,3 %.

V **krajském srovnání** byl ve školním roce 2020/21 podíl mužů mezi učitelskými úvazky základních škol nejvyšší v Praze, a sice 17,9 %. Naopak nejnižší zastoupení mužů bylo zaznamenáno ve Středočeském kraji (14,0 %). V absolutním vyjádření bylo nejvíce učitelských úvazků připadajících mužům v Praze (1368,3), v kraji Středočeském (1 299,5), Jihomoravském (1 277,1) a Moravskoslezském (1 299,2). Ostatní kraje zaznamenaly méně než 900 plných učitelských úvazků mužů v základních školách, nejméně kraj Karlovarský (306,4), který je zároveň nejméně lidnatým krajem.

Učitelé na základních školách dle kvalifikace

Graf 2.8 ukazuje podíl úvazků učitelů, kteří nesplňují kvalifikační požadavky stanovené zákonem č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, ve znění pozdějších předpisů, a příslušných výjimek.

Graf 2.8 Podíl učitelů bez požadované kvalifikace na základních školách

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Jak je patrné, od školního roku 2011/12 do školního roku 2015/16 poklesl podíl takových učitelů z 13,2 % na 5,7 % jako důsledek legislativní úpravy. Zákon o pedagogických pracovnících z roku 2004 vyžadoval magisterské vzdělání pro učitele (nejen) základních škol. Učitelům, kteří této podmínce nevyhovovali a nezačali studium ke splnění zákonem stanoveného předpokladu, byla udělena pětiletá lhůta pro setrvání v práci pedagoga. Ta byla později prodloužena na 10 let. Novela zákona z roku 2014 za určitých okolností udělila výjimku např. učitelům starším 55 let s dostatečnou praxí nebo v případě, že na dané místo nebylo možné sehnat kvalifikovaného pracovníka. Podíl učitelů bez kvalifikace tak začal stoupat a ve školním roce 2020/21 již učilo na základních školách 5,9 tisíc pedagogů bez kvalifikace, což představuje 8,5% podíl ze všech vyučujících. Pro členění dle zřizovatele a srovnání s jinými úrovněmi vzdělání odkazujeme na tabulkovou část této publikace.

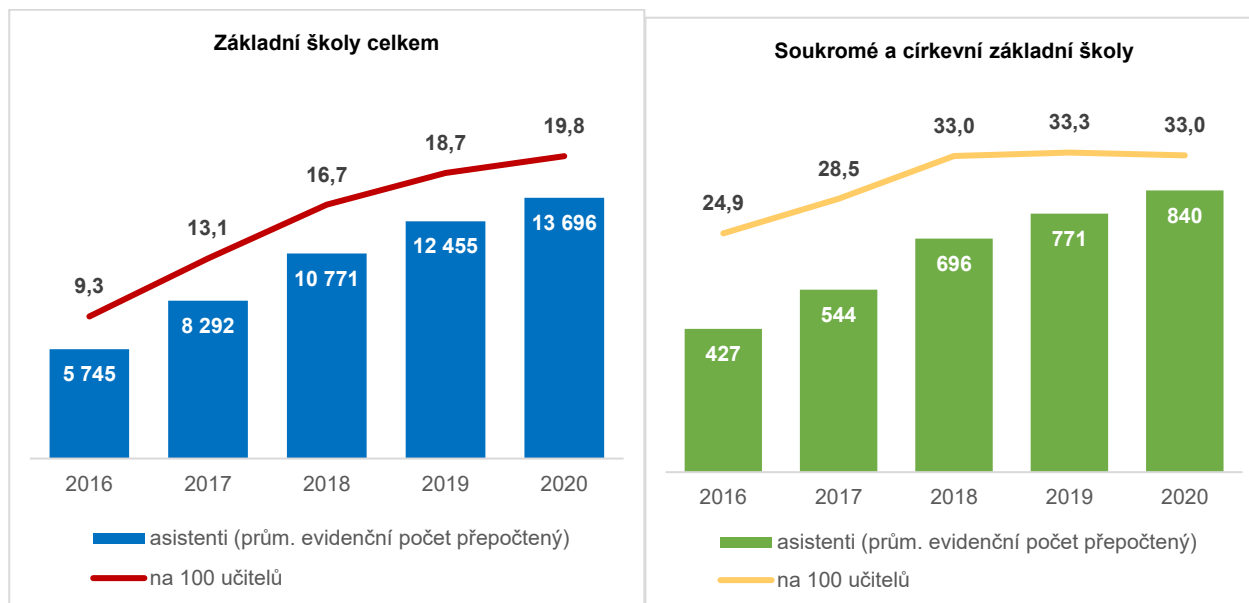
Počet asistentů pedagoga na základních školách

V posledních letech výrazně vzrostl na základních školách počet **asistentů pedagoga**. V kalendářním roce 2020 připadlo na 100 plných úvazků učitelů (v průměrném evidenčním počtu za daný rok) v průměru 19,8 plného úvazku asistenta pedagoga, tedy cca dvojnásobný počet než před čtyřmi lety. Vyšší poměr asistentů pedagoga k počtu úvazků učitelů přítom najdeme ve školách neveřejného zřizovatele než ve školách veřejných. V roce 2020 připadlo v soukromých a církevních základních školách na 100 plných úvazků učitelů

33 úvazků asistenta pedagoga. To souvisí s nástupem nového systému společného vzdělávání a podpůrných opatření.¹⁰

Graf 2.9 Počet asistentů pedagoga celkem a dle zřizovatele (průměrný evidenční počet)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Kromě asistentů pedagoga působilo v roce 2020 v základních školách i 653,6 speciálních pedagogů (přepočteno na plné úvazky) a 389,3 psychologů (obojí přepočteno na průměrný evidenční počet plných úvazků v daném roce).

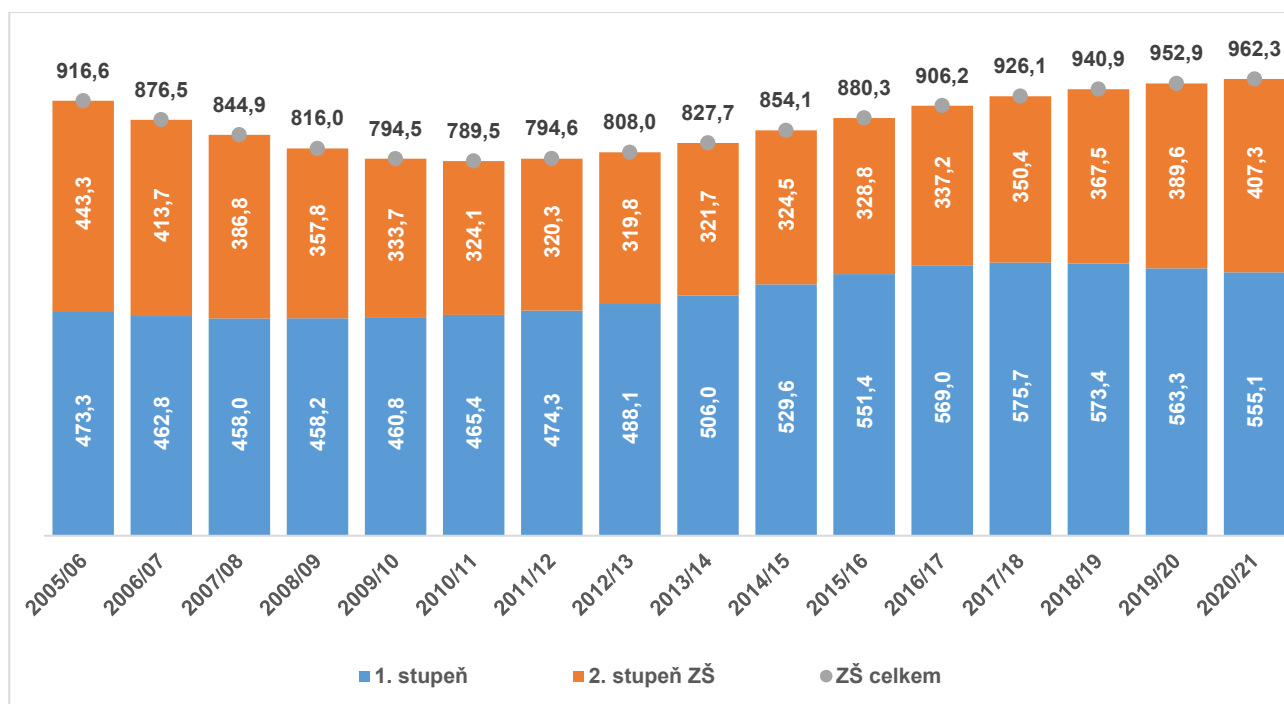
2.4 Žáci v základních školách – základní ukazatele

Počet žáků podle stupně a zřizovatele škol

Počet žáků základních škol přímo souvisí s měnícím se počtem narozených dětí v předchozím období a tím s počtem dětí ve věku povinné školní docházky v populaci. Děti nejčastěji nastoupí do základní školy v šesti a ukončí ji v patnácti letech. Tato doba se však může posunout, je-li dítěti odložen začátek školní docházky, příp. prodloužit, pokud žák opakuje některý ročník či více ročníků základní školy. Faktorů, které ovlivňují počet žáků na základních školách, je však více. V malé míře dochází k odlivu žáků druhého stupně na víceletá gymnázia, vliv má i migrace cizinců ze zahraničí. Na úrovni obcí pak počet žáků na základních školách ovlivňuje též stěhování v rámci republiky.

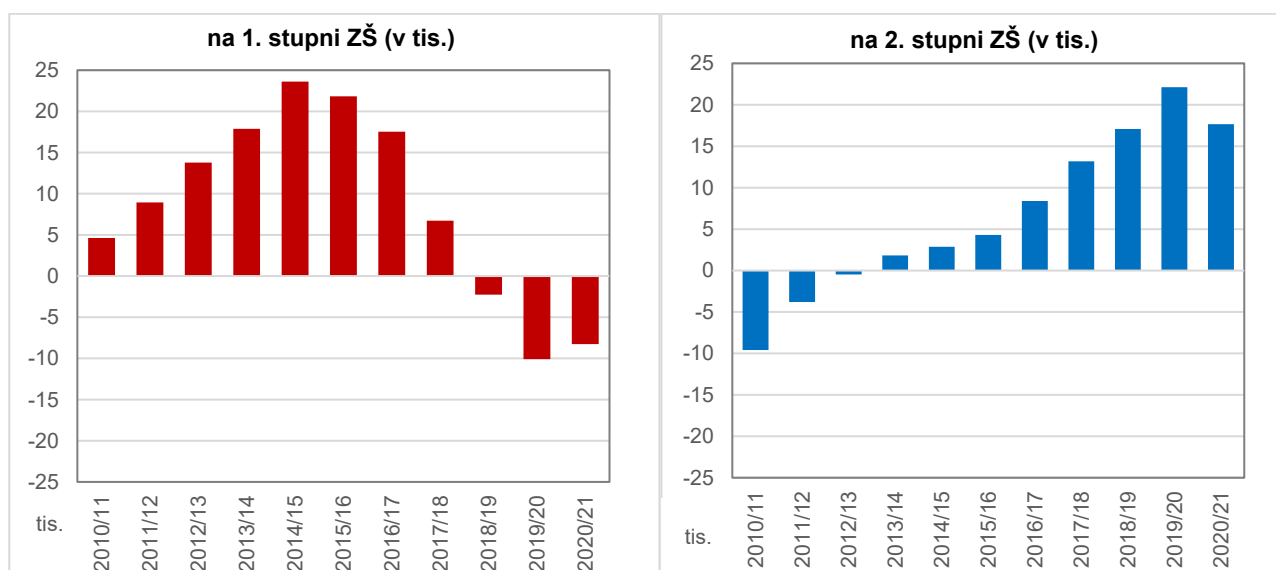
Celkový počet žáků na základních školách ve školním roce 2020/21 dosáhl nejvyšší hodnoty za posledních 15 let. V září 2020 jich bylo v základních škol zapsaných 962 348, což je o 9,3 % více než v září 2015 a o 21,9 % více v porovnání se situací před deseti lety. V absolutním vyjádření chodilo v minulém školním roce do základní školy o 82,1 tisíce žáků více než před pěti lety. V porovnání s minulým školním rokem se ve školním roce 2020/21 v základních školách vzdělávalo o 9 402 žáků více (tj. o 1,0 %).

¹⁰ Novela vyhlášky č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných stanovuje personální stropy podpůrného opatření (viz zde: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2019-248>, část první, bod 17).

Graf 2.10 Základní školy – počet žáků celkem, na 1. stupni a na 2. stupni

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Celkový počet žáků základních škol (na prvním i druhém stupni) roste již desátý rok v řadě a některé obce ve spolupráci s řediteli základních škol musí již několik let řešit problém, jak umožnit povinnou školní docházku všem spádovým dětem. Za 10 let vzrostl počet žáků základních škol o 172 862 žáků. Růst počtu žáků základních škol od školního roku 2010/11 je ovlivněn skutečností, že na druhý stupeň stále míří silné populační ročníky dětí narozených mezi roky 2002 až 2008, kdy se porodnost zvyšovala. Za posledních pět let vzrostl počet žáků na 2. stupni téměř o čtvrtinu (tj. 78 436 žáků). Na 1. stupni však stoupl pouze o 0,7 % (tj. 3 661 žáků). Zatímco počet žáků na druhém stupni vzrostl mezi školními roky 2019/20 a 2020/21 o 17,7 tisíc (4,5 %), na prvním poklesl o 8,3 tisíc (1,5 %). Školní rok 2020/21 je přitom již třetím v řadě, kdy se počet žáků 1. stupně rok od roku snižoval.

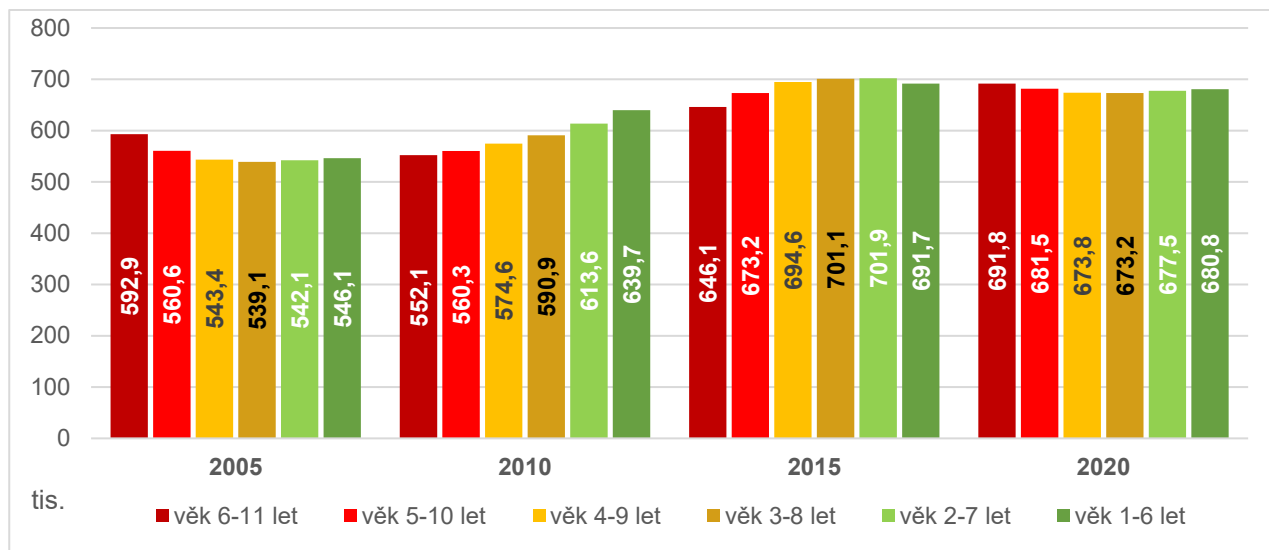
Graf 2.11 Meziroční změny počty žáků na základních školách dle stupně

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Jak již bylo řečeno, vývoj počtu žáků základních škol souvisí s vývojem populace ČR ve věku povinné školní docházky, a to zejména na 1. stupni základních škol, který je povinný pro všechny obyvatele ČR¹¹. Na druhém stupni si již mohou děti volit mezi vzděláváním v základní škole, na víceletém gymnáziu a na osmileté konzervatoři. Graf č 2.12 proto ukazuje počet obyvatel ČR ve věku 6-11 let, který je pro studium na 1. stupni základní školy typický, ke dni 1. července roku 2005, 2010, 2015 a 2020, a pět mladších věkových kohort, podle kterých lze odhadnout, kolik dětí se bude na 1. stupni základní školy vzdělávat za 1-5 let.

Graf 2.12 Populační vývoj - počet obyvatel ČR uvedeného věku k 1. červenci vybraných roků

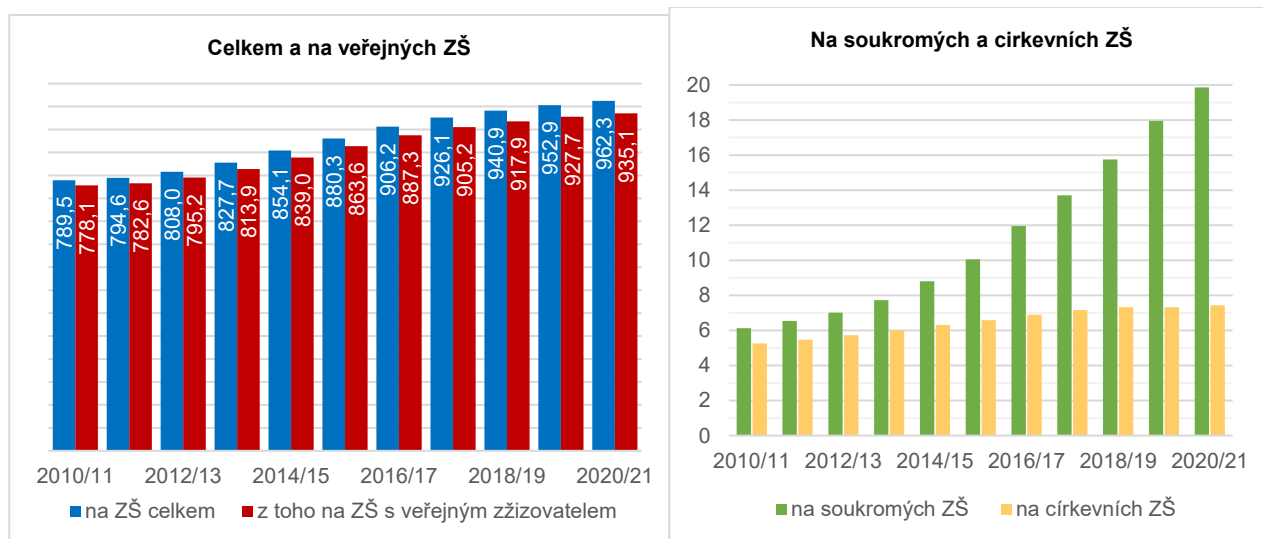

Zdroj: ČSÚ

Z populačního vývoje vyplývá, že následující dva školní roky se dá očekávat mírný pokles počtu žáků 1. stupně, který by se měl poté zastavit a od roku 2023 by měl počet žáků 1. stupně zase začít pomalu stoupat. Záleží však také na počtu udělených odkladů, počtu žáků opakujících ročník, případně na míře migrace apod.

Pokud se jedná o zřizovatele školy, velká většina žáků základních škol navštěvuje **školy veřejného zřizovatele**, přičemž nejčastěji je jím příslušná obec nebo městská část. Ve školním roce 2020/21 se zde vzdělávalo 92,8 % ze všech žáků základních škol. V absolutním vyjádření se jedná o 935 054 žáků. Oproti tomu do **soukromých** základních škol ve stejném roce chodilo „jen“ 19 859 žáků. Jejich počet se však od školního roku 2010/11 více než ztrojnásobil (zvýšil se o 224 %) a za posledních pět let téměř zdvojnásobil. Ve školním roce 2020/21 činil 2,1 % všech žáků základních škol, ve školním roce 2010/11 to přitom bylo jen 0,8 %. Na rozdíl od veřejných základních škol zde přitom počet žáků na 1. stupni rostl i v posledních třech letech, konkrétně z 10 376 ve školním roce 2017/18 na 14 181 ve školním roce 2020/21 (na veřejných školách došlo v uvedeném období na 1. stupni k poklesu z 561 070 na 536 679 žáků). Na **církevních** základních školách se ve školním roce 2020/21 vzdělávalo (na 1. a 2. stupni dohromady) 7 435 žáků v porovnání s 5 261 žáky ve školním roce 2010/11. Viz graf 2.13.

¹¹ Zde je třeba poznamenat, že na počet žáků v základních školách má vliv i míra migrace – do základních škol povinně docházejí též cizinci, kteří jsou oprávněni pobývat na území České republiky trvale nebo přechodně po dobu delší než 90 dnů, a účastníci řízení o udělení mezinárodní ochrany.

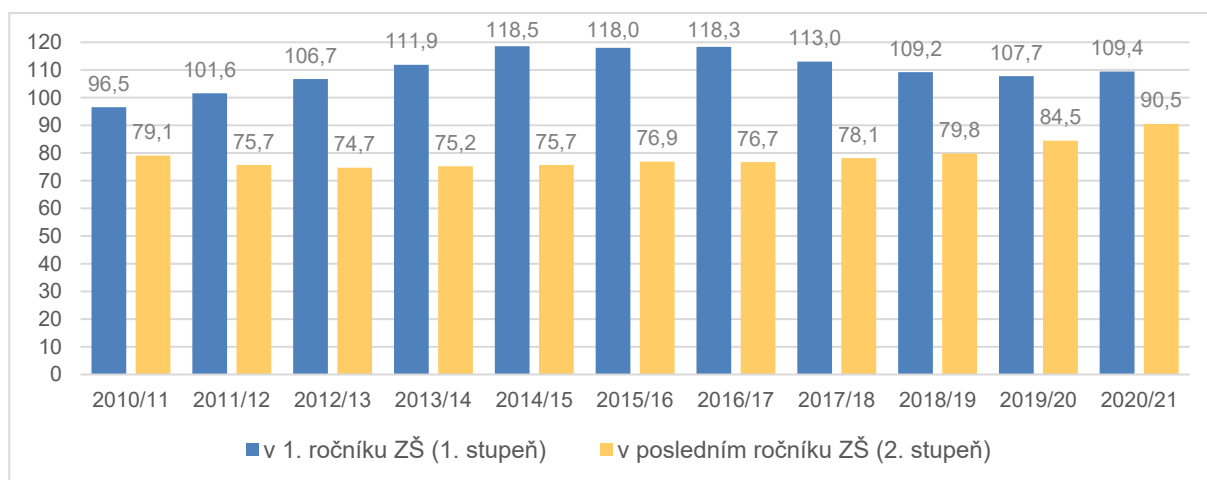
Graf 2.13 Počet žáků na základních školách podle jejich zřizovatele (v tis.)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Počet žáků v prvním a posledním ročníku základních škol

Do prvního ročníku základních škol nastupují všichni žáci školou povinní. Oproti tomu v průběhu druhého stupně základní školy někteří žáci odcházejí na víceletá gymnázia či osmileté konzervatoře (podrobněji kapitola č. 2.9). Posledním ročníkem základních škol pak bývá zpravidla ročník devátý. V některých případech speciálního vzdělávání však může být délka vzdělávání o rok prodloužena a posledním ročníkem je tam ročník desátý.

Jak již bylo zmíněno, vývoj na prvním stupni základních škol je zásadně ovlivněn předchozím demografickým vývojem. Mezi roky 2010 až 2013 se počet narozených dětí u nás každoročně snižoval. Následkem toho docházelo ve školních rocích 2016/17 až 2019/20 ke snižování počtu žáků prvního ročníku. Naopak počet žáků v posledním ročníku v tomto období rostl. Počet žáků v posledním ročníku rostl i v následujícím školním roce 2020/21, kdy začal růst též počet žáků v prvním ročníku (v reakci na růst počtu živě narozených v roce 2014). Zároveň ve všech sledovaných školních rocích převyšuje počet žáků v prvním ročníku počet žáků v posledním ročníku základních škol, kdy již někteří školou povinní vrstevníci chodí do středních škol. Viz graf 2.14.

Graf 2.14 Počet žáků na základních školách v prvním a posledním ročníku (v tis.)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

2.5 Základní školy v regionálním srovnání – základní ukazatele

Z **regionálního pohledu** se nejvíce základních škol a tříd nachází v kraji největším, tj. ve Středočeském kraji. Ve školním roce 2020/21 zde bylo 567 (13,5 %) základních škol s 6 685 třídami, které navštěvovalo 136 710 žáků. Naopak jen 106 (2,5 %) základních škol najdeme v nejméně lidnatém Karlovarském kraji, kde bylo celkem 1 317 tříd a v nich se vzdělávalo 25 151 žáků.

V **krajském srovnání** byl ve školním roce 2020/21 nejvyšší **průměrný počet žáků na školu** v Praze, a sice 390,8 žáka. Naopak nejméně žáků na školu připadá v kraji Vysočina, a sice 169,5. Pokud jde o průměrný počet žáků ve třídě, tak i ten byl ve školním roce 2020/21 nejvyšší v Praze (21,0). V tomto ukazateli však rozdíly mezi jednotlivými kraji nebyly nijak výrazné. Nejnižší hodnoty bylo dosaženo ve Zlínském kraji, a sice 18,4 žáka na jednu třídu.

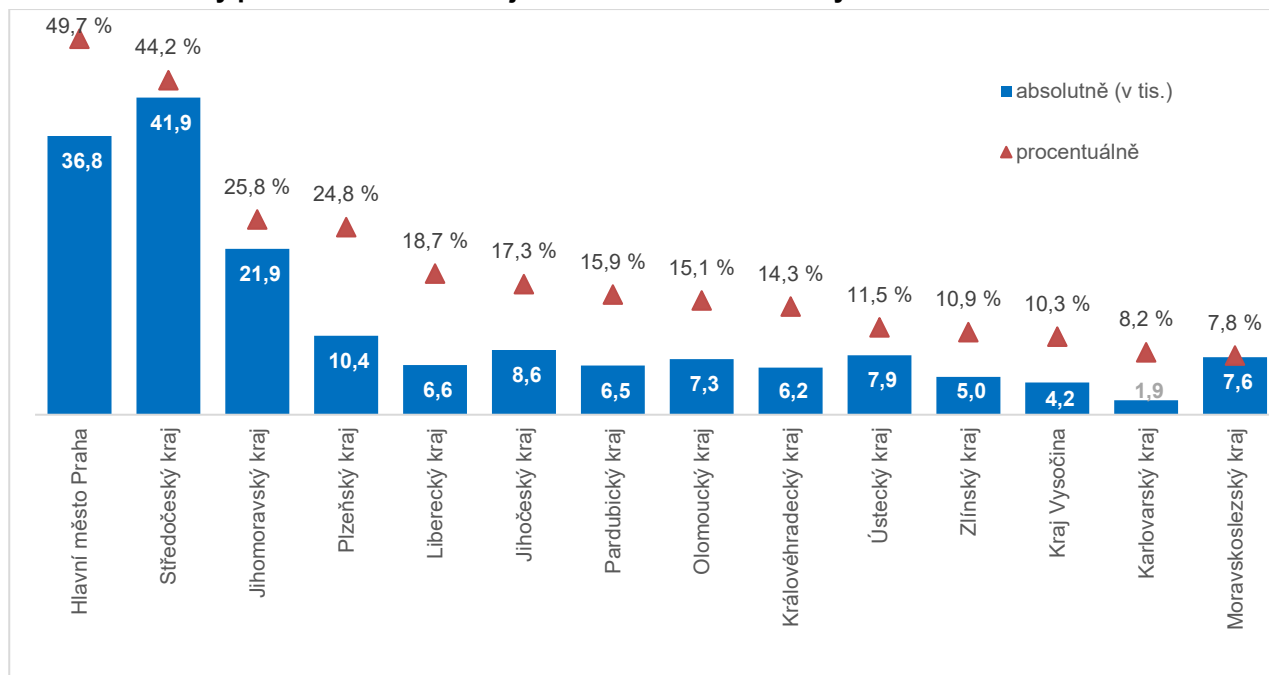
Tab. 2.3 Základní školy - počet škol, tříd, žáků a učitelů dle sídla školy (2020/21)

Území	Školy		Třídy		Žáci		Učitelé ¹⁾		počet žáků na 1:	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	třídu	učitele
Česká republika	4 214	100	49 201	100	962 348	100	69 535	100	19,6	13,8
Hlavní město Praha	284	6,7	5 286	10,7	110 975	11,5	7 637	11,0	21,0	14,5
Středočeský kraj	567	13,5	6 685	13,6	136 710	14,2	9 261	13,3	20,5	14,8
Jihočeský kraj	267	6,3	3 004	6,1	58 146	6,0	4 181	6,0	19,4	13,9
Plzeňský kraj	224	5,3	2 619	5,3	52 501	5,5	3 697	5,3	20,0	14,2
Karlovarský kraj	106	2,5	1 317	2,7	25 151	2,6	1 879	2,7	19,1	13,4
Ústecký kraj	284	6,7	3 914	8,0	75 890	7,9	5 536	8,0	19,4	13,7
Liberecký kraj	201	4,8	2 169	4,4	41 772	4,3	3 057	4,4	19,3	13,7
Královéhradecký kraj	272	6,5	2 660	5,4	49 850	5,2	3 768	5,4	18,7	13,2
Pardubický kraj	250	5,9	2 446	5,0	47 454	4,9	3 426	4,9	19,4	13,9
Kraj Vysočina	268	6,4	2 388	4,9	45 419	4,7	3 400	4,9	19,0	13,4
Jihomoravský kraj	486	11,5	5 472	11,1	106 890	11,1	7 745	11,1	19,5	13,8
Olomoucký kraj	298	7,1	2 968	6,0	55 948	5,8	4 240	6,1	18,9	13,2
Zlínský kraj	261	6,2	2 757	5,6	50 813	5,3	3 859	5,5	18,4	13,2
Moravskoslezský kraj	446	10,6	5 516	11,2	104 829	10,9	7 849	11,3	19,0	13,4

¹⁾ přepočtení na plně zaměstnané

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Vývoj počtu žáků na základních školách představený výše nebyl ve všech krajích stejný a i do budoucna lze předpokládat výrazné regionální rozdíly. Za posledních deset let procentuálně nejvíce vzrostl počet žáků v základních školách v Praze, a sice o polovinu (ze 74 151 na 110 975), a dále v kraji Středočeském, tj. o 44,2 % (z 94 809 na 136 710 žáků). Ostatní kraje zaznamenaly cca čtvrtinový a nižší nárůst, nejmenší byl v kraji Moravskoslezském, a sice o 7,8 %.

Graf 2.14 Nárůsty počtu žáků v ZŠ v krajích ČR mezi školními roky 20010/11 a 2020/21

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Z hlediska **zřizovatele** chodilo ve školním roce 2020/21 nejvíce žáků do soukromých škol v Praze (4,3 % ze všech žáků základních škol v tomto kraji), více než 2% podíl byl zaznamenán též v kraji Středočeském (2,5 %), Ústeckém (2,3 %), Královéhradeckém (2,2 %) a Karlovarském (2,1%). Naopak na Vysočině navštěvovalo soukromé školy jen 0,7 % ze všech žáků základních škol. Co se týče škol církevního zřizovatele, pak nejvyššího podílu žáků v těchto školách dosáhla opět Praha (1,3 %) spolu s krajem Jihočeským (1,3 %). Naopak Karlovarský kraj církevní základní školy zcela postrádal.

2.6 Žáci nově přijatí do 1. ročníků základních škol

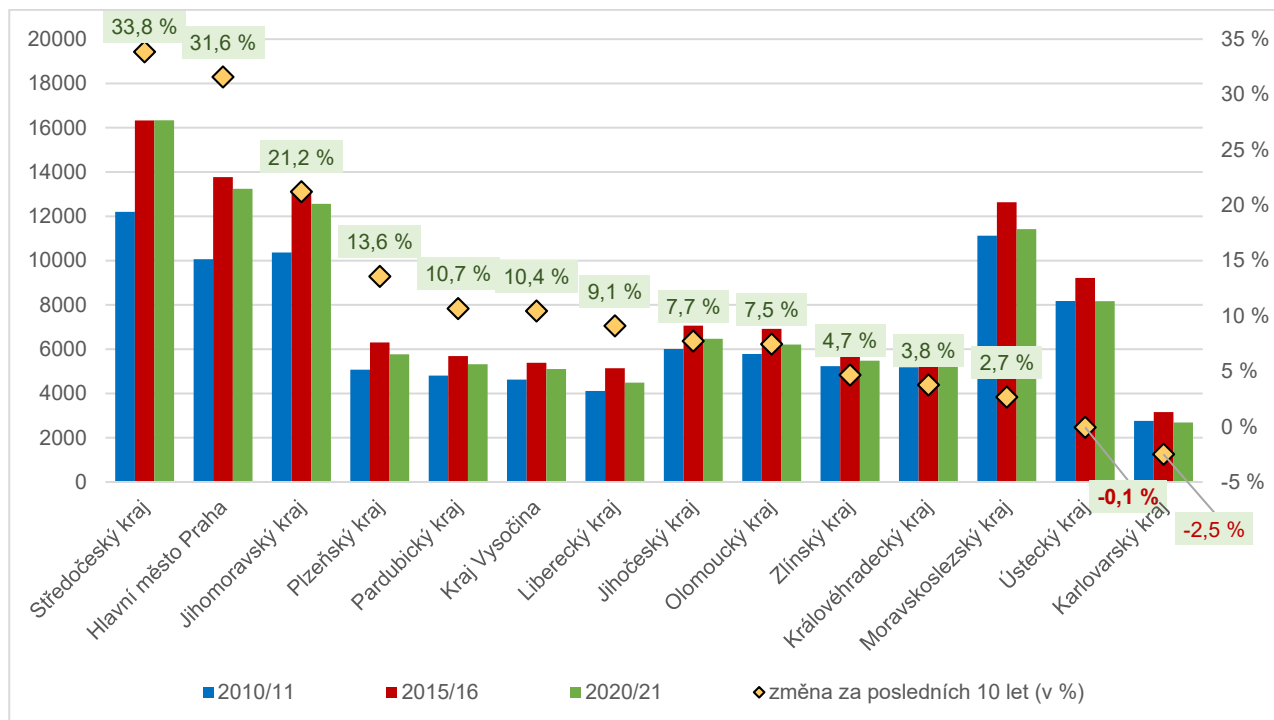
Ve školním roce 2020/21 bylo do prvních tříd základních škol přijato celkem 108 630 žáků, což je o 2 005 žáků (1,9 %) více než v roce předchozím, nicméně o 8 097 (9,2 %) méně než před pěti lety. Počet nově přijatých žáků přitom od školního roku 2016/17 do školního roku 2019/20 klesal, letos se poprvé zvýšil. Nejvyšší počet žáků prvních ročníků byl z posledních deseti školních roků zaznamenán ve školním roce 2014/15, a sice 117 374.

Z hlediska **regionálního srovnání** bylo ve školním roce 2020/21 nejvíce nově přijatých žáků do prvního ročníku v kraji Středočeském (16 335), v Praze (13 241), v kraji Jihomoravském (12 565) a Moravskoslezském (11 420). Logicky se jedná o nejlidnatější kraje. Ve srovnání se situací před pěti lety, tj. ve školním roce 2015/16, došlo ve školním roce 2020/21 ve všech krajích České republiky k poklesu počtu žáků prvního ročníku, pouze ve Středočeském kraji jich bylo ve školním roce 2020/21 o šest více než ve školním roce 2015/16. K největšímu relativnímu poklesu došlo v kraji Karlovarském, a sice o 14,7 %. Více než 10% pokles zaznamenaly také kraje Liberecký (o 12,7 %), Ústecký (o 11,4 %), Královéhradecký (10,9 %) a Olomoucký (o 10,2 %).

Vývoj počtu žáků mezi školními roky 2010/11, 2015/16 a 2020/21 znázorňuje graf 2.15, který navíc pro změnu ukazuje procentuální vývoj za posledních deset let. Jak je zřejmé, též v desetiletém intervalu došlo k největšímu poklesu počtu žáků v kraji Karlovarském, který ovšem byl spolu s krajem Ústeckým jediný, který v porovnání se stavem před 10 lety zaznamenal snížení počtu žáků.

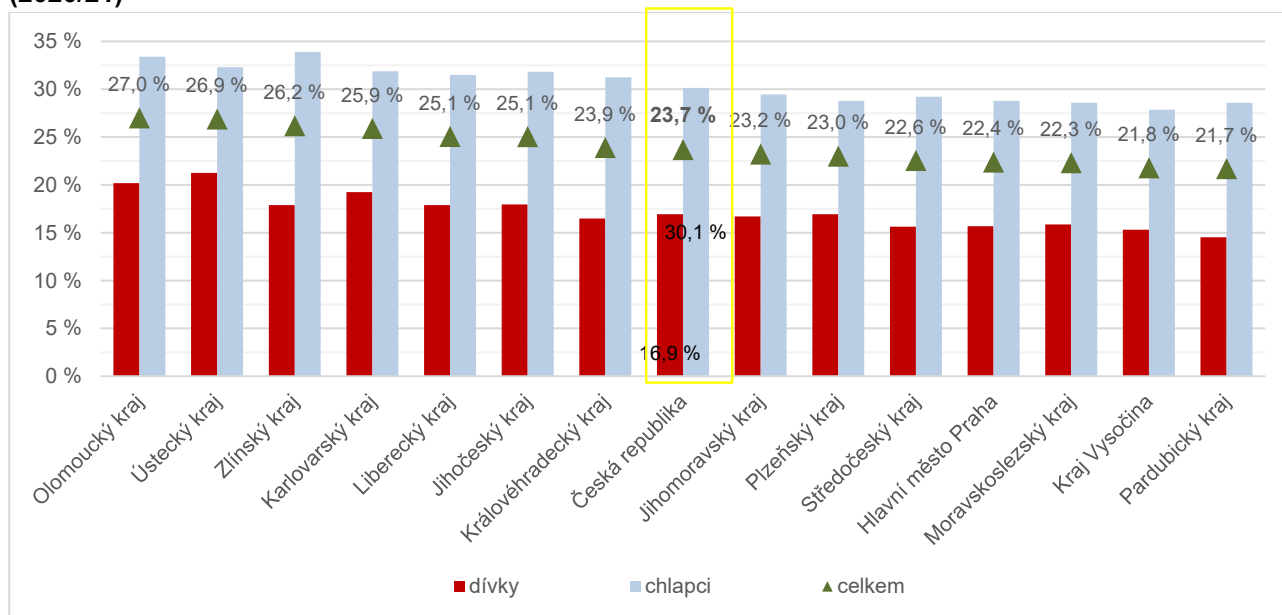
Graf 2.15 Počet nově přijatých žáků do 1. ročníků základních škol v jednotlivých krajích
(kraje jsou seřazeny dle procentuálního nárůstu za posledních 10 let)

Zdroj: MŠMT a vlastní dopočty ČSÚ

Největší podíl žáků, kteří byli přijati do 1. ročníku, tvoří žáci **ve věku 6 let**. Ve školním roce 2020/21 jich do prvních tříd nastoupilo 82 293. Ve školním roce 2015/2016 představovali šestiletí žáci 78,8 % nově přijatých žáků, poté jejich podíl mírně klesal až na současných 75,8 %. Žáků **sedmiletých a starších** (jedná se o žáky, kteří nastoupili po odkladu povinné školní docházky) zasedlo ve školním roce 2020/21 poprvé do školních lavic prvních tříd 25 750. Žáci, kteří začali povinnou školní docházku v 7 letech či později, dosáhli ve školním roce 2020/21 v průměru za Českou republiku 23,7 %, ve školním roce 2015/16 to bylo 18,6 %. Jak rovněž dokládá graf 2.15, značné rozdíly jsou mezi dívkami a chlapci v jednotlivých krajích.

Graf 2.16 Podíl dívek a chlapců ve věku 7 let a více z nově přijatých do 1. ročníku ZŠ v krajích ČR (2020/21)

Zdroj: MŠMT a vlastní dopočty ČSÚ

Podíl sedmiletých či starších dívek z těch, které ve školním roce 2020/21 nastoupily do první třídy, činil 16,9 %. Podíl takových chlapců byl ve srovnání s tím téměř dvojnásobný (30,1 %). Ve srovnání jednotlivých krajů byl podíl sedmiletých a starších dětí nově přijatých do první třídy nejvyšší v kraji Olomouckém (27 %) a Ústeckém (26,9 %) a nejnižší naopak v kraji Pardubickém (21,7 %) a na Vysočině (21,8 %). Nejvyšší podíl chlapců s odloženým nástupem do základní školy však zaznamenal kraj Zlínský (33,9 %) a nejvyšší podíl takových dívek pak kraj Ústecký (21,3 %).

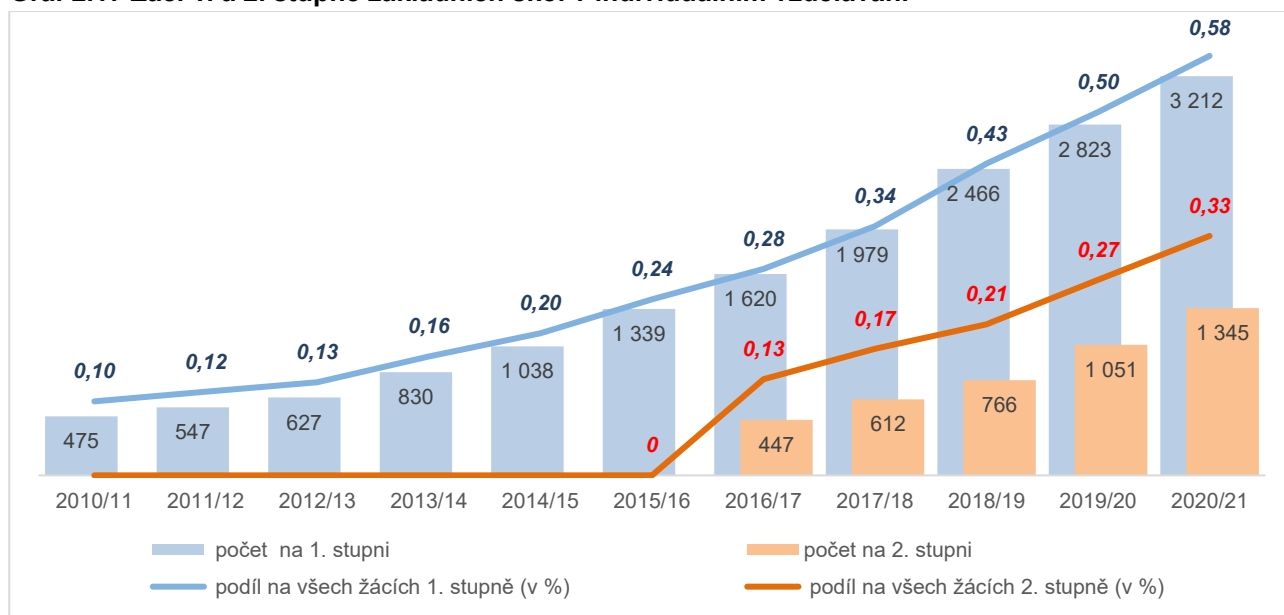
2.7 Žáci s individuálním vzděláváním a vzdělávající se v zahraničí

Individuálně vzdělávaný žák je podle § 41 Školského zákona žák přijatý do školy k plnění povinné školní docházky, který se však vzdělává mimo instituci školy. Za každé pololetí vykonává ve škole, do níž byl přijat k plnění povinné školní docházky, zkoušky z příslušného učiva. Až do roku 2015/16 šlo individuální vzdělávání povolit pouze žákovi prvního stupně základní školy.

I když jde o formu, která se v Česku využívá stále spíše okrajově, počet žáků, kterým bylo povoleno individuální vzdělávání, rychle přibývá. Ve školním roce 2020/21 se účastnilo individuálního vzdělávání celkem 4 557 žáků, z toho 70,5 % na 1. stupni základních škol, kde tuto možnost využilo 3 212 chlapců a dívek. Ve školním roce 2015/16 tuto možnost na 1. stupni využívalo 'pouze' 1 339 žáků. Na druhém stupni bylo individuální vzdělávání legislativně umožněno od roku 2016/17, kdy se týkalo 447 žáků. Do školního roku 2020/21 se jejich počet přitom zvýšil na trojnásobek, tj. 1 345.

Podíl individuálně vzdělávaných žáků za posledních pět let tak vzrostl na prvním stupni z 0,24 % na 0,58 % a na druhém stupni z 0,13 % ve školním roce 2016/17 na třetinu procenta ve školním roce 2020/21.¹² Celkově bylo ve školním roce 2020/2021 individuálně vzdělávaných 0,47 % žáků základních škol.

Graf 2.17 Žáci 1. a 2. stupně základních škol v individuálním vzděláváním

Zdroj: MŠMT a vlastní dopočty ČSÚ

Žáci s povinností základní školní docházky se mohou vzdělávat i **v zahraničí či na zahraniční škole v České republice**, a sice podle § 38 Školského zákona. Plněním povinné školní docházky v zahraničí se rozumí, že se žák vzdělává ve škole zřízené při diplomatické misi nebo konzulárním úřadu České republiky, v evropské

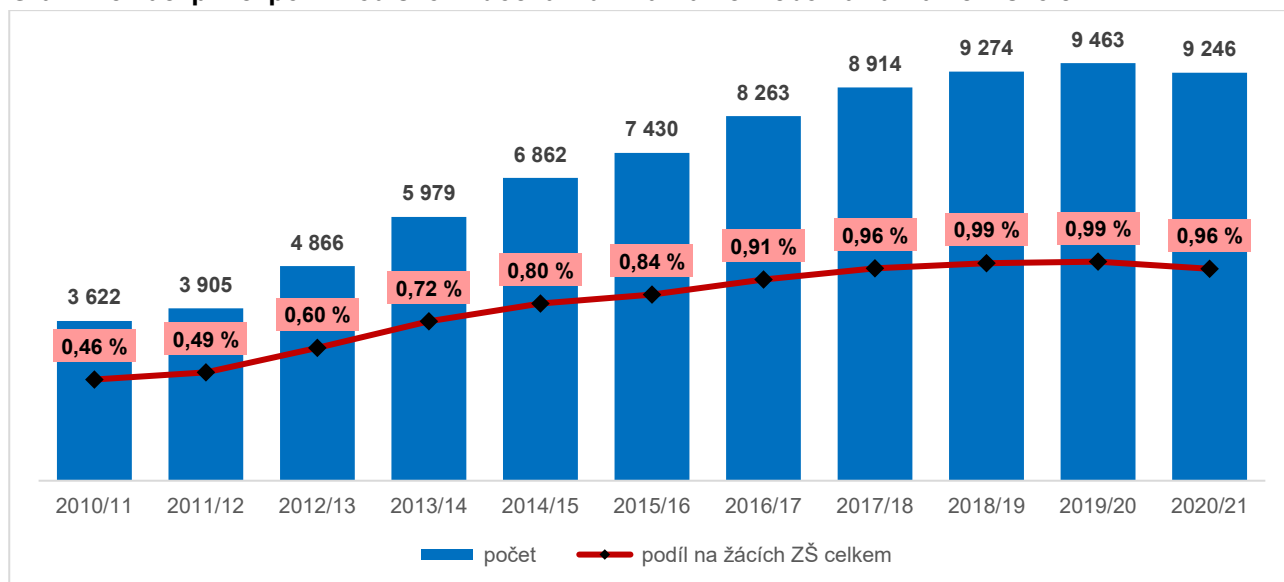
¹² V posledních letech narůstá počet rodičů, kteří si zakládají komunitní školy způsobem, že své dítě přihlásí na individuální vzdělávání a pak si společně platí učitele. Děti tak chodí do školy, ale do neoficiální a oficiálně pouze skládají na registrující škole zkoušky.

škole působící na základě Úmluvy o statutu Evropských škol, nebo formou individuální výuky v zahraničí. Od školního roku 2017/18 přitom není povinností, aby dítě bylo v evidenci kmenové školy v ČR. Vznikla alternativa k zápisu do kmenové školy v ČR a rodiče tak mohou vedle zápisu do kmenové školy také dokládat plnění povinné školní docházky ministerstvu. Vzhledem k tomu, že tato analýza vychází ze statistik sbíraných pomocí výkazů od škol, nejsou žáci vzdělávající se v zahraničí bez přihlášení ke kmenové škole do indikátorů započtení.

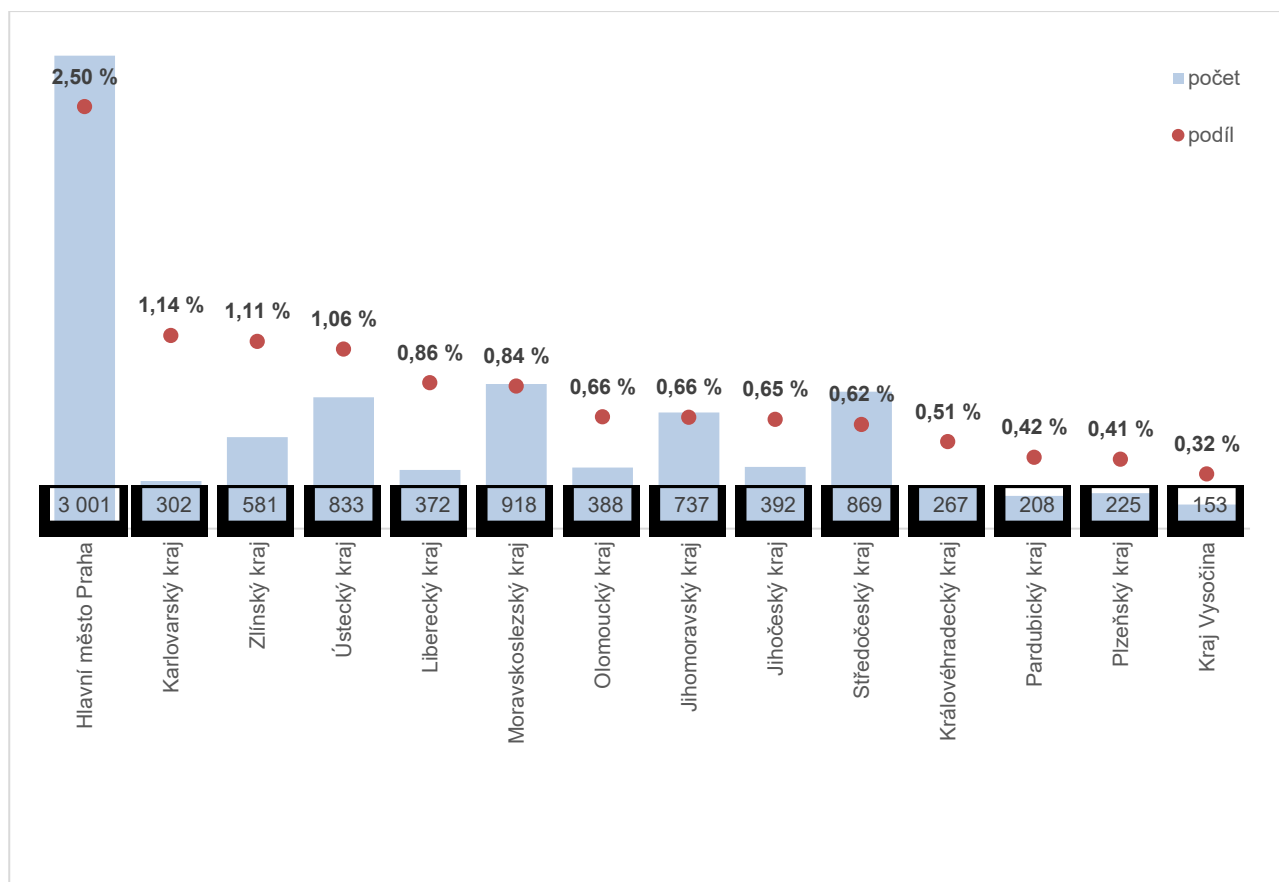
Ve školním roce 2020/21 základní školy vykázaly, že se v zahraničí či v zahraniční škole v České republice vzdělávalo 9 246 školou povinných žáků. Je to za 10 let poprvé, co se počet těchto žáků meziročně mírně snížil (tj. o 217 žáků). Podíl žáků vzdělávajících se v zahraničí či na zahraniční škole v České republice oproti minulému školnímu roku poklesl z 0,99 % na 0,96 %, čímž se dostal na hodnotu ze školního roku 2017/18. Zde nutno poznamenat, školní rok 2020/21 je zároveň rokem, který provázela pandemie onemocnění covid-19 a s tím spojené ztížené podmínky pro cestování do zahraničí. Až do minulého školního roku měl přitom podíl těchto žáků tendenci trvale růst a za 10 let se více než zdvojnásobil (v absolutním vyjádření se počet takových žáků zvýšil dokonce 2,6krát). Přestože se tedy v uplynulých 10 letech takové vzdělávání týkalo maximálně jednoho procenta žáků základních škol, zájem o takové vzdělávání má tendenci v čase růst. Pomalejší růst od školního roku 2017/18 přitom může mít na svědomí skutečnost, že již není povinné přihlásit žáka vzdělávajícího se v zahraniční škole ke kmenové škole v České republice. Tito žáci pak nejsou do statistik zahrnuti (viz výše).

Graf 2.18 Žáci plnící povinnou školní docházku v zahraničí nebo na zahraniční škole v ČR

Zdroj: MŠMT a vlastní dopočty ČSÚ

Rozdělíme-li žáky dle sídla kmenové školy, pak ve školním roce 2020/21 využívali možnost vzdělávání v zahraničí či na zahraniční škole nejčastěji žáci zapsaní do pražských škol - tvořili zde 2,50 % z celkového počtu žáků. Nadprůměrný a současně vyšší než 1% byl tento podíl též v kraji Karlovarském (1,14 %), Zlínském (1,11 %) a Ústeckém (1,06 %). Naopak jendoznačně nejmenší podíl žáků využívajících této možnosti najdeme na Vysočině (0,32 %) – viz graf 2.19.

Graf 2.19 Žáci plnící povinnou školní docházku v zahraničí nebo na zahraniční škole v ČR dle sídla kmenové školy (2020/21)

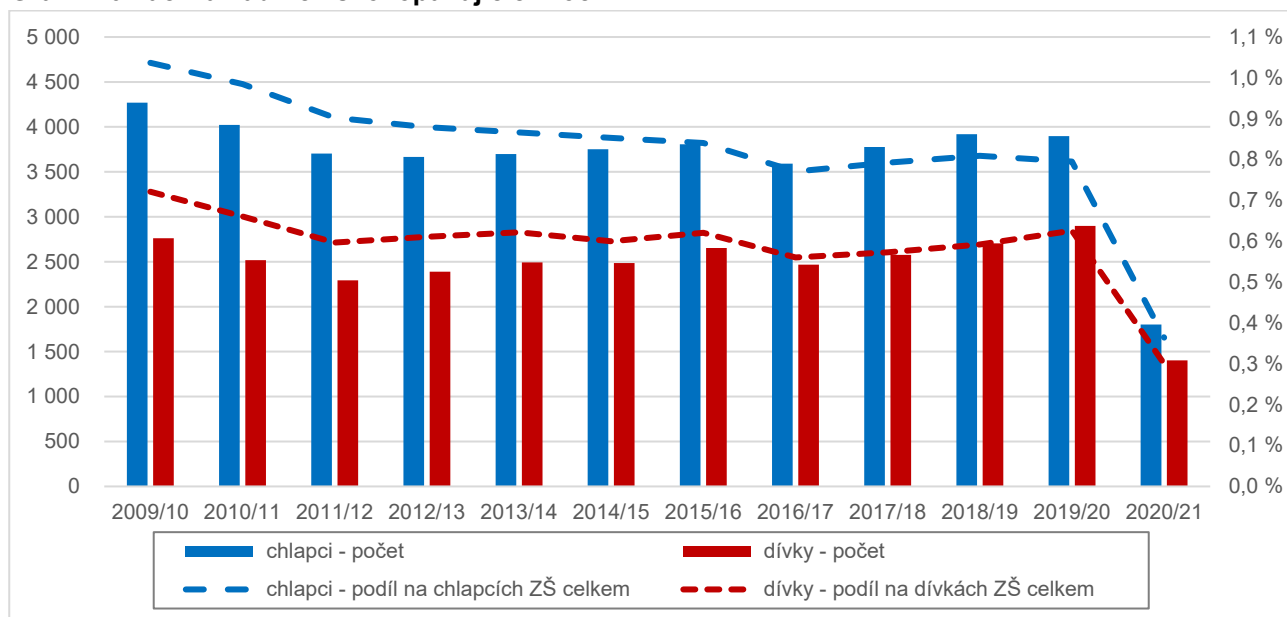
Zdroj: MŠMT a vlastní dpočty ČSÚ

2.8 Žáci opakující ročník

Ve školním roce 2020/21 muselo celkem 3 205 žáků základních škol opakovat ročník. Jedná se o méně než poloviční počet žáků, než jaký byl zaznamenán přechozí školní rok, kdy muselo opakovat ročník 6 795 žáků. Zároveň je to bezkonkurenčně nejnižší počet i podíl žáků základních škol za posledních 10 let. Svou roli zde jistě sehrála pandemie onemocnění covid-19 a s tím spojená shovívavost učitelů vůči žákům. Z důvodu distanční výuky, a tudíž omezeného vlivu školy a nerovným domácím podmínkám, se ustupovalo od striktní klasifikace, která by mohla vést k opakování ročníku.

Na prvním stupni žáci opakovali ve školním roce 2020/21 nejčastěji hned 1. třídu (42 % ze všech dětí opakujících ročník na 1. stupni). Stejně tak i na 2. stupni nejčastěji opakují žáci 6. ročník (30,4 % ze všech dětí opakujících ročník na 2. stupni). Dlouhodobě platí, že opakování ročníku se týká ve větší míře chlapců než dívek. V posledních třech školních rocích má však tento rozdíl tendenci se mírně snižovat. Ve školním roce 2017/18 tvořili chlapci 59,4 % všech žáků opakujících ročník, ve školním roce 2020/21 to bylo 56,2 %.

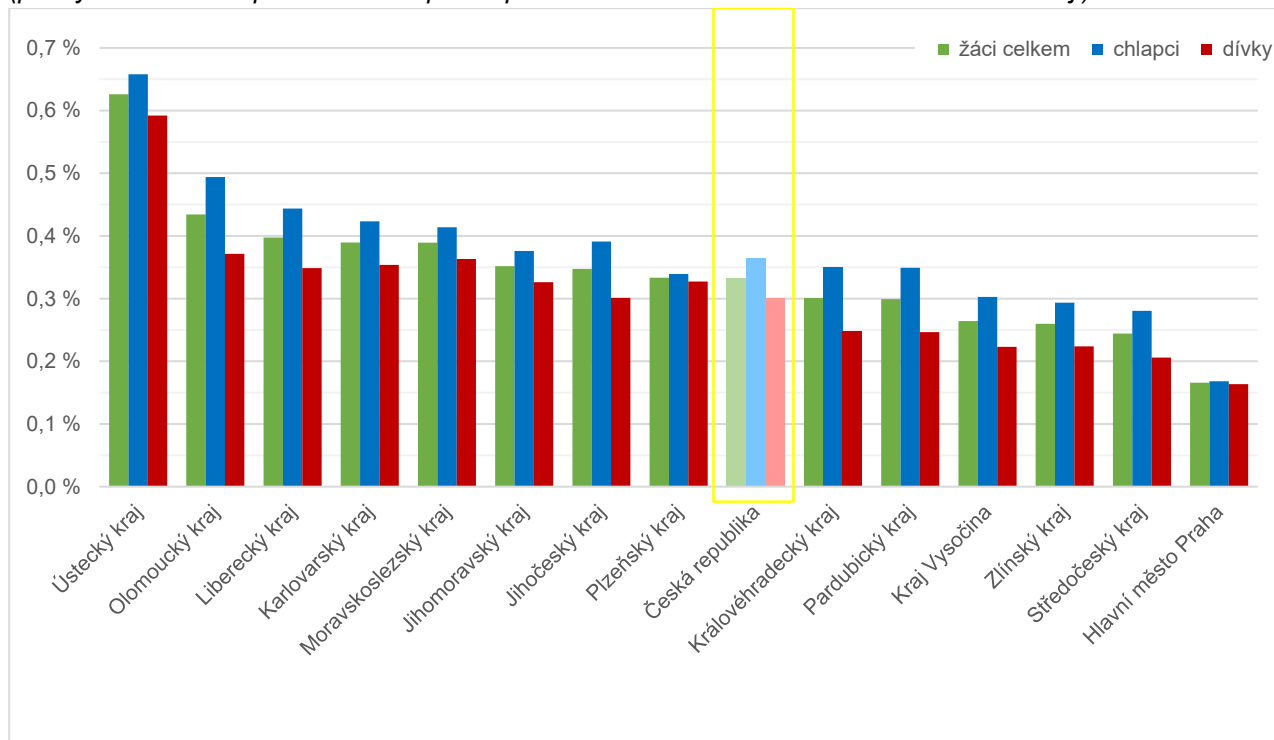
Graf 2.20 Žáci základních škol opakujících ročník

Zdroj: MŠMT a vlastní dopočty ČSÚ

I v tomto ukazateli existují významné **regionální rozdíly**. Nejvyšší podíl žáků opakujících ročník, a to dívek i chlapců, byl ve školním roce 2020/21 zaznamenán v Ústeckém kraji (0,63 % ze všech žáků), nejnižší naopak v Praze (0,17 %). V Praze byl zároveň téměř stejný počet opakujících chlapců jako dívek - chlapci tvořili 52,2 % všech opakujících žáků. Napatrně nižší podíl tvořili chlapci již jen v Plzeňském kraji, a sice 52 %. Naopak v Královéhradeckém a Pardubickém kraji tvořili chlapci tři pětiny všech žáků opakujících ročník.

Graf 2.21 Žáci základních škol opakujících ročník v krajích ČR ve školním roce 2020/21

(podíly na celkovém počtu žáků resp. chlapců či dívek na základních školách v daném kraji)

Zdroj: MŠMT a vlastní dopočty ČSÚ

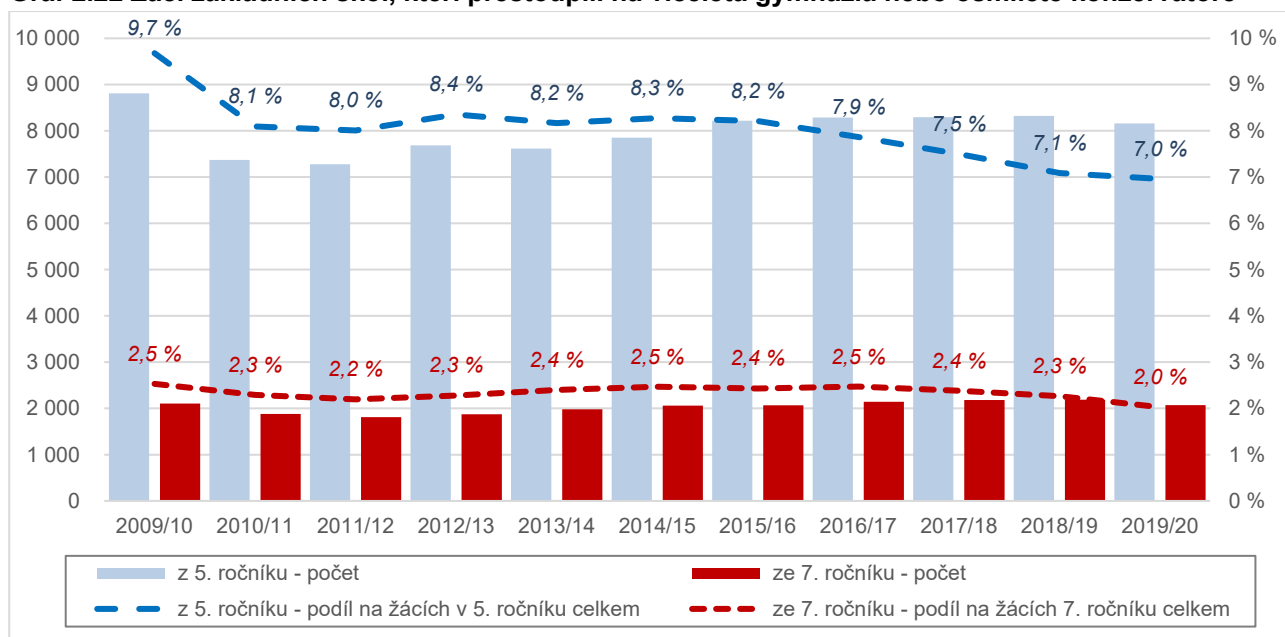
2.9 Přestupy na víceletá gymnázia nebo osmileté konzervatoře

Ve školním roce 2019/20 přestoupilo na víceletá gymnázia či osmileté konzervatoře celkem 10 318 žáků základních škol. Od školního roku 2020/21 již tak studovali střední školu. Z celkového počtu žáků v 5. a 7. ročníku využilo možnosti přejít na víceletá gymnázia či osmileté konzervatoře 4,7 %. Přitom z 5. ročníku jich bylo více (8 160, neboli 7 % z celkového počtu žáků) než těch z ročníku sedmého (2 070, neboli 2 %). Za posledních 10 let mírně klesl podíl žáků, kteří přešli z 5. ročníku na střední školy, a sice z 9,7 % ve školním roce 2009/10 na 7,0 % ve školním roce 2019/20. Podíl žáků, kteří na střední školy přešli ze 7. ročníku základní školy, kolísá mezi 2,0 % a 2,5 % a v posledních čtyřech letech se postupně snižoval z 2,5 % na 2 % ze žáků 7. ročníku ve školním roce 2019/20. Přitom platí, že na střední školy před zakončením povinné školní docházky přestupuje více dívek než chlapců. Ve školním roce 2019/20 tvořily dívky 54 % ze všech takových žáků.

Jak je také zřejmé z grafu 2.21, v absolutním vyjádření počet žáků, kteří přešli z pátého ročníku na osmileté gymnázium, za posledních pět let vzrostl, a sice o 3,9 %. Výše zmíněný pokles podílu žáků, kteří přestoupili na osmileté gymnázium, je tak spíše dán demograficky. Počet žáků pátého ročníku rostl (za posledních pět let o 17,3 % a za deset let dokonce o 28,9 %), přičemž kapacita víceletých gymnázií se tomuto růstu zcela nepřizpůsobila. Obdobné vysvětlení se nabízí i u přechodů ze sedmého ročníku.

V této souvislosti lze také poznamenat, že konkrétně v období pandemie onemocnění covid-19 se snížil počet přihlášek na víceletá gymnázia.¹³

Graf 2.22 Žáci základních škol, kteří přestoupili na víceletá gymnázia nebo osmileté konzervatoře

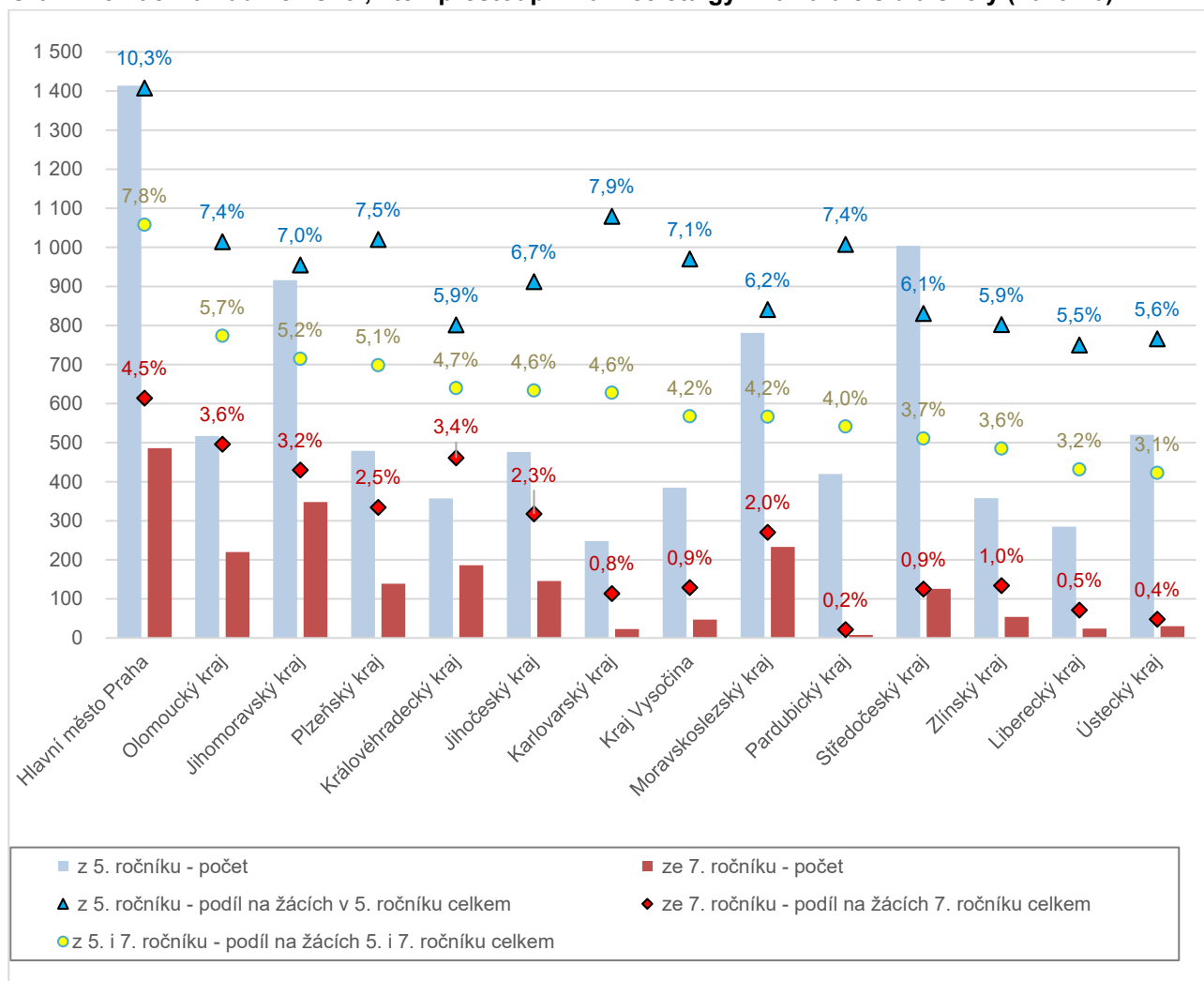

Zdroj: MŠMT a vlastní dopočty ČSÚ

Graf 2.23 ukazuje, že ze všech krajů nejvyšší podíl žáků, kteří přestoupili na střední školy v průběhu povinné školní docházky, byl zaznamenán v Praze, a to jak v 5., tak i v 7. ročníku. Z těchto dvou ročníků celkem přešlo na střední školy v Praze 7,8 % dětí, z pátého 10,2 % a ze sedmého 4,1 %. Naopak kraje Ústecký a Liberecký zaznamenaly nejmenší podíl žáků, kteří se v průběhu povinné školní docházky odešli vzdělávat na střední školy (celkový podíl za oba ročníky činí 3,1 %, resp. 3,2 %).

¹³ Viz zde: <https://data.ceremat.cz/menu/data-a-analyticke-vystupy-jednotna-prijimaci-zkouska/analyticke-vystupy/prihlasky>

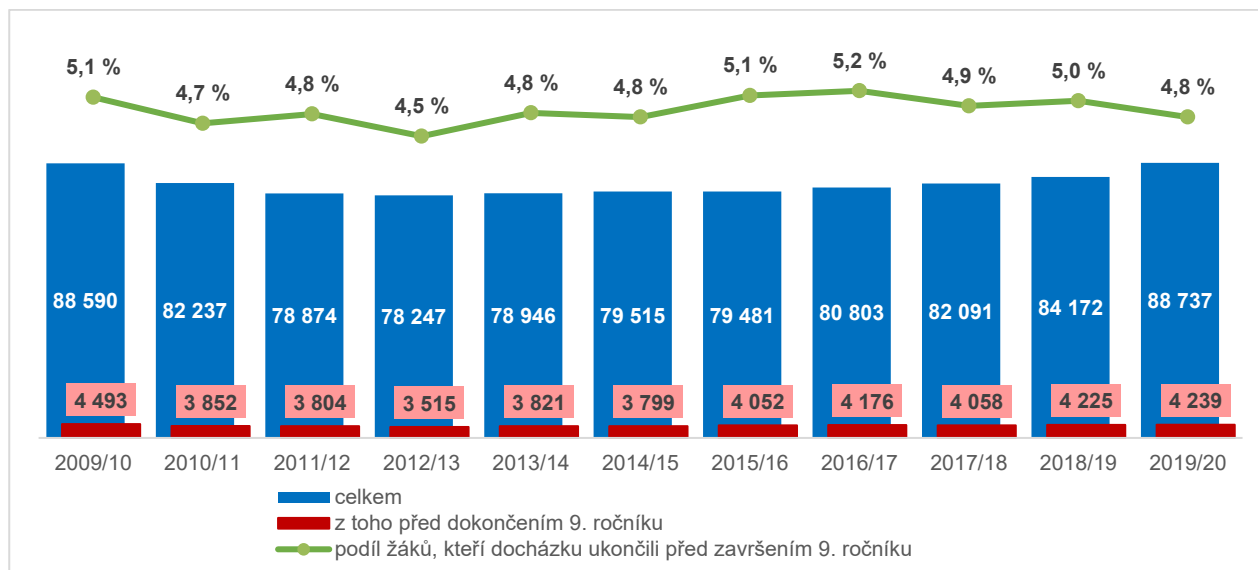
Graf 2.23 Žáci základních škol, kteří přestoupili na víceletá gymnázia dle sídla školy (2019/20)

Zdroj: MŠMT a vlastní dpočty ČSÚ

2.10 Žáci, kteří ukončili povinnou školní docházku

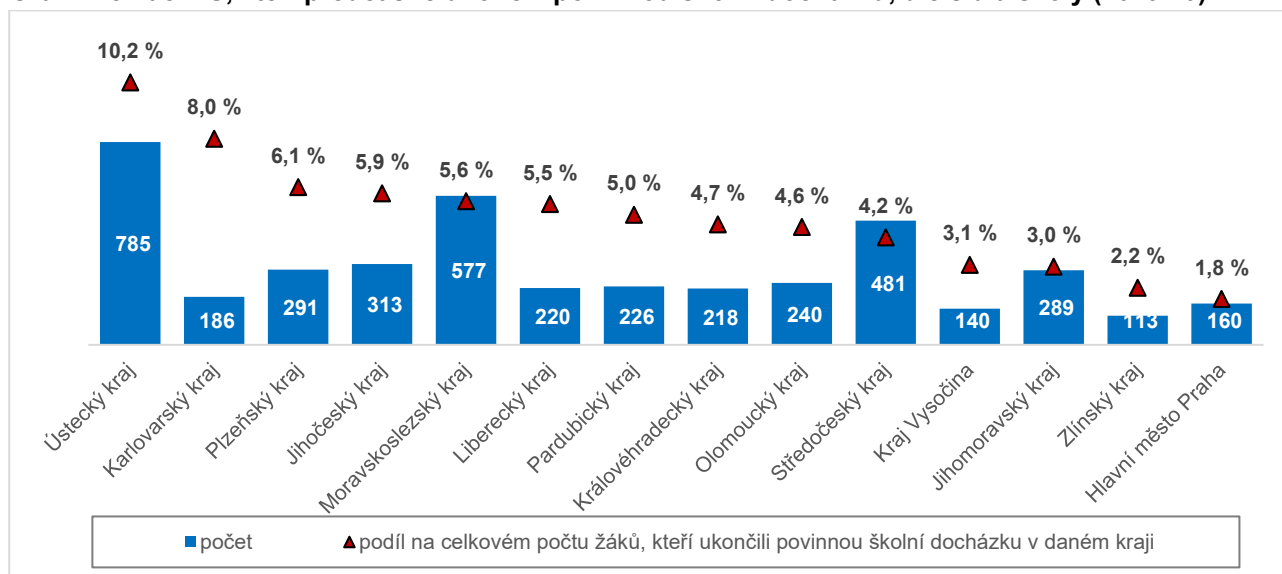
Ve školním roce 2019/20 ukončilo povinnou školní docházku na základních školách celkem 88 737 žáků, tj. o 5,4 % více než v předchozím školním roce. Jak bylo uvedeno výše, dalších 10 318 žáků na konci školního roku 2019/20 odešlo před ukončením povinné školní docházky na víceletá gymnázia či osmileté konzervatoře. Ze žáků, kteří ve školním roce 2019/20 ukončili povinnou školní docházku, jich tak 95,2 % učinily v 9.-10. ročníku, 3,7 % v 8. ročníku a 1 % v 1. -7. ročníku, příp. u nich není ročník, po kterém odešli, vykázan.

I zde platí, že předčasně (tj. před jeho splněním) ukončují povinné vzdělávání na základních školách častěji chlapci než dívky. Ve školním roce 2019/20 tak učinilo o cca polovinu více chlapců (2 540) než dívek (1 699). Před deseti lety však bylo takových chlapců téměř dvakrát tolik co dívek, rozdíl mezi chlapci a dívkami se tedy za dané období snížil.

Graf 2.24 Žáci základních škol, kteří ukončili povinnou školní docházku

Zdroj: MŠMT a vlastní dopočty ČSÚ

Pokud jde o **regionální pohled**, bylo ve školním roce 2019/20 absolutně i procentuálně nejvíce žáků, kteří předčasně (tj. před dokončením 9. ročníku) ukončili povinné vzdělávání na základních školách, v kraji Ústeckém (10,2 %). K desetiprocentnímu podílu se přiblížil i kraj Karlovarský (8 %). Na opačném žebříčku stojí hlavní město Praha s 1,8% podílem takovýchto žáků následované krajem Zlínským (2,2 %).

Graf 2.25 Žáci ZŠ, kteří předčasně ukončili povinnou školní docházku, dle sídla školy (2019/20)

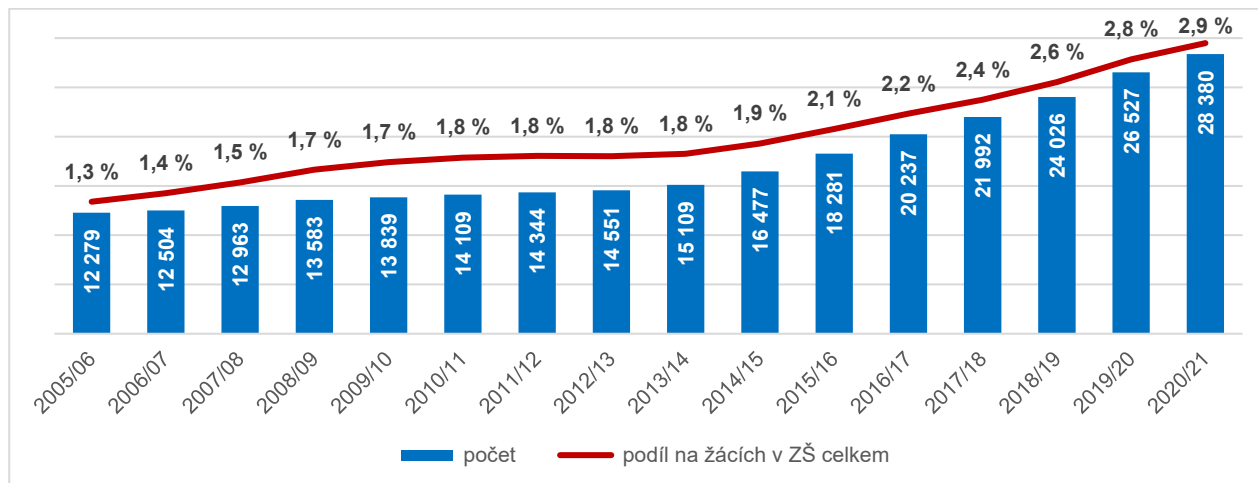
Zdroj: MŠMT a vlastní dopočty ČSÚ

2.11 Žáci s cizím státním občanstvím na základních školách

Povinná školní docházka se vztahuje na státní občany České republiky a na občany jiného členského státu Evropské unie, kteří na území České republiky pobývají déle než 90 dnů. Dále se povinná školní docházka vztahuje na jiné cizince, kteří jsou oprávněni pobývat na území České republiky trvale nebo přechodně po dobu delší než 90 dnů, a na účastníky řízení o udělení mezinárodní ochrany. Děti cizinců mají přístup k základnímu vzdělání za stejných podmínek jako občané ČR. Mají nárok na bezplatné vzdělávání, přístup ke školnímu stravování a školním zájmovým kroužkům.

Stejně jako v případě mateřských škol i na základních školách se v uplynulých deseti školních rocích každoročně zvyšoval počet žáků s cizím (jiným než českým) státním občanstvím. Za posledních pět let jejich počet vzrostl o 55,2 %. Ve školním roce 2020/21 se jich na základních školách v Česku vzdělávalo celkem 28 380 – oproti minulému školnímu roku o 7 % více - a na celkovém počtu žáků základních škol se tito žáci podíleli 2,9 %. Před pěti lety jich do školních lavic základních škol zasedlo o deset tisíc méně a jejich podíl na všech žácích se rovnal 2,1 %. Jak dokládá graf 2.26, podíl žáků cizího státního občanství od školního roku 2012/13 neustále roste.

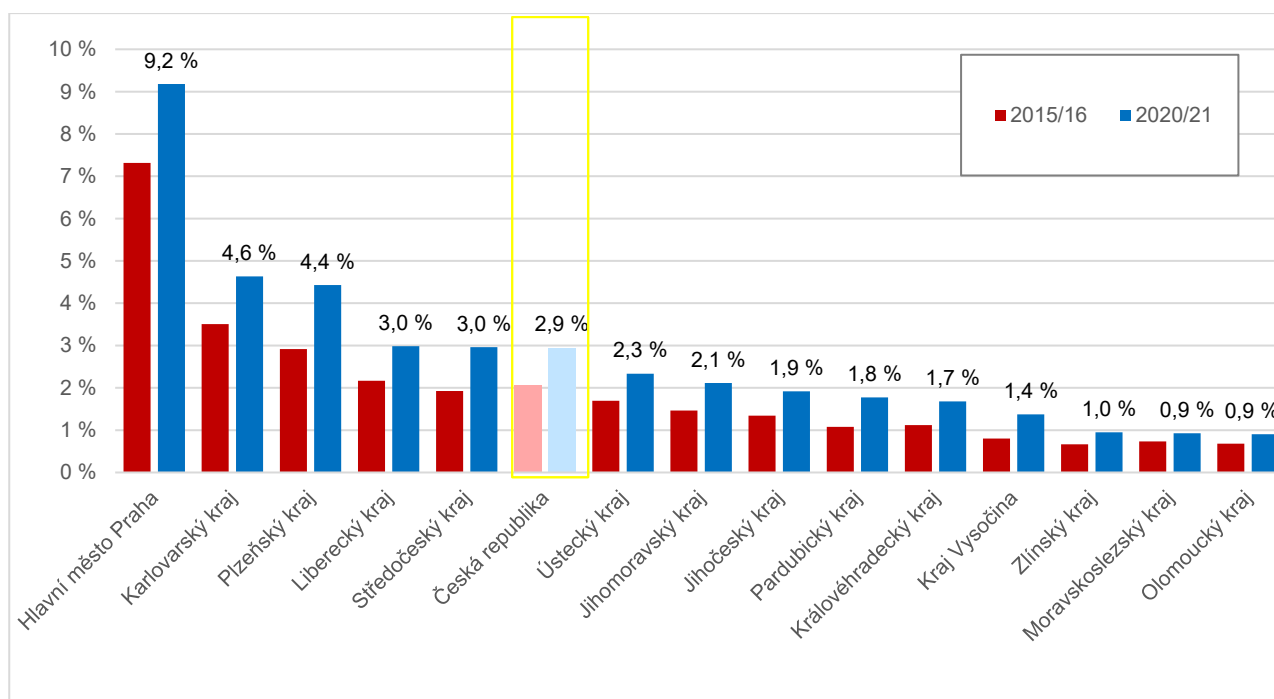
Graf 2.26 Žáci s cizím státním občanstvím (jiným než českým) na základních školách

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Ze všech krajů je dlouhodobě podíl žáků s jiným než českým občanstvím nejvyšší v **Praze**. Ve školním roce 2020/21 tvořili žáci s cizím státním občanstvím 9,2 % všech žáků základních škol v hlavním městě. S velkým odstupem pak byla Praha v žebříčku následována krajem Karlovarským (4,6 %) a Plzeňským (4,4 %). V ostatních krajích činil podíl cizinců 3 % či méně. V kraji Zlínském, Olomouckém a Moravskoslezském přitom nedosáhl podíl žáků základních škol cizí státní příslušnosti jen cca jednoho procenta – viz graf 2.27.

Graf 2.27 Podíl žáků s cizím státním občanstvím na základních školách dle sídla školy

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Za posledních pět let vzrostl počet žáků s jiným než českým státním občanstvím v absolutním vyjádření nejvíce v Praze, a to o 3 364 žáků. Spolu se Středočeským krajem, kde vzrostl počet cizinců mezi školáky o 1 835 žáků, se tyto dva kraje podílely z 51,5 % na celkovém desetitisícovém nárůstu žáků základních škol s jiným než českým státním občanstvím za posledních pět let. Procentuálně přibýlo cizinců mezi žáky základních škol mezi školními roky 2015/16 a 2020/21 v největší míře v kraji Středočeském (o 82,9 %), na Vysočině (80,3 %) a v kraji Pardubickém (77,6 %). Ostatní kraje zaznamenaly nárůst o dvě třetiny a méně. Na spodní příčce žebříčku se umístil kraj Moravskoslezský s nárůstem o 30,5 %.

Mezi žáky základních škol s jiným než českým státním občanstvím dlouhodobě převažují na prvních třech místech **Ukrajinci, Vietnamci a občané Slovenska**. Od školního roku 2010/11 je mezi žáky s cizí státní příslušností na základních školách nejvíce dívek a chlapců ukrajinského občanství. Ve školním roce 2020/21 se jich zde vzdělávalo 8 408 (29,6 % všech cizinců). Více jak pět tisíc bylo i žáků ze dvou výše uvedených zemí, tj. žáků majících slovenské nebo vietnamské občanství. S odstupem pak v žebříčku následují žáci s ruským občanstvím (1 703 žáků). Dohromady se tyto čtyři země podílí 74,6 % na všech žácích s cizím státním občanstvím, kteří se ve školním roce 2020/21 vzdělávali v základních školách v České Republice.

Absolutní počty takových žáků uvádí tabulka č. 2.4, ve které je výčet zemí se 400 a více žáky docházejících na základní školy v České republice ve školním roce 2020/21 a počty, resp. podíly cizinců z těchto zemí ve školních rocích 2015/16 a 2010/11.

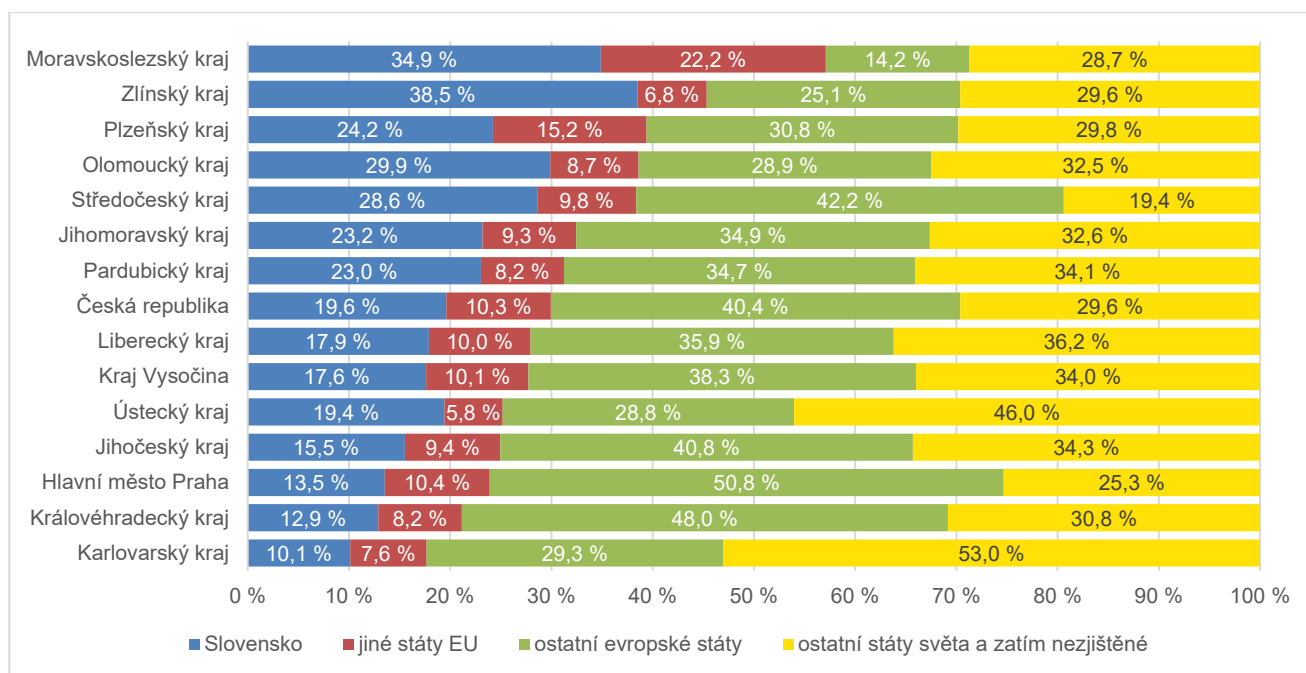
Tab. 2.4 Žáci s jiným než českým státním občanstvím na základních školách v ČR

	2010/11		2015/16		2020/21	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Celkem	14 109	100	18 281	100	28 380	100
občané EU (mimo ČR)	3 914	27,7	5 865	32,1	8 499	29,9
občané ostatních států	10 195	72,3	12 416	67,9	19 881	70,1
Občané zemí:						
Ukrajina	3 262	23,1	4 716	25,8	8 408	29,6
Slovensko	2 905	20,6	4 112	22,5	5 569	19,6
Vietnam	3 066	21,7	3 626	19,8	5 497	19,4
Rusko	1 211	8,6	1 377	7,5	1 703	6,0
Mongolsko	477	3,4	333	1,8	925	3,3
Bulharsko	219	1,6	441	2,4	688	2,4
Rumunsko	158	1,1	282	1,5	683	2,4
Moldavsko	308	2,2	376	2,1	509	1,8
Polsko	223	1,6	342	1,9	479	1,7
Čína	268	1,9	318	1,7	431	1,5
<i>ostatní země</i>	<i>2 012</i>	<i>14,3</i>	<i>2 358</i>	<i>12,9</i>	<i>3 488</i>	<i>12,3</i>

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

V **krajském členění** je nápadné, že zatímco v Praze a Středočeském kraji tvořili žáci s jiným než evropským občanstvím mezi žáky cizí státní příslušnosti cca čtvrtinu, resp. pětinu (25,3 %, resp. 19,4 %), v kraji Karlovarském zaujímali tito žáci více než polovinu (53 %) a téměř poloviční byl jejich podíl také v kraji Ústeckém (46,0 %). Podíl žáků původem z Evropské unie byl mezi žáky cizí státní příslušnosti nejvyšší v kraji Moravskoslezském (57,1 %) a Zlínském (45,3 %) a nejnižší v kraji Karlovarském (17,7 %). Viz graf 2.28.

Graf 2.28 Podíl žáků ze Slovenska, EU, Evropy a z jiných zemí na základních školách dle sídla školy (2020/21)

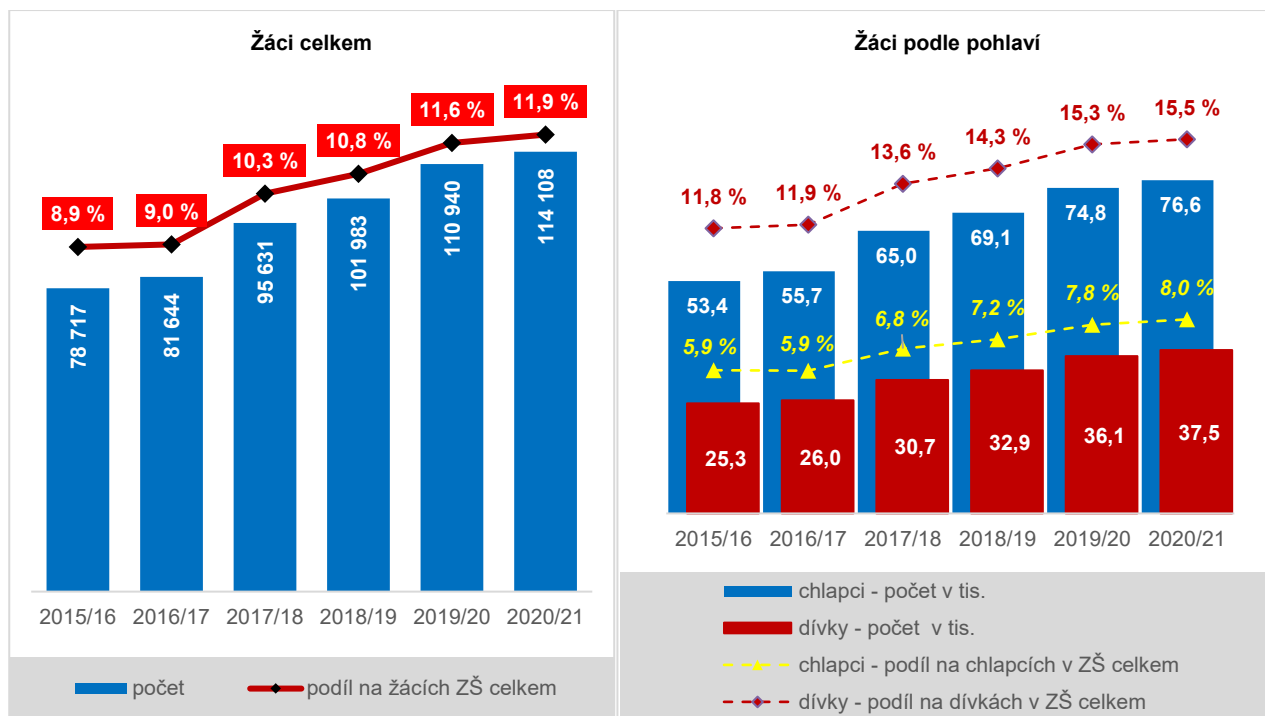
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

2.12 Žáci na základních školách se zdravotním postižením

V oblasti vzdělávání se používá pojem „žáci se speciálními vzdělávacími potřebami“. Tam se vedle žáků se zdravotním postižením řadí též žáci se zdravotním znevýhodněním (tj. zdravotním oslabením, dlouhodobým onemocněním a lehčími zdravotními poruchami vedoucími k poruchám učení a chování) a se sociálním znevýhodněním (z rodinného prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy, s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou a žáci v postavení azylantů a účastníků řízení o udělení azylu) - viz § 16 školského zákona (zákon č. 561/2004 Sb.). Vzhledem k dostupnosti dat v časové řadě se však v této analýze omezíme na kategorii žáků se zdravotním postižením.

Od školního roku 2015/16 roste absolutně i procentuálně počet žáků se zdravotním postižením na základních školách. Tento výrazný nárůst může částečně souviset s postupným rozšiřováním diagnostických kritérií, díky kterým lze přesněji a lépe žáky s postižením kategorizovat a poskytnout jim potřebnou podporu. Kromě toho se v čase zvyšovala informovanost odborníků i laiků, zejména co se poruch autistického spektra a vývojových poruch týče, které jsou tak častěji podchycovány. Navíc je rozeznání speciálních vzdělávacích potřeb více než dříve podpořeno nároky na podpůrná opatření (např. možnost získat asistenta pedagoga). Vzestup podílu žáků se zdravotním postižením však může být zapříčiněn též zvyšujícím se věkem rodičů při narození dítěte.

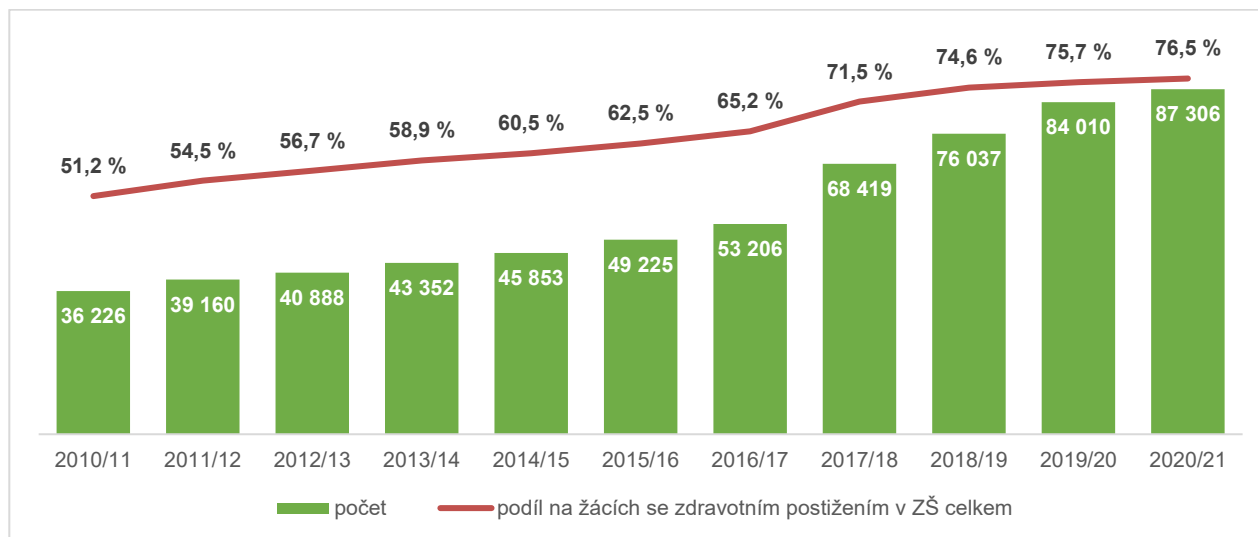
K 30. 9. 2020 se na základních školách vzdělávalo celkem 114 108 žáků se zdravotním postižením, z nichž dvě třetiny tvořili chlapci (76 576). Zde je třeba poznamenat, že ve statistikách jsou sledované případy, kdy bylo postižení potvrzeno, a to zpravidla za účelem uplatnění podpůrného opatření. U chlapců a dívek se přitom nemusí k tomuto kroku učitelé a rodiče přistupovat ve stejné míře. Na celkovém počtu žáků se tyto děti podílely v posledním školním roce 11,9 %. Vyšší byl tento podíl u chlapců (15,5 %) než u dívek (8,0 %).

Graf 2.29 Žáci se zdravotním postižením na základních školách

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Podíl žáků se zdravotním postižením ve školách veřejného zřizovatele byl ve školním roce 2020/21 přitom nižší (11,7 %) než ve školách zřizovatele soukromého (14,9 %) a církevního (19,3 %).

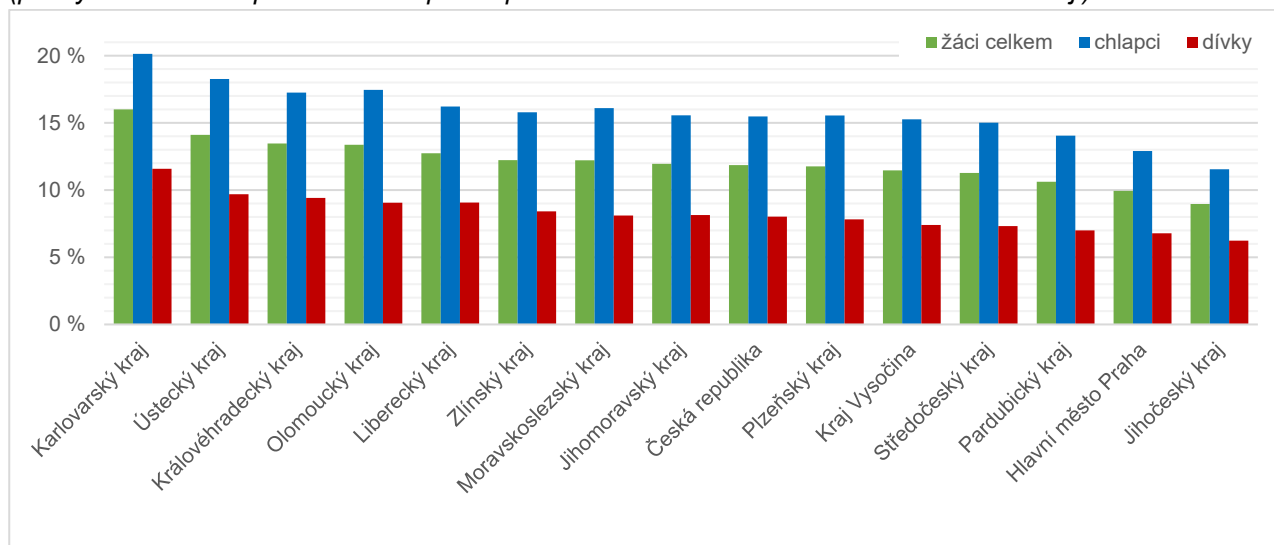
Podíl žáků se zdravotním postižením **integrováný do běžných tříd základní školy** rok od roku roste a z 51,2 % ve školním roce 2010/11 se za deset let zvýšil na 76,5 % ve školním roce 2020/21.

Graf 2.30 Žáci se zdravotním postižením integrování v běžných třídách základních škol

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

V podílu žáků se zdravotním postižením ze všech žáků základních škol se od sebe jednotlivé kraje ČR liší. Zatímco v Jihočeském kraji tvořili žáci s postižením jen 9,0 % všech žáků základních škol, v kraji Karlovarském byl jejich podíl bezmála dvojnásobný (16,0 %). Ve všech krajích pak platí, že podíl chlapců s diagnostikovaným zdravotním postižením ze všech chlapců zapsaných v základních školách byl výrazně vyšší, než jak tomu bylo u dívek.

Graf 2.30 Žáci se zdravotním postižením na základních školách - dle sídla školy (2020/21)
(podílly na celkovém počtu žáků resp. chlapců či dívek na základních školách v daném kraji)

Zdroj: MŠMT a vlastní dpočty ČSÚ

Tabulka 2.5 uvádí kromě celkového počtu žáků s diagnostikovaným postižením ve školních rocích 2010/11, 2015/16 a 2020/21 i podíl žáků s různými druhy postižení z tohoto celku. Jak je patrné, ve všech sledovaných školních rocích zaujímali žáci se závažnými poruchami učení bez mála polovinu všech žáků s postižením (46,6 %, resp. 45,6 %, resp. 44,9 %). Ve školním roce 2010/11 dále tvořili téměř třetinu žáci s mentálním postižením (31,4 %), tento podíl však v čase klesal až na 12,9 % ve školním roce 2020/21. Ve školním roce 2020/21 proto zaujímali větší podíl již žáci se závažnými vývojovými poruchami chování (17,0 %), kteří ve školním roce 2010/11 tvořili pouze 4,3 %. V časovém srovnání se také za deset let téměř ztrojnásobil podíl žáků diagnostikovaných jako se závažnými poruchami řeči (z 3,6 % na 9,9 %).

Nutno poznamenat, že vlivem metodických změn souvisejících s přijetím „inkluzivní novely“ školského zákona roku 2016 je statistika vykazovaných zdravotních postižení či znevýhodnění od roku 2016/17 hůře srovnatelná se staršími údaji. Výše popsané změny jsou však patrné již mezi roky 2010/11 a 2015/16.

Tab. 2.5 Děti se zdravotním postižením v základních školách podle druhu postižení

	2010/11		2015/16		2020/21	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Celkem	70 723	100 %	78 717	100 %	114 108	100 %
vývojovými poruchami učení	32 981	46,6 %	35 881	45,6 %	51 239	44,9 %
vývojovými poruchami chování	3 069	4,3 %	7 974	10,1 %	19 374	17,0 %
mentálně	22 206	31,4%	15 653	19,9 %	14 766	12,9 %
vadami řeči	2 534	3,6 %	5 596	7,1 %	11 317	9,9 %
autismem	1 749	2,5 %	4 850	6,2 %	42 16	3,7 %
sluchově	1 216	1,7 %	1 258	1,6 %	1 222	1,1 %
tělesně	1 276	1,8 %	1 152	1,5 %	1 151	1,0%
zrakově	672	1,0 %	704	0,9 %	849	0,7%
postižené více vadami ¹⁾	5 020	7,1 %	5 649	7,2 %	9 974	8,7 %

¹⁾ za postižené více vadami se považuje dítě se dvěma nebo více druhy postižení, ze kterých by každé opravňovalo k poskytování podpůrných opatření ve vyšších stupních podpory

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Podíváme-li se opět na rozdíly mezi chlapci a dívkami, lze poznamenat, že u všech druhů postižení byly ve školním roce 2020/21 vyšší počty chlapců s uvedenou diagnostikou než dívek. Z celkového počtu postižených chlapců i dívek pak cca tři pětiny (62,9 % u chlapců a 60 % u dívek) měly diagnostikované vývojové poruchy

učení (téměř polovina dívek a více než dvě pětiny chlapců) či chování (10,9 % dívek a 20 % chlapců). U dívek tak bylo častější než vývojové poruchy chování mentální postižení (17,3 %), které mezi chlapci s postižením zaujímal jen cca desetinový podíl (10,8 %). Kromě toho tvoří mezi chlapci s postižením též vyšší podíl jedinci s poruchou autistického spektra (4,6 % oproti 1,9 % dívek s postižením).

Tab. 2.6 Podíl dětí se zdravotním postižením v základních školách podle druhu postižení a pohlaví (2020/21)

	celkem	chlapci	dívky
Celkem	100 %	100 %	100 %
vývojovými poruchami učení	44,9 %	42,9 %	49,1 %
vývojovými poruchami chování	17,0 %	20,0 %	10,9 %
mentálně	12,9 %	10,8 %	17,3 %
<i>vadami řeči</i>	9,9 %	10,5 %	8,7 %
autismem	3,7 %	4,6 %	1,9 %
sluchově	1,1 %	0,9 %	1,5 %
tělesně	1,0 %	0,8 %	1,4 %
zrakově	0,7 %	0,6 %	1,0 %
postižené více vadami ¹⁾	8,7 %	9,0 %	8,2 %

¹⁾ za postižené více vadami se považuje dítě se dvěma nebo více druhy postižení, ze kterých by každé opravňovalo k poskytování podpurných opatření ve vyšších stupních podpory

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

3. Střední školy

Střední vzdělávání rozvíjí v návaznosti na základní vzdělávání vědomosti, dovednosti a kompetence žáka a připravuje ho na další studium na vysokých a vyšších odborných školách, nebo na kvalifikovaný výkon povolání a pracovních činností. Střední vzdělávání má všeobecný nebo odborný charakter a je ukončeno maturitní zkouškou, výučním listem, nebo závěrečnou zkouškou. Uskutečňuje se v gymnáziu, ve středních odborných školách, středních odborných učilištích a v konzervatořích (více viz [webové stránky](#)).

V této kapitole se budeme věnovat středním školám, do kterých nezahrnujeme konzervatoře. V těch lze získat středoškolské vzdělání s maturitou, ovšem završením celkové doby vzdělávání a složením absolutoria získává žák vyšší odborné vzdělání s titulem diplomovaný specialista (DiS.). Konzervatořím proto budeme věnovat samostatnou kapitolu 6. Na rozdíl od toho jsou do středních škol zahrnuta všechna gymnázia, tedy i s šestiletým a osmiletým oborem vzdělávání. Zde je třeba vzít na vědomí, že nižší ročníky víceletých gymnázií (konkrétně 1.-4. ročník osmiletého gymnázia a 1.-2. ročník šestiletého gymnázia) spadají ještě do povinné školní docházky¹⁴.

3.1 Školy, žáci a učitelé celkem

Ve školním roce 2020/21 zajišťovalo středoškolské vzdělávání celkem **1 280 škol**. Z těchto škol jich bylo 954 zřízeno veřejným zřizovatelem, dalších 284 soukromým a zbylých 42 škol církevním zřizovatelem. Téměř všechny nabízely denní formu vzdělávání (99,1 %) a téměř pětina (také) jinou formu vzdělávání (18,6 %). Ze

¹⁴ Podle mezinárodní klasifikace ISCED se takové vzdělávání nazývá nižší sekundární a v České republice se do něj započítává i 2. stupeň základních škol a 1.-4. ročník osmileté konzervatoře. Vyšší ročníky gymnázií a osmileté konzervatoře se řadí do vyššího sekundárního vzdělávání. To zahrnuje i veškeré střední vzdělávání, které již nespadá do povinné školní docházky (více viz zde: www.czso.cz/csu/czso/klasifikace_vzdelani_cz_isced_2011)

soukromých škol nabízelo 35,9 % vzdělávání (i) v jiné formě než denní. Mezi církevními školami bylo takových škol 14,3 % a mezi veřejnými 13,6 %.

Školy může navštěvovat různý počet žáků a jedno ředitelství může spravovat i více než jedno pracoviště, více úrovní vzdělávání, resp. více druhů vzdělávání apod. Zajímavějším ukazatelem než počet škol proto většinou bývá **počet žáků**. Těch bylo ve školním roce 2020/21 celkem 432 906, podíl chlapců a dívek byl vyrovnaný (49,6 % dívek a 50,4 % chlapců).

Naprostá většina žáků středních škol se vzdělávala v denní formě vzdělávání (96,4 %). Zároveň více než čtyři pětiny žáků středních škol navštěvovaly školy veřejného zřizovatele (83,3 %), 14,3 % žáků soukromé školy a 2,4 % církevní¹⁵. Zde je typické, že zatímco ve veřejných školách se vzdělávalo jinou než denní formou vzdělávání jen 2,7 % žáků, v soukromých školách to bylo 14,4 % a v církevních 3,3 %.

Pokud se jedná o **učitele** středních škol, pro účely této publikace uvádíme jejich přepočtené počty neboli počet plných úvazků učitelů. Těch bylo ve školním roce 2020/21 celkem 40 193,3, z toho 60,1 % tvořily úvazky žen - učitelek. Jedná se již o nižší podíl, než jaký byl mezi úvazky učitelů škol mateřských (99,3 %) a základních (84,0 %). Na jeden plný úvazek učitele (bez ohledu na pohlaví) přitom připadalo v průměru 10,8 žáků a v jedné třídě bylo průměrně 22,1 žáků. Srovnáme-li tyto počty se situací v základních školách, pak počet žáků na třídu i na učitele byl v základních školách o něco nižší (13,8 žáků na učitele, resp. 19,6 žáků na třídu) než ve školách středních.

Ve středních školách s veřejným zřizovatelem připadalo na jednu třídu o něco více žáků (23,0), než jak tomu bylo ve školách se soukromým zřizovatelem (17,9). Ve středních školách s církevním zřizovatelem však byl počet žáků na jednu třídu ještě vyšší (24,1). Počet žáků na jednoho učitele byl ve středních školách veřejného zřizovatele 10,5 žáků oproti 12,1 žáků ve školách se soukromým zřizovatelem a 11,9 žáků ve školách církevních.

Vybraná výše uvedená zjištění uvádí tabulka 3.1.

Tab. 3.1 Střední školy - počet škol, žáků a učitelů celkem a dle zřizovatele školy (2020/21)

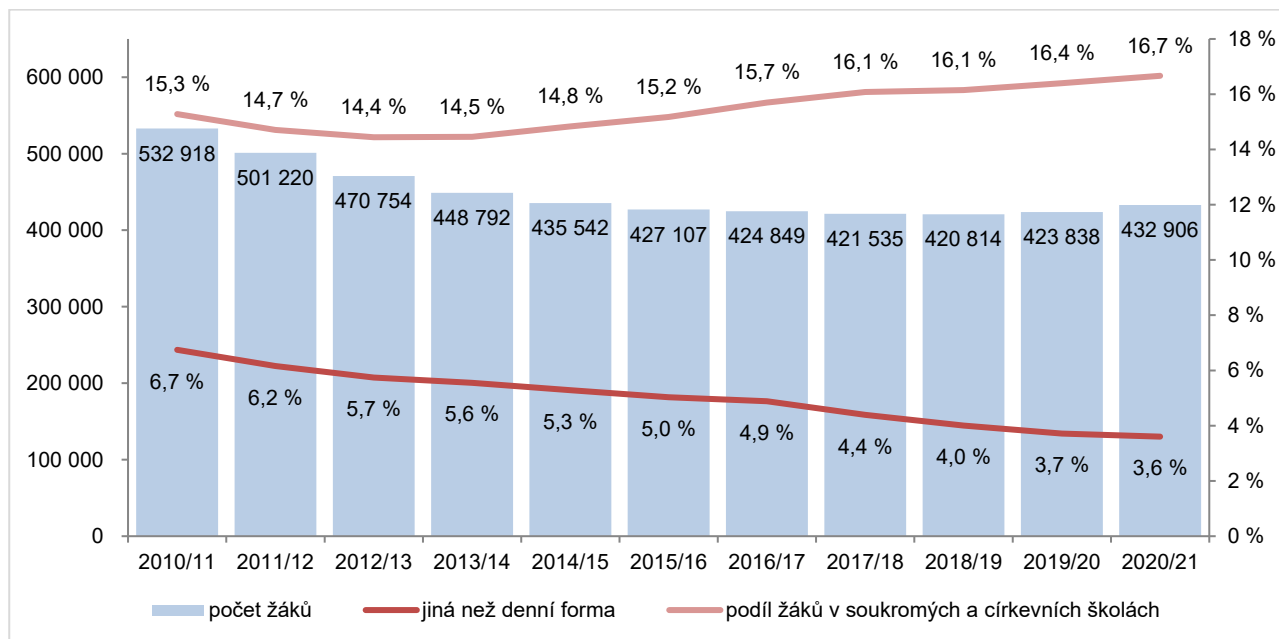
zřizovatel	školy		žáci		učitelé ^{*)}		žáků na 1 třídu	žáků na 1 učitele
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%		
veřejný	954	74,5	360 759	83,3	34 326,3	85,4	23,0	10,5
soukromý	284	22,2	61 855	14,3	5 004,1	12,5	17,9	12,4
církevní	42	3,3	10 292	2,4	862,9	2,1	24,1	11,9
celkem	1 280	100	432 906	100	40 193,3	100	22,1	10,8

^{*)} Učitelé jsou přepočtení na plně zaměstnané, neboli na počet plných úvazků.

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

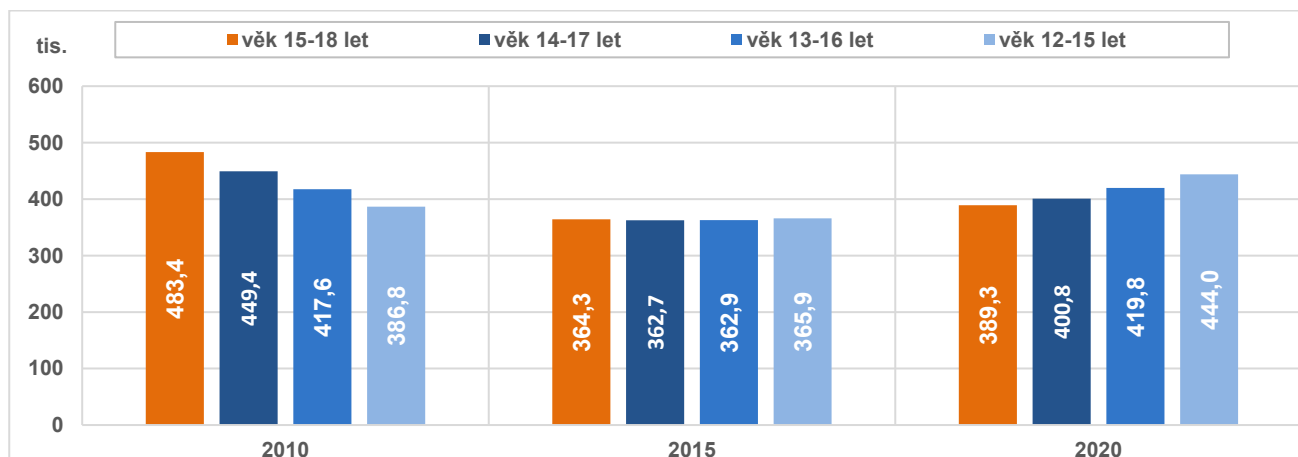
Podívejme se nyní na **vývoj počtu žáků středních škol v čase** a připomeňme, že počet žáků v základních školách měl od roku 2011/12 vzestupnou tendenci. Zde lze poznamenat, že počet žáků středních škol naopak od roku 2010/11, kdy čítal 532 918 žáků, neustále klesal až na 420 814 žáků ve školním roce 2018/19. V posledních dvou školních rocích pak naopak začal stoupat až na 432 906 žáků ve školním roce 2020/21 – viz graf 3.1.

¹⁵ Připomeňme, že 97,2 % žáků základních škol navštěvovaly školy veřejného zřizovatele. U středních škol tak hrají soukromé školy mnohem větší úlohu než u škol základních a je důležité jim věnovat náležitou pozornost.

Graf 3.1 Střední školy – vývoj počtu žáků, podílu žáků v jiné než denní formě a podílu žáků ve školách s jiným než veřejným zřizovatelem

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Vzhledem k demografickému vývoji lze očekávat, že i v dalších letech počet žáků středních škol poroste – viz graf č. 3.2, kde červený sloupec značí počet obyvatel ČR ve věku obvyklém pro denní studium střední školy a následující tři modré sloupce počet obyvatel ČR o rok až tři mladších, kteří budou na střední školy pravděpodobně nastupovat v nejbližších letech.¹⁶

Graf 3.2 Populační vývoj - počet obyvatel ČR uvedeného věku k 1. červenci vybraných roků

Zdroj: ČSÚ

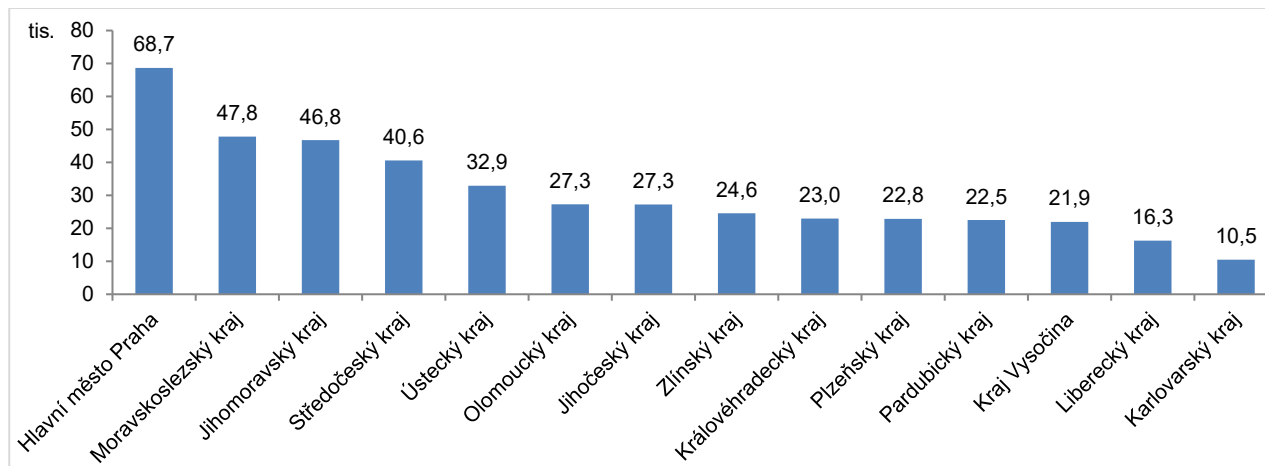
Graf 3.1 také dokládá, že se za posledních osm let mírně zvýšil podíl žáků v soukromých a církevních školách, a sice ze 14,4 % na 16,7 %. Výraznější vývoj lze zaznamenat u podílů žáků v jiné než denní formě vzdělávání. Ten se snížil ze 6,7 % ve školním roce 2010/11 na 3,6 % ve školním roce 2020/21.

¹⁶ Doplňme, že kromě žáků s trvalým pobytem v ČR mohou střední školy navštěvovat i cizinci bez trvalého pobytu v ČR. Do počtu žáků středních škol se tedy též promítá míra migrace.

Graf 3.3 pro doplnění uvádí, jaký počet žáků docházel ve školním roce 2020/21 do středních škol v jednotlivých krajích. Nejvyšší počet žáků se vzdělával ve středních školách v Praze (15,9 % z celku) a více než desetina ze všech žáků také navštěvovala střední školy v kraji Moravskoslezském (11,1 %) a Jihomoravském (10,8 %). Naopak méně než 5 % ze všech žáků středních škol se vzdělávalo ve školách v Karlovarském kraji (2,4 %) a kraji Libereckém (3,8 %).

Graf 3.3 Střední školy – počet žáků dle sídla školy (2020/21)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

3.2 Žáci středních škol dle druhů a oborů vzdělávání

Střední vzdělání se dělí na několik druhů. **Střední vzdělávání** označuje (v denní formě) dvouleté vzdělávací programy ukončené závěrečnou zkouškou (bez získání výučního listu či maturitního vysvědčení). **Střední vzdělávání s výučním listem** zahrnuje (v denní formě) dvouleté nebo tříleté vzdělávací programy, jejichž úspěšným ukončením absolvent získává výuční list. **Středním vzděláváním s maturitní zkouškou** jsou označovány maturitní obory, ve kterých absolvent získává maturitní vysvědčení. Toto vzdělávání je realizováno ve dvou variantách. **Všeobecné** vzdělávání s maturitní zkouškou má neprofesní charakter vzdělávání a je určeno pro přípravu na další studium. Jedná se zpravidla o obory gymnázií. V současné době mají obory gymnázií dvojitou podobu, a sice čtyřletou, do které odcházejí absolventi základních škol po úspěšném dokončení 9. ročníku, a víceletou (osmiletou a šestiletou) pro žáky z nižších ročníků základních škol (z 5., resp. 7. ročníku). Oproti tomu **odborné** vzdělávání s maturitní zkouškou má profesní charakter vzdělávání, je v délce čtyř let a ukončené maturitní zkouškou. Do středního vzdělávání dále zahrnujeme **nástavbové studium**, které trvá v denní formě dva roky a je zakončené maturitní zkouškou. Je určeno pro uchazeče, kteří získali střední vzdělání s výučním listem v délce tří let denní formy vzdělávání v oboru příbuzném tomu, v jakém chtějí složit maturitní zkoušku.

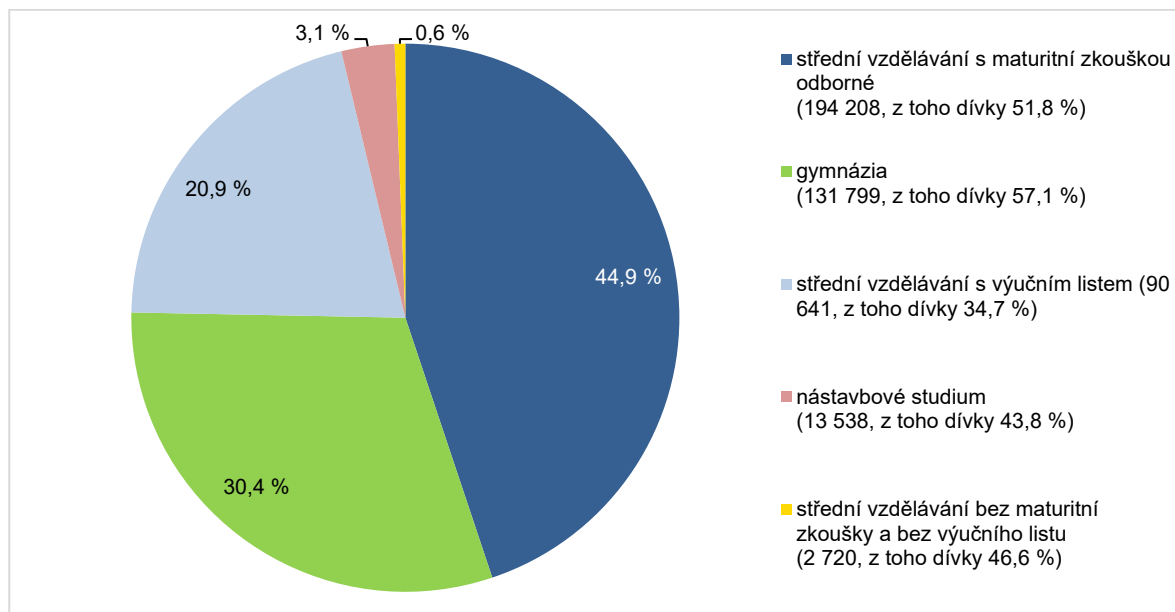
Kromě výše uvedeného spadá do středního vzdělávání též **zkrácené studium pro získání středního vzdělání s výučním listem**. Toto studium, které v denní formě trvá jeden až dva roky, je určeno pro uchazeče, kteří získali střední vzdělání s maturitní zkouškou nebo střední vzdělání s výučním listem v jiném oboru vzdělání. Obdobně je pak žákům k dispozici **zkrácené studium pro získání středního vzdělání s maturitní zkouškou**, které v denní formě trvá taktéž jeden až dva roky a je určeno uchazečům, kteří získali střední vzdělání s maturitní zkouškou v jiném oboru. Pokud není uvedené jinak, započítáváme v této analýze i v tabulkách žáky zkráceného studia do celkového počtu žáků určitého druhu vzdělávání.

Z celkového počtu 1 280 škol jich ve školním roce 2020/21 celkem 986 nabízelo žákům **odborné** vzdělávání (bez nástavbového studia): 140 střední vzdělávání bez výučního listu a bez maturitní zkoušky, 507 střední vzdělávání s výučním listem, 54 zkrácené vzdělávání s výučním listem, 774 střední vzdělávání s maturitní zkouškou a 40 zkrácené střední vzdělávání s maturitní zkouškou. Celkem 273 škol nabízelo **nástavbové** studium a 354 **všeobecné** vzdělávání na gymnáziích.

V jiném pohledu lze říci, že počet škol nabízejících střední vzdělávání s výučním listem čítal dohromady 510 škol a počet škol se vzděláváním vedoucím k **maturitní zkoušce** (bez nástavbového) zahrnoval 1071 škol.

Přejdeme k **počtu žáků vzdělávajících se v jednotlivých druzích vzdělávání**. Ve školním roce 2020/21 se nejvyšší podíl žáků vzdělával v oborech odborného vzdělávání s maturitní zkouškou (44,9 %), dále pak v gymnáziích (30,4 %) a pětina žáků se také účastnila odborného vzdělávání s výučním listem (20,9 %). Nástavbové studium se týkalo již jen 3,1 % žáků a střední vzdělávání bez výučního listu a bez maturity 0,6 % žáků – viz graf 3.4.

Graf 3.4 Střední školy – podíly žáků v jednotlivých druzích vzdělávání (2020/21)

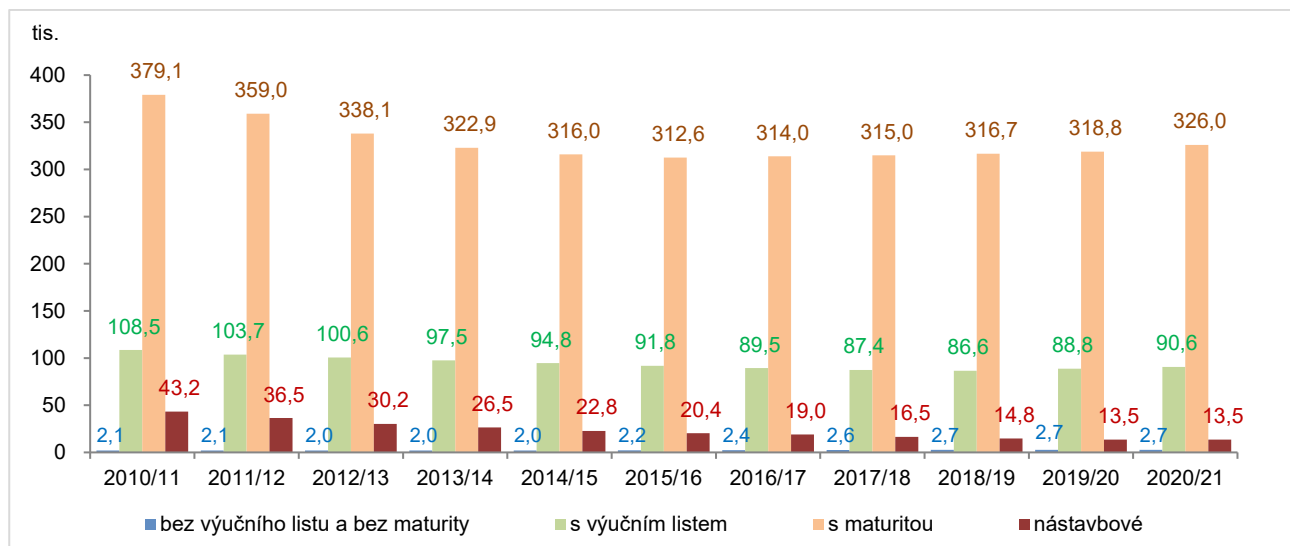

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

V grafu č. 3.4 je také uveden podíl dívek mezi žáky jednotlivých druhů vzdělávání. Zde si lze všimnout, že mezi žáky gymnázií tvořily ve školním roce 2020/21 dívky téměř tři pětiny (57,1 %) a nadpoloviční byl jejich podíl i mezi žáky odborného vzdělávání s maturitní zkouškou (51,8 %). Naproti tomu mezi žáky odborného vzdělávání s výučním listem byla dívek jen cca třetina (34,7 %) a mezi žáky nástavbového studia tvořily 43,8 %. Z uvedených podílů je zároveň zřejmé, že pakliže se dívky rozhodnou vzdělávat v některém oboru s výučním listem, tak si poté častěji než chlapci doplňují vzdělání do maturitní zkoušky v rámci nástavbového studia.

Pokud se jedná o **vývoj v čase**, spolu s celkovým počtem žáků ve středních školách klesal též počet žáků téměř ve všech druzích vzdělávání, ovšem s výjimkou středního vzdělávání bez výučního listu a maturity, ve kterém se počet žáků ve školních rocích 2013/14 až 2018/19 zvýšil z 1 965 na 2 723 a poté se již výrazně neměnil. V roce 2020/21 tak čítal o 29,1 % více žáků než před deseti lety. Za posledních deset let naopak nejvýrazněji klesl počet žáků v nástavbovém studiu, a sice o 68,7 %. Počet žáků ve středním vzdělávání s výučním listem se snížil o 16,5 % a počet žáků ve středním vzdělávání s maturitní zkouškou o 14 %. Lze si však všimnout, že v posledních dvou školních rocích se počet žáků ve středním vzdělávání s výučním listem i ve středním vzdělávání s maturitní zkouškou postupně zvyšoval – viz graf 3.5.

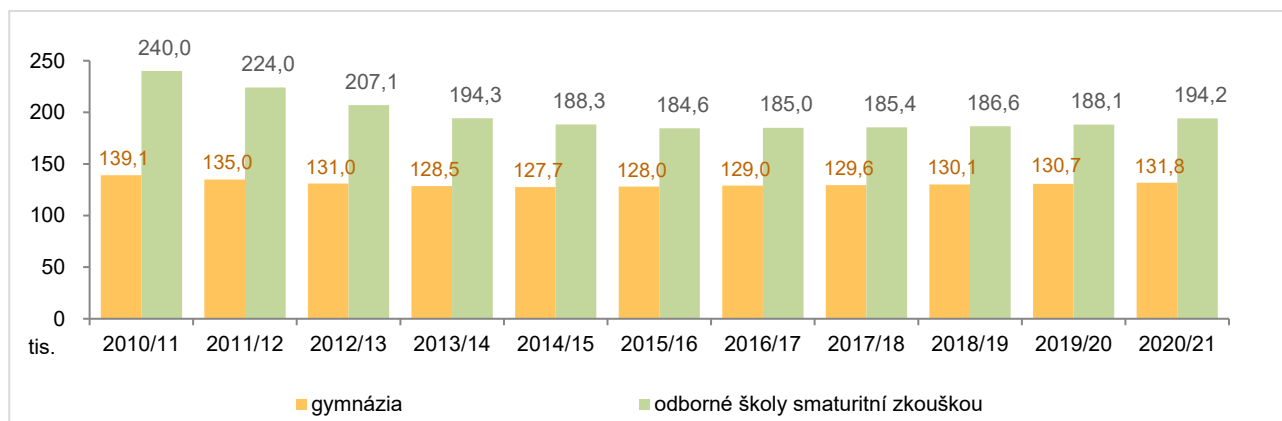

Graf 3.5 Střední školy – vývoj počtu žáků v různých druzích vzdělávání (2010/11 – 2020/21)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

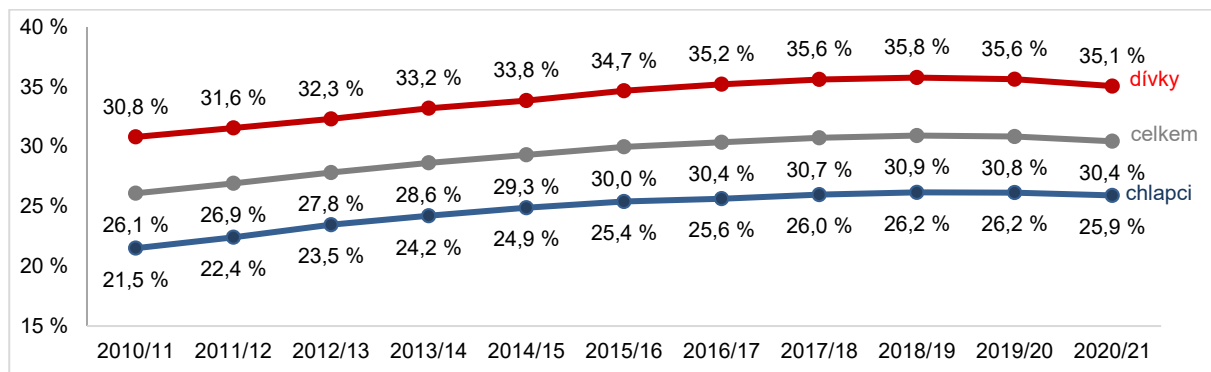
Doplňme, že podíl dívek v jednotlivých druzích vzdělávání byl ve sledovaných školních rocích poměrně stabilní. U žáků středního vzdělávání bez výučního listu a bez maturity se podíl dívek pohyboval mezi 45,2 % a 49,3 %, u žáků středních škol s výučním listem kolísal mezi 33,3 % a 34,7 %, u žáků středních škol s maturitní zkouškou se pohyboval mezi 53,9 % a 54,4 % a u žáků nástavbového studia bylo dívek v jednotlivých školních rocích mezi 43,4 % a 46,4 %.

Graf 3.5 sledoval vývoj počtu žáků dle úrovně vzdělávání, ke které směřují. Střední vzdělávání s maturitní zkouškou lze však rozdělit ještě na odborné a všeobecné, neboli gymnázia. Zde lze konstatovat, že počet žáků v odborném vzdělávání s maturitní zkouškou se za posledních deset let snížil výrazněji (o 19,1 %) než počet žáků gymnázií (o 5,2 %) – viz graf 3.6.

Graf 3.6 Střední školy – vývoj počtu žáků v oborech vzdělávání s maturitou (2010/11 – 2020/21)

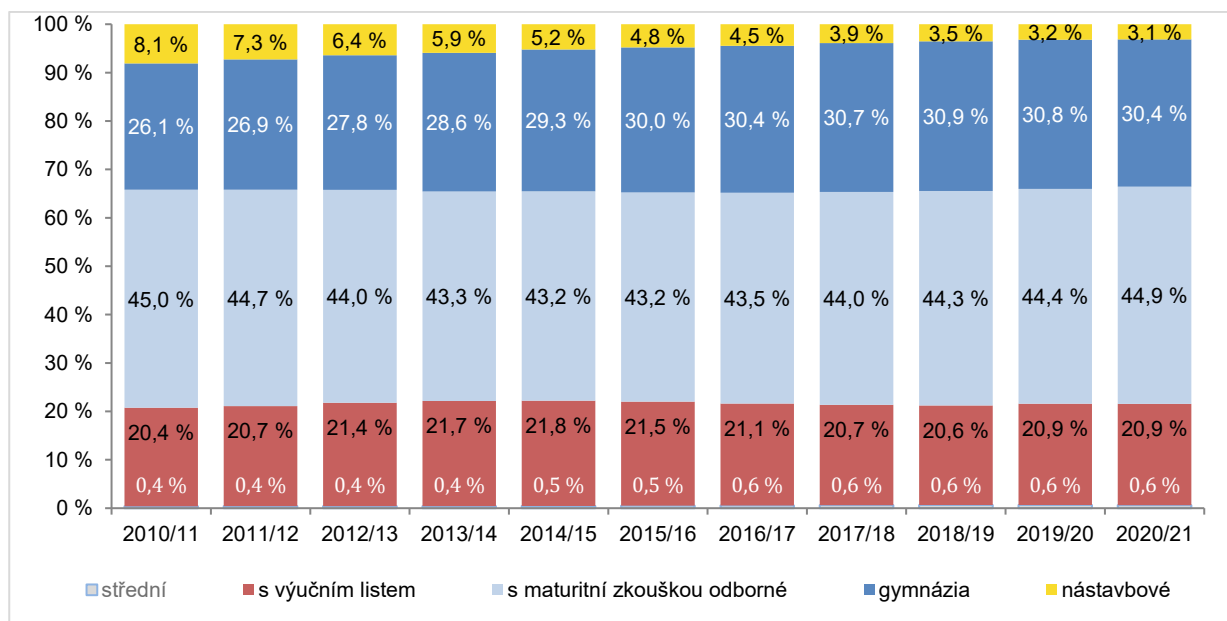
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

V jiném pohledu lze konstatovat, že podíl žáků gymnázií ze všech žáků středních škol v prvních osmi letech od školního roku 2010/11 stoupal, v posledních dvou školních rocích pak mírně poklesl. Jak je patrné z grafu 3.7, za deset let se celkově zvýšil z 26,1 % na 30,4 %. Mezi chlapci - středoškoláky byl přitom podíl žáků gymnázií o cca 10 % nižší, než jak tomu bylo mezi dívkami. Všechny tři kategorie však vykazují stejný rostoucí trend s mírným poklesem v posledních dvou školních rocích.

Graf 3.7 Střední školy – podíl žáků gymnázií ze všech žáků středních škol celkem a dle pohlaví (2010/11 – 2020/21)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

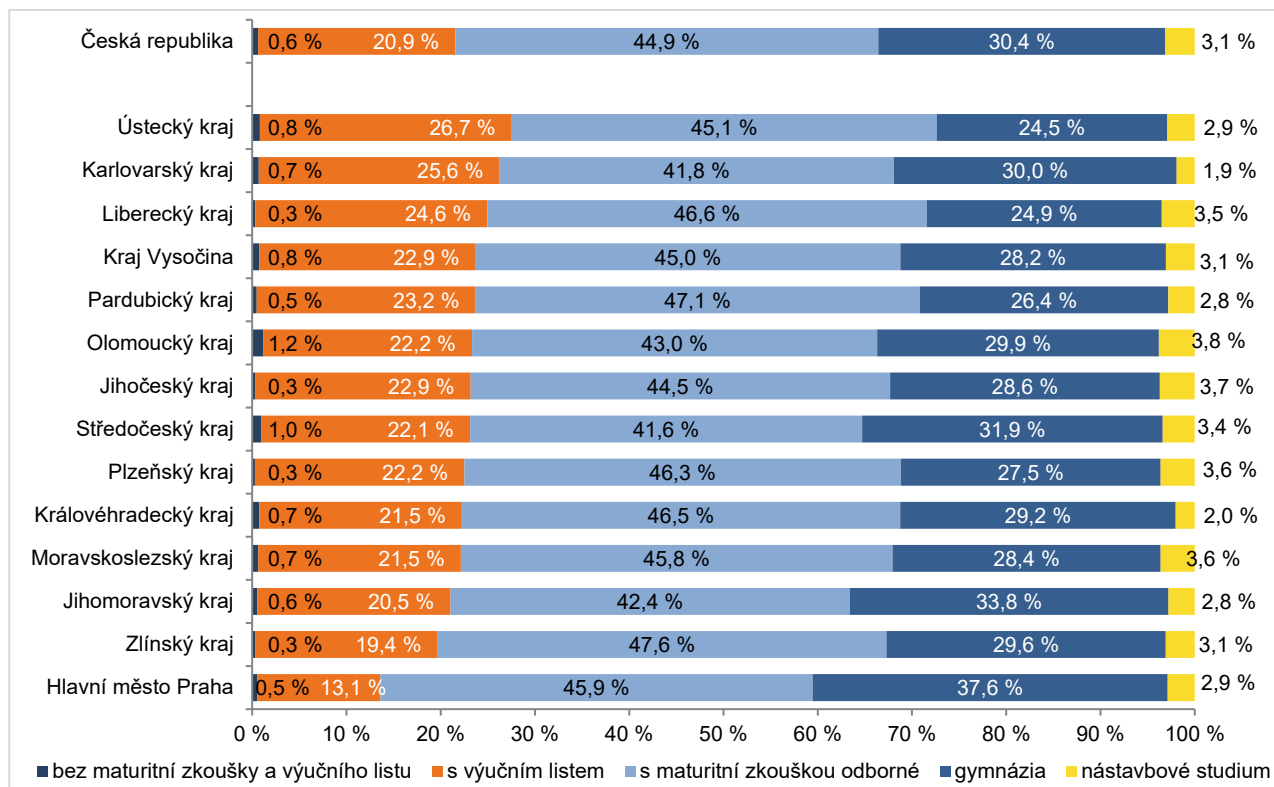
Podíl žáků v odborném vzdělávání s výučním listem se mezi školními roky 2010/11 a 2020/21 držel na cca pětinové úrovni a bez větších výkyvů byl v čase též podíl žáků odborného vzdělávání s maturitní zkouškou (tvořil v uvedených školních rocích cca 45 %; mezi roky 2010/11 a 2014/15 klesl o 1,8 %, v dalších pěti letech se pak naopak zvýšil o 1,7%). Podíl žáků nástavbového studia však postupně klesal, a sice z 8,1 % ve školním roce 2010/11 na 3,1 % ve školním roce 2020/21. Nakonec podíl žáků ve vzdělávání zakončeném pouze vysvědčením bez získání výučního listu či maturitní zkoušky mírně stoupal, pouze v posledních dvou školních rocích nepatrně poklesl. Celkově se za sledované období zvýšil z 0,40 % na 0,63 % - viz graf 3.8.

Graf 3.8 Střední školy – podíl žáků středních škol v jednotlivých druzích vzdělávání (2010/11 – 2020/21)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

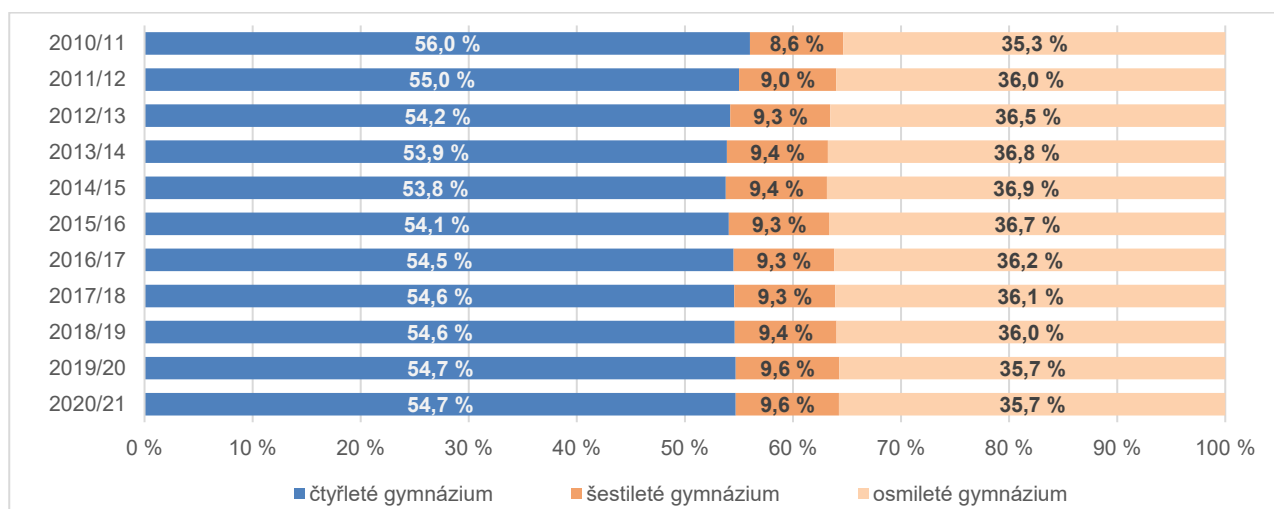
Srovnáme-li situaci ve školním roce 2020/21 v jednotlivých krajích, pak lze konstatovat, že nejvyšší podíl žáků ve středním vzdělávání bez maturitní zkoušky (tj. max. s výučním listem) zaznamenal kraj Ústecký (27,5 %) a Karlovarský (26,3 %). Naopak v Praze byl tento podíl nejnižší (13,6 %). V Praze byl mezi středoškoly naopak ze všech krajů nejvyšší podíl žáků gymnázií (37,6 %) a nadprůměrný byl i v Jihomoravském kraji (33,8 %) a kraji Středočeském (31,9 %). Nejnižší podíl žáků gymnázií zaznamenal kraj Ústecký (24,5 %) a Liberecký (24,9 %). Více viz graf 3.9. Doplňme, že srovnání je činěno dle sídla školy a nikoliv dle bydliště studentů. Např. v Praze se vzdělává též spousta žáků s trvalým pobytem ve Středočeském kraji.

Graf 3.9 Střední školy – podíl žáků různého druhu vzdělávání v ČR celkem a dle sídla školy (2020/21)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Jak bylo uvedeno v úvodu této kapitoly, gymnázia je možné studovat v rámci osmiletého, šestiletého či čtyřletého programu. Pokud odhlédneme od žáků plnících si na gymnáziích povinnou školní docházku, pak ve vyšším stupni gymnázia (tj. ve čtyřech ročnících před složením maturitní zkoušky) bylo ve školním roce 2020/21 celkem 54,7 % zapsáno ve čtyřletém gymnáziu, 9,6 % v šestiletém a 35,7 % v osmiletém. Jak je dále z grafu 3.10 zřejmé, podíl žáků, kteří navštěvují víceletá gymnázia, ze všech žáků vyššího stupně gymnázia (tj. včetně čtyřletého), se v čase příliš nemění.

Graf 3.10 Gymnázia – rozložení žáků vyššího stupně gymnázia dle oboru (2020/21)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Mezi žáky v nižších ročnících víceletých gymnázií spadajících do povinné školní docházky bylo ve školním roce 2020/21 přítom 53,2 % dívek a genderové složení bylo tedy poměrně vyrovnané. Ve vyšším stupni gymnázia však již dívky tvořily tři pětiny z celku (58,9 %). Po ukončení povinné školní docházky na základní škole tak do gymnázií odcházejí ve větší míře dívky než chlapci.

V rámci středního odborného vzdělávání s výučním listem, s maturitní zkouškou či nástavbového studia se mohou navíc žáci vzdělávat **v různých oborech**, které jsou pro účely statistik uspořádány do skupin dle Klasifikace kmenových oborů vzdělávání (KKOV)¹⁷. V tabulkové části této publikace jsou k dispozici údaje o počtech žáků jednotlivých skupin oborů vzdělávání již od školního roku 2010/11. Pro nástin vývoje jsme však zvolili porovnání se stavem před pěti lety. Dne 30. června 2010 bylo totiž ve Sbírce zákonů zveřejněno nařízení vlády č. 211/2010 Sb., o soustavě oborů vzdělání v základním, středním a vyšším odborném vzdělávání, které nahradilo původní nařízení vlády č. 689/2004 Sb., o soustavě oborů vzdělání v základním, středním a vyšším odborném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů. Školský zákon zakotvil zásadní změnu v oblasti vzdělávacích programů, kdy byl postupně zredukován počet původních oborů vzdělání a pro nově koncipované, komplexnější obory vzdělání, byly Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy postupně vydány rámcové vzdělávací programy, podle kterých si jednotlivé školy zpracovávají své školní vzdělávací programy.¹⁸

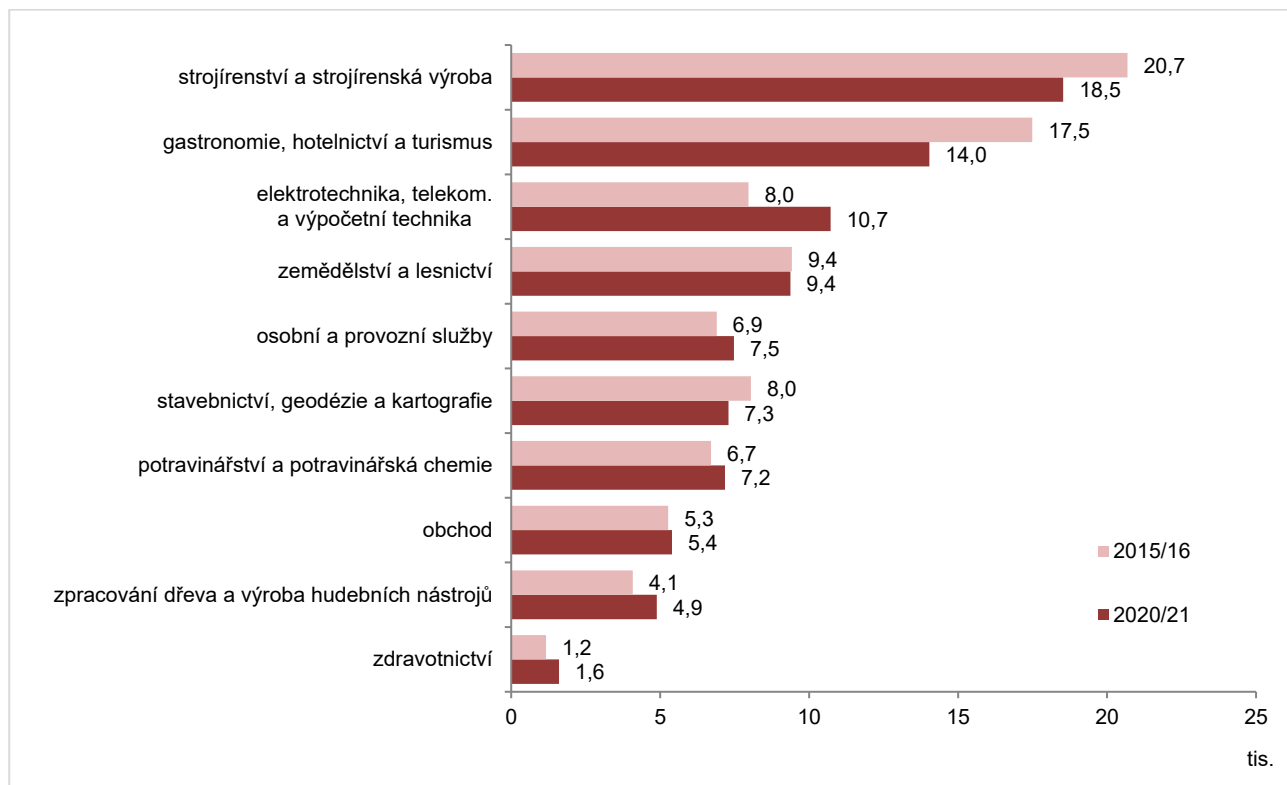
Graf 3.11 uvádí počty žáků (v tisících), kteří se vzdělávali v různých oborech **středního odborného vzdělávání s výučním listem**. Zahnuje pouze skupiny oborů, ve kterých se ve školním roce 2020/21 vzdělávalo více než 1 000 žáků. Jak je patrné, v počtu žáků vedly ve školních rocích 2015/16 i 2020/21 skupiny oborů z oblasti strojírenství a strojírenská výroba (s 20 684 žáky ve školním roce 2015/16 a 18 526 žáky ve školním roce 2020/21) spolu se skupinou oborů gastronomie, hotelnictví a turismus (se 17 488 žáky ve školním roce 2015/16 a 14 035 žáky ve školním roce 2020/21). Obě tyto skupiny oborů přitom zaznamenaly za posledních pět let úbytek počtu žáků (o 10,4 %, resp. o 19,7 %, neboli o 2 158, resp. o 3 453 žáků)¹⁹. Úbytek žáků v těchto skupinách oborů je v absolutním i relativním vyjádření ze všech skupin oborů uvedených v grafu největší. Naopak v šesti skupinách oborů uvedených v grafu došlo k nárůstu počtu žáků. Pokud sledujeme nárůst v procentech, pak nejvýrazněji vzrostl počet žáků ve **zdravotnických oborech** (o 37,3 %) a oborech z oblasti elektrotechniky, telekomunikační a výpočetní techniky (o 34,6 %). O pětinu stoupl také zájem o obory z oblasti zpracování dřeva a výroby hudebních nástrojů. Počet žáků ve skupinách oborů elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika se přitom v absolutním vyjádření přitom zvýšil o 2 755, což je ze skupin oborů uvedených v grafu výrazně nejvíce. Následuje skupina oborů zpracování dřeva a výroby hudebních nástrojů, ve které se počet žáků zvýšil o 805.

¹⁷ více o této klasifikaci viz zde: www.czso.cz/csu/czso/klasifikace_kmenovych_oboru_vzdelani_-kkov-

¹⁸ Nové nařízení vlády č. 211/2010 Sb. nahrazuje dosavadní právní úpravu, obsaženou v nařízení vlády č. 689/2004 Sb., a současně zohledňuje změny v soustavě oborů vzdělání vyvolané realizací čtvrté, závěrečné etapy kurikulární reformy vzdělávací soustavy.

¹⁹ V případě skupiny oborů gastronomie, hotelnictví a turismus je dobré poznamenat, že se nejedná o dopad pandemie na zájem o tuto skupinu oborů. Mezi roky 2010/11 a 2018/19 počet žáků každoročně klesal, a sice o 6 až 8,3 %. V posledních dvou letech se naproti tomu téměř neměnil.

Graf 3.11 Střední odborné školy s výučním listem – žáci dle skupin oborů vzdělávání (pouze skupiny oborů s více než 1 000 žáků ve školním roce 2020/21)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

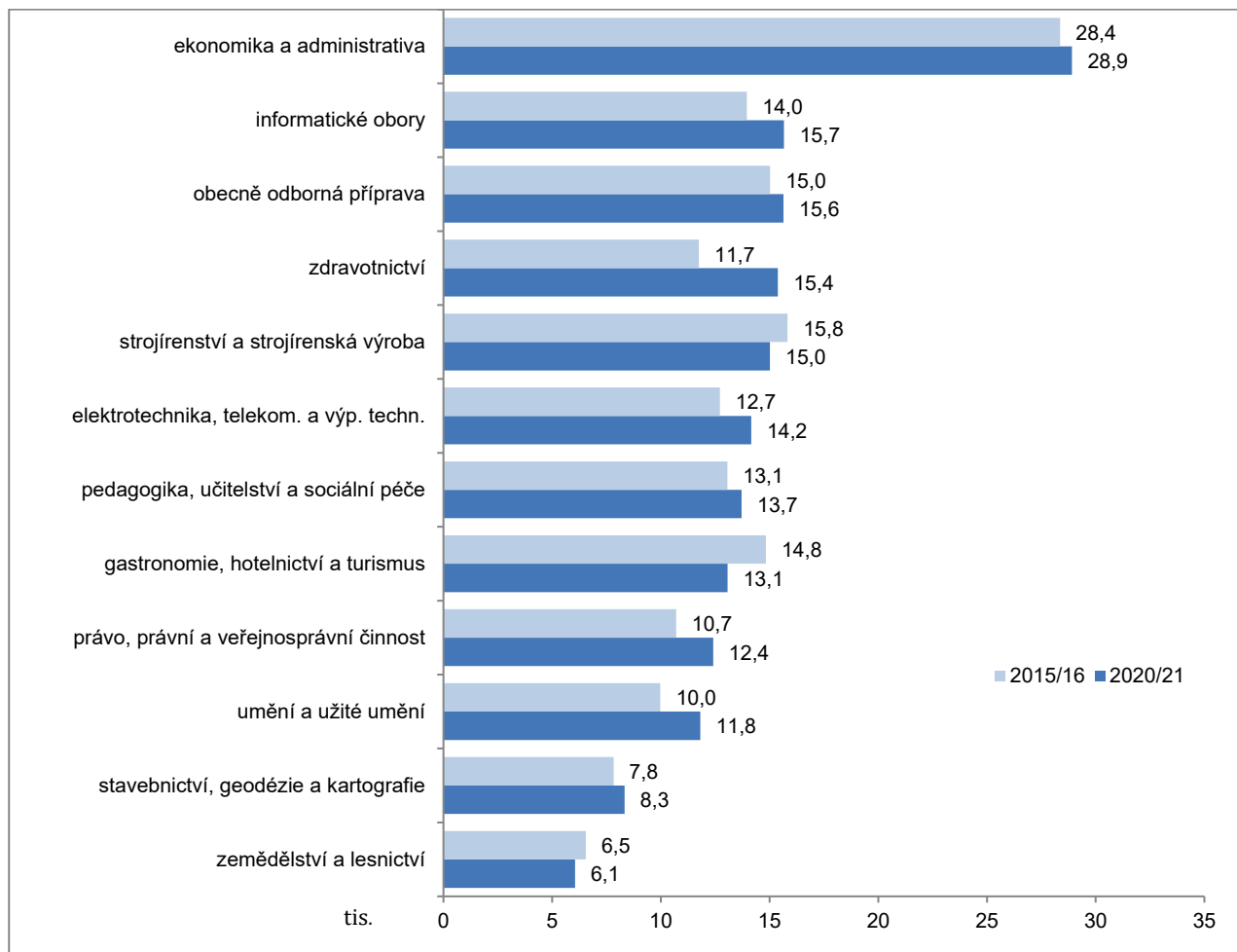
Graf 3.12 dále zahrnuje obory **středního odborného vzdělávání s maturitní zkouškou** a porovnává počet žáků těchto oborů ve školních rocích 2015/16 a 2020/21 (uvedeno v tisících). Uvádí pouze skupiny oborů s více než pěti tisíci žáky v roce 2020/21.

Ve školním roce 2020/21 se mezi pět nejnavštěvovanějších skupin oborů řadila ekonomika a administrativa (28 909 žáků), s velkým propadem pak informatické obory (15 664 žáků), obecně odborná příprava (15 640 žáků), zdravotnictví (15 379 žáků) a strojírenství a strojírenská výroba (15 017 žáků). Naopak méně než deset tisíc žáků studovalo ve školním roce 2020/21 obory ze skupin zemědělství a lesnictví (6 054 žáků) a stavebnictví, geodézie a kartografie (8 331 žáků).

Oproti školnímu roku 2015/16 se přitom v absolutním i relativním vyjádření nejvíce navýšil počet žáků v oborech **zdravotnictví**, a sice o 30,9 %, neboli o 3 632 žáků. Na další příčce se umístily obory ze skupiny umění a užité umění. Počet žáků těchto oborů se zvýšil o 18,4 %, neboli o 1 836 žáků. Následují obory ze skupiny právo, právní a veřejnosprávní činnost, kde došlo k nárůstu počtu žáků o 15,9 %, neboli o 1 705 žáků, informatické obory, kde počet žáků stoupl o 12,2 %, neboli o 1 709 žáků, a obory z oblasti elektrotechniky, telekomunikační a výpočetní techniky, ve kterých se počet žáků zvýšil o 11,3 %, neboli 1 437 žáků.

Naopak nejhlubší propad počtu žáků z oborů uvedených v grafu zaznamenaly obory gastronomie, hotelnictví a turismus (o 11,9 %, neboli 1 760 žáků)²⁰. Snižil se též počet žáků v oblasti zemědělství a lesnictví (o 7,5 %, neboli 492 žáků) a strojírenství a strojírenské výroby (o 5,1 %, neboli 811 žáků).

²⁰ Obdobně jako u středních škol s maturitní zkouškou, ani zde není pokles žáků v oborech ze skupiny gastronomie, hotelnictví a turismus způsoben epidemií onemocnění covid-19. Počet žáků klesal soustavně od školního roku 2010/11 až do školního roku 2019/20. V posledním roce se naopak nepatrně zvýšil (o 0,8 %).

Graf 3.12 Střední odborné školy s maturitní zkouškou – žáci dle skupin oborů vzdělávání (pouze skupiny oborů s více než 5 000 žáky ve školním roce 2020/21)

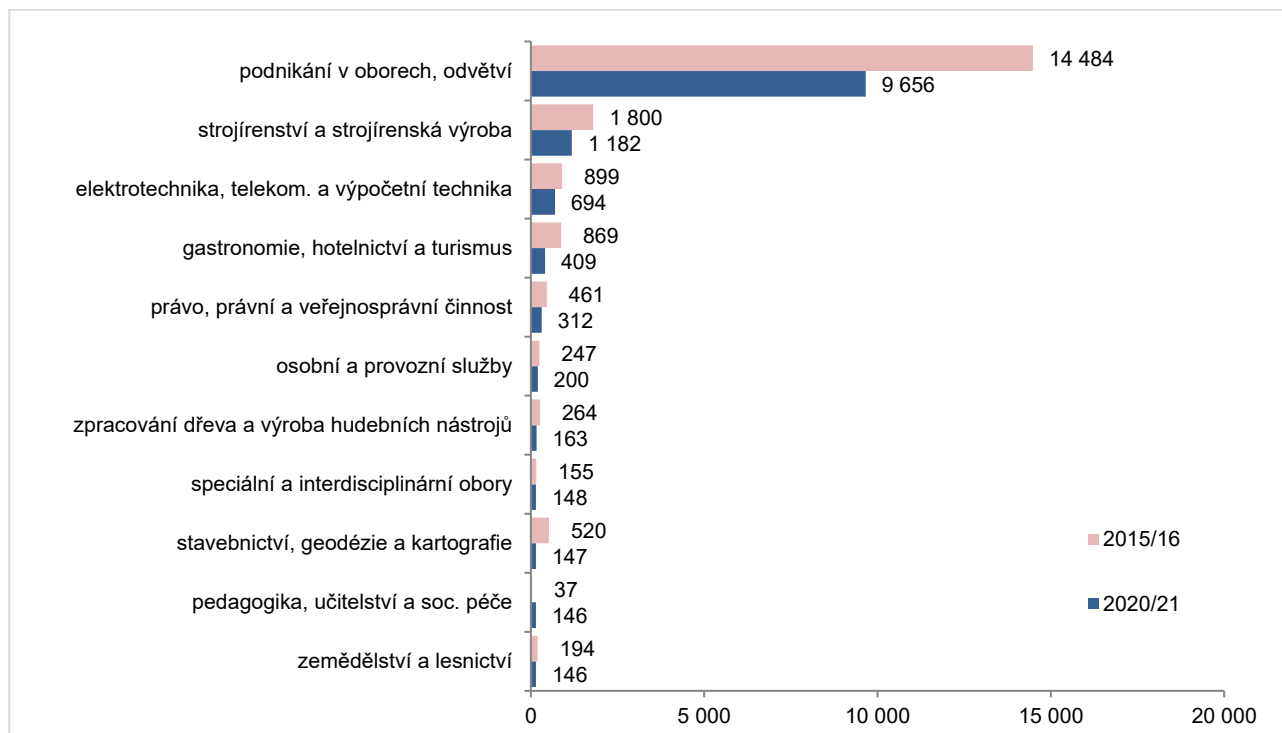
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Srovnáme-li nejnavštěvovanější obory vzdělávání s výučním listem a maturitní zkouškou, lze si všimnout, že u obou druhů vzdělávání stojí v popředí obor strojírenství a strojírenská výroba (první, resp. pátý nejnavštěvovanější). Mezi deseti nejnavštěvovanějšími obory se u obou druhů vzdělávání zároveň objevují skupiny oborů elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika, jakož i gastronomie, hotelnictví a turismus. Tyto dvě skupiny oborů jsou více upřednostňovány žáky středního vzdělávání s výučním listem. U obou druhů vzdělávání se také mezi deseti nejčastěji navštěvovanými objevuje skupina oborů zdravotnictví, které naopak dávají častěji přednost žáci středního vzdělávání s maturitní zkouškou.

Není bez zajímavosti, že v obou druzích vzdělávání se v posledních době nejrychleji zvyšoval počet žáků v oborech zdravotnictví. Stejně tomu bylo i u vyšších odborných škol (viz dále v této publikaci), ale též vysokých škol (viz publikace [Studenti a absolventi vysokých škol v ČR](#)). To lze zejména v době pandemie onemocnění covid-19 považovat za dobrou zprávu.

Graf 3.13 nakonec ukazuje počty žáků nástavbového studia dle jednotlivých skupin oborů vzdělávání. Znárodnuje přitom pouze obory, ve kterých se ve školním roce 2020/21 vzdělávalo více než 100 žáků.

Graf 3.13 Nástavbové studium – žáci dle skupin oborů vzdělávání (pouze skupiny oborů s více než 100 žáků ve školním roce 2020/21)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Jak je patrné, v obou sledovaných školních rocích se s velkým předstihem nejvíce žáků vzdělávalo ve skupinách oborů podnikání v oborech, odvětví²¹ (14 484 ve školním roce 2015/16 a 9 656 ve školním roce 2020/21). Již podstatně méně žáků se ve sledovaných rocích vzdělávalo v oborech strojírenství a strojírenská výroba (1 800 žáků ve školním roce 2015/16 a 1 182 ve školním roce 2020/21), elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika (899 žáků ve školním roce 2015/16 a 694 ve školním roce 2020/21), gastronomie, hotelnictví a turismus (869 žáků ve školním roce 2015/16 a 409 ve školním roce 2020/21) a právo, právní a veřejnosprávní činnost (461 žáků ve školním roce 2015/16 a 312 ve školním roce 2020/21). Ostatní skupiny oborů již ve školním roce 2020/21 zaznamenaly jen 200 či méně žáků.

3.3 Žáci středních škol dle zdravotního postižení a integrace

V oblasti vzdělávání se používá pojem „žáci se speciálními vzdělávacími potřebami“. Tam se vedle žáků se zdravotním postižením řadí též žáci se zdravotním znevýhodněním (tj. zdravotním oslabením, dlouhodobým onemocněním a lehčími zdravotními poruchami vedoucími k poruchám učení a chování) a se sociálním znevýhodněním (z rodinného prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy, s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou a žáci v postavení azylantů a účastníků řízení o udělení azylu) - viz § 16 školského zákona (zákon č. 561/2004 Sb.). Vzhledem k dostupnosti dat v časové řadě se však v této analýze omezíme na kategorii žáků se zdravotním postižením.

Žáci se zdravotním postižením jsou žáci s postižením mentálním, sluchovým, se závažnými vadami řeči, s postižením tělesným, se závažnými vývojovými poruchami učení a chování a s poruchami autistického spektra, příp. žáci s více vadami²². Ti mohou být individuálně integrováni do běžných tříd, zařazeni do

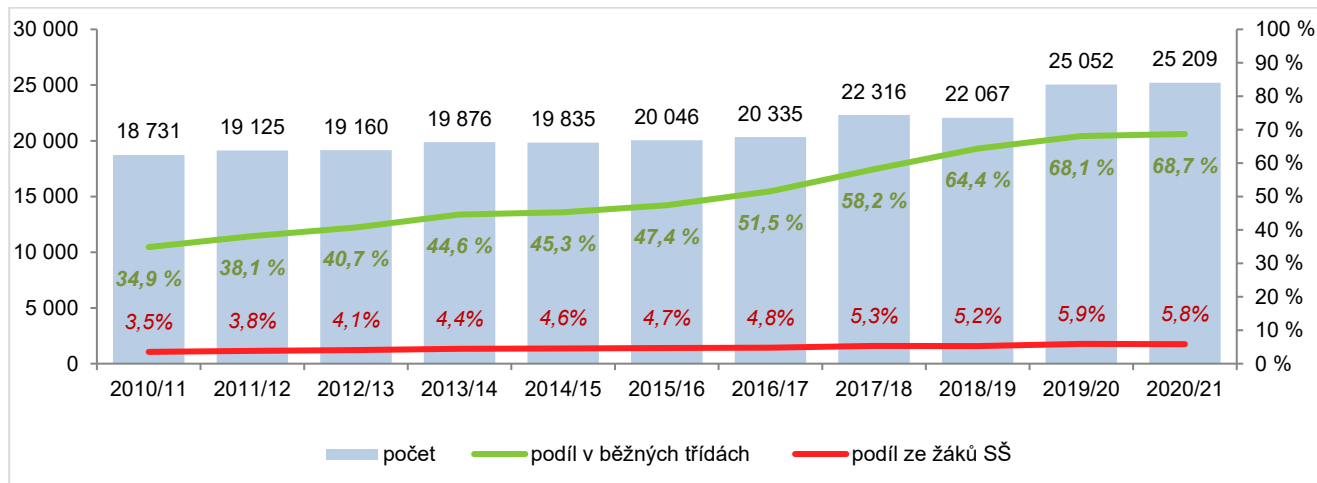
²¹ Zahrnuje podnikání, administrativu, ekonomiku a management různých odvětví.

²² Za postižené více vadami se považuje dítě se dvěma nebo více druhy postižení, ze kterých by každé opravňovalo k poskytování podpurných opatření ve vyšších stupních podpory.

speciálních tříd na běžných školách, nebo navštěvovat školy zaměřené primárně na výuku žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (tj. školy pouze se speciálními třídami).

Mezi školními roky 2010/11 a 2020/21 přibylo ve středních školách žáků s diagnostikovaným zdravotním postižením o 34,6 %.²³ Přitom žáků středních škol v uvedeném období naopak o 18,8 % ubylo. Celkově se tak za sledované období zvýšil podíl žáků s diagnostikovaným postižením ze všech žáků středních škol z 3,5 % na 5,8 % – viz graf 3.14. Tento podíl za uplynulých 10 let soustavně stoupal, výjimku ovšem tvoří období mezi školními roky 2017/18 a 2018/19, jakož i 2019/20 a 2020/21, kdy o desetinu procenta poklesl.

Graf 3.14 Střední školy – počet a podíl žáků se zdravotním postižením, integrace do běžných tříd

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Při porovnání se situací v základních školách lze konstatovat, že podíl žáků se zdravotním postižením byl ve školním roce 2020/21 v základních školách výrazně vyšší (11,9 % oproti 5,8 %). To může být ovlivněné skutečností, že základní vzdělávání je na rozdíl od středního povinné pro všechny děti bez rozdílu. Svou úlohu však mohou sehrát i případné rozdíly v nárocích na různé formy podpory na jednotlivých úrovních vzdělávání, příp. jejich kompetence a subjektivně vnímaná potřeba je využívat.

Jak graf 3.14 rovněž dokládá, mezi školními roky 2010/11 a 2020/21 se zdvojnásobil podíl žáků se zdravotním postižením integrovaných do běžných tříd a naopak snížil podíl těch, kteří se vzdělávali ve speciálních třídách. Podíl žáků s postižením integrovaných do běžných tříd ze všech žáků s postižením činil ve školním roce 2010/11 cca třetinu (34,9 %), zatímco ve školním roce 2020/21 přesáhl dvě třetiny (68,7 %). Tendenci zvyšování podílu žáků se zdravotním postižením integrovaných do běžných tříd lze přitom sledovat i u mateřských a základních škol.

Zároveň lze říci, že zatímco v soukromých středních školách byl ve školním roce 2020/21 podíl žáků s postižením nižší (5,5 %) než ve školách veřejných (5,9 %), ve školách církevních byl tento podíl naopak vyšší (6,7 %). V souhrnu byl tak podíl žáků s diagnostikovaným postižením mírně vyšší ve školách veřejného zřizovatele (5,9 %) než zřizovatele neveřejného (5,7 %). Připomeňme, že v mateřských a základních školách tomu přitom bylo naopak – podíl žáků s postižením ve školách neveřejného zřizovatele byl vyšší (4 % u mateřských škol a 16,1 % u základních) než ve školách zřizovatele veřejného (3,2 % u mateřských škol a 11,7 % u škol základních). I u mateřských a základních škol byl však podíl žáků s postižením vyšší u církevního zřizovatele (6,5 %, resp. 19,3 %) než zřizovatele soukromého (3,6 %, 14,9 %). Vyšší podíl žáků s postižením u církevního zřizovatele může být dán větším důrazem na solidaritu s potřebnými v těchto školách.

²³ Stejně jako u nižších úrovní vzdělávání, i zde může velkou lohu hrát míra podpory. Je-li žákům s určitým druhem postižení přiznávána podpora (finanční, personální), pak je větší pravděpodobnost, že se dotčení rozhodnou zajít k odborníkovi a nechají žákům danou diagnózu potvrdit.

Tabulka 3.2 uvádí kromě celkového počtu žáků s diagnostikovaným postižením ve školních rocích 2010/11, 2015/16 a 2020/21 i podíl žáků s různými druhy postižení z tohoto celku.

Tab. 3.2 Střední školy - podíl zastoupení jednotlivých druhů postižení na celkovém počtu postižených žáků, podíl dívek s postižením

	2010/11			2015/16			2020/21		
	celkem		z toho dívky*)	celkem		z toho dívky*)	celkem		z toho dívky*)
počet žáků s postižením	18 731	100%	38,5%	20 046	100%	37,9%	25 209	100%	36,1%
<i>dle druhu postižení:</i>	<i>v tom:</i>			<i>v tom:</i>			<i>v tom:</i>		
vývojovými poruchami učení	6 788	36,2%	32,4%	8 566	42,7%	33,7%	12 567	49,9%	33,9%
mentálně	9 206	49,1%	42,5%	6 955	34,7%	44,1%	4 724	18,7%	47,9%
vývojovými poruchami chování	.	.	.	653	3,3%	32,2%	2 133	8,5%	28,8%
autismem	165	0,9%	16,4%	837	4,2%	17,8%	1268	5,0%	15,9%
vadami řeči	62	0,3%	37,1%	167	0,8%	27,5%	707	2,8%	28,1%
tělesně	769	4,1%	39,9%	619	3,1%	40,7%	534	2,1%	47,6%
sluchově	511	2,7%	46,4%	504	2,5%	46,6%	445	1,8%	47,9%
zrakově	271	1,4%	41,7%	298	1,5%	43,6%	301	1,2%	44,2%
více vadami2)	959	5,1%	42,1%	1447	7,2%	43,3%	2530	10,0%	37,5%

*) podíl dívek z celkového počtu žáků s postižením a ze žáků s jednotlivými druhy postižení

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Jak je patrné, ve školním roce 2020/21 zaujímali žáci se závažnými vývojovými poruchami učení polovinu všech žáků s postižením (49,9 %). Ve školním roce 2010/11 tvořili oproti tomu žáci s tímto postižením jen 36,2 %. Ve školním roce 2010/11 měla dále téměř polovina žáků s postižením diagnózu spadající do kategorie mentálního postižení (49,1 %). Jak tomu bylo u základních škol, i u středních škol tento podíl v čase klesal až na 18,7 % ve školním roce 2020/21. Oproti tomu ve školním roce 2010/11 nebyli ve středních školách zaznamenáni žáci s diagnostikovanou závažnou poruchou chování, ve školním roce 2020/21 však již tvořili 8,5 %. Zároveň se zvýšil podíl žáků s diagnostikovanou poruchou autistického spektra (z 0,9 % na 5 %) a s vadami řeči (z 0,3 % na 2,8 %).

Nutno poznamenat, že vlivem metodických změn souvisejících s přijetím „inkluzivní novely“ školského zákona roku 2016 je statistika vykazovaných zdravotních postižení či znevýhodnění od roku 2016/17 hůře srovnatelná se staršími údaji. Výše popsané změny jsou však patrné již mezi školními roky 2010/11 a 2015/16.

V tabulce 3.2 výše je také uveden podíl dívek ze všech žáků středních škol se zdravotním postižením ve školních rocích 2009/10 a 2019/20 a dále podíl dívek ze žáků s postižením konkrétního druhu. Zde je patrné, že častěji než dívky mívají potvrzenou diagnózu chlapci. Ti tvořili 61,5 % všech postižených ve školním roce 2010/11 a 63,9 % všech postižených ve školním roce 2020/21. Výrazné rozdíly mezi chlapci a dívkami jsou přitom zejména v četnosti postižení autismem (ve školním roce 2020/21 tvořily dívky jen 15,9 % postižených), v četnosti závažných vad řeči (s 28,1% podílem dívek), závažných vývojových poruch chování (s 28,8% podílem dívek) a závažných vývojových poruch učení (s cca třetinovým podílem dívek). Oproti tomu mezi žáky s mentálním, sluchovým a tělesným postižením byl ve středních školách podíl dívek a chlapců poměrně vyrovnaný.²⁴

Při posuzování výše uvedených poznatků je třeba vzít v úvahu, že ve sledovaném období mohlo kromě změn ve sledování statistik dojít ke změně diagnostiky onemocnění a zejména pak k rozšíření diagnostických kritérií, díky kterým lze přesněji a lépe postižené kategorizovat a poskytnout jim potřebnou podporu. Kromě toho se zvýšila informovanost odborníků i laiků co se poruch autistického spektra a vývojových poruch týče. Vzestup podílu žáků středních škol se zdravotním postižením pak může být zapříčiněn zvyšujícím se věkem rodičů při

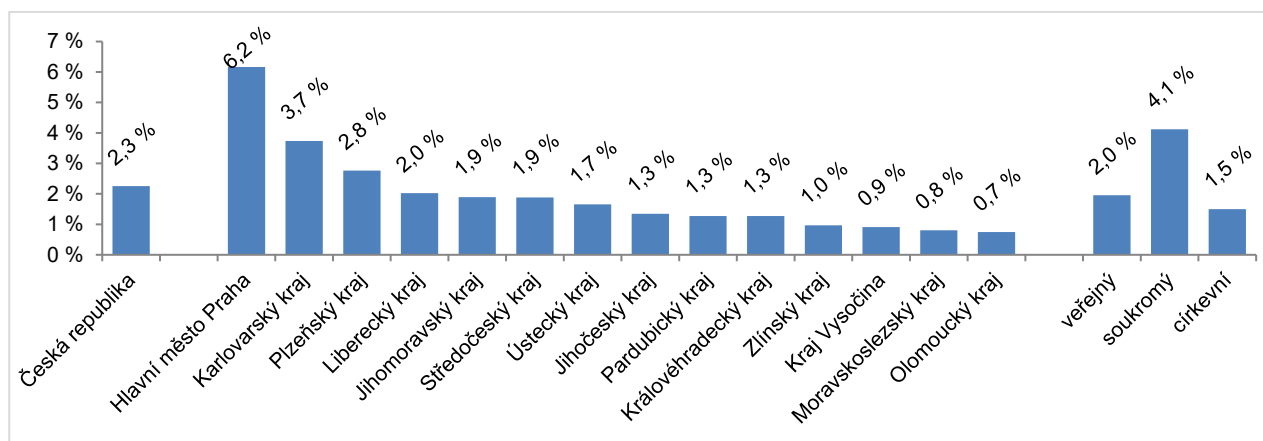
²⁴ V tabulkách této publikace jsou k dispozici i počty dívek a chlapců s jednotlivými druhy postižení a údaj, jaký podíl ze všech chlapců, resp. dívek má diagnostikované uvedené druhy postižení. Viz tabulky 3.1.21 a 3.1.22.

narození dítěte²⁵. Spolu s tím totiž stoupá riziko porodu dítěte s postižením. Je však také možné, že samotné školy vycházejí žákům s postižením stále více vstříc a poskytují jim potřebné zázemí pro vzdělávání, a tedy že je pro ně střední vzdělávání dostupnější.

3.4 Žáci středních škol dle státní příslušnosti

Do středních škol docházelo ve školním roce 2020/21 celkem 9 571 žáků s jiným než českým státním občanstvím, což jsou 2,3 % ze všech žáků středních škol. **Ze všech krajů** byl podíl cizinců nejvyšší v Praze (6,2 %), s velkým odstupem pak byla Praha v žebříčku následována krajem Karlovarským (3,7 %) a Plzeňským (2,8 %). Naopak v kraji Olomouckém, Moravskoslezském a na Vysočině nedosáhl podíl žáků základních škol cizí státní příslušnosti ani jednoho procenta. V ostatních krajích se podíl takových žáků pohyboval mezi 1 % a 2 % - viz graf 3.15. Ten samý graf také ukazuje, že ve středních školách veřejného zřizovatele byl podstatně nižší podíl žáků cizí státní příslušnosti (2 %) než ve středních školách zřizovatele soukromého (4,1 %). Ještě nižší podíl žáků cizí státní příslušnosti však zaznamenaly školy s církevním zřizovatelem (1,5 %).

Graf 3.15 Střední školy - podíl žáků s cizí státní příslušností v základních školách celkem, dle kraje a dle zřizovatele (2020/21)

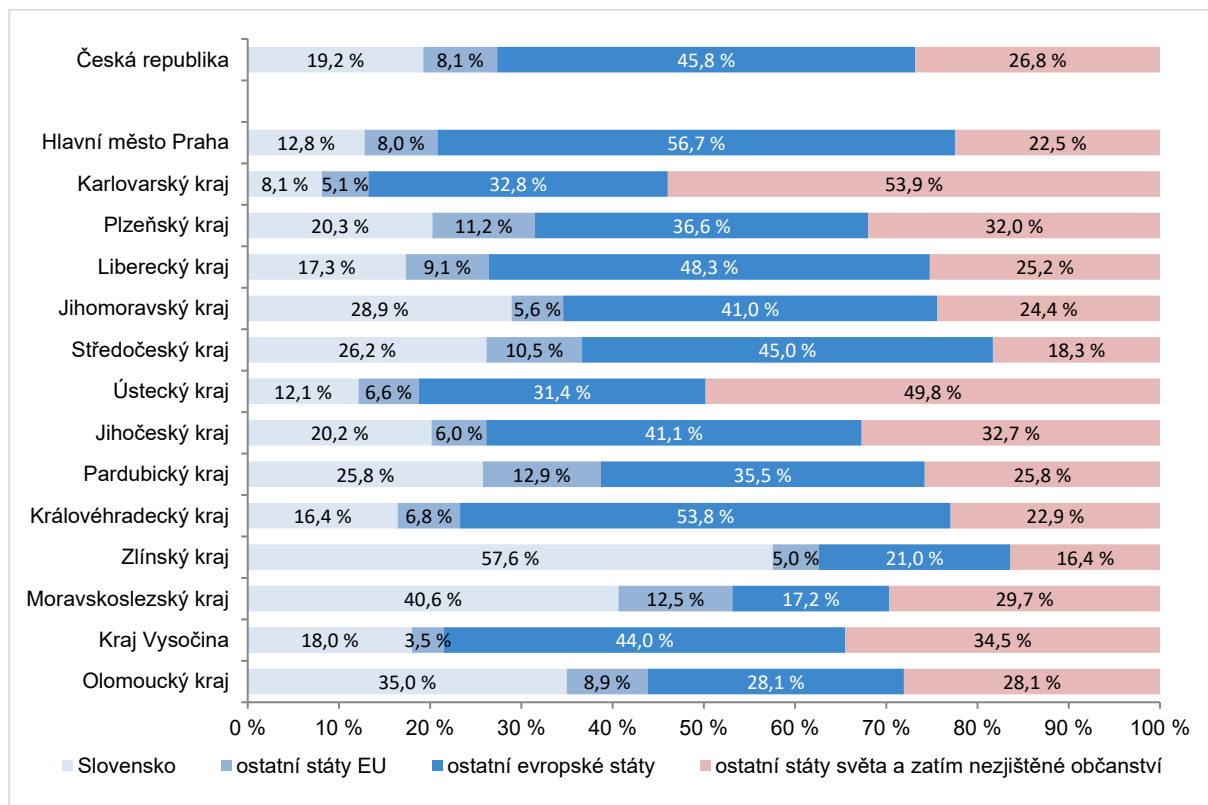

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Graf 3.16 se dále blíže zabývá **původem žáků cizí státní příslušnosti** ve školách v České republice a v jednotlivých krajích a řadí kraje sestupně dle celkového podílu žáků cizí státní příslušnosti, jak je uvedený v předchozím grafu (3.14). Z grafu 3.16 lze vyčíst, že pětinu ze všech žáků cizí státní příslušnosti tvořili Slováci (19,2 %), dalších 8,1 % příslušníci jiných států Evropské unie, necelou polovinu příslušníci ostatních států Evropy (45,8 %) a zbylých 26,8 % tvořili žáci původem z jiných kontinentů.

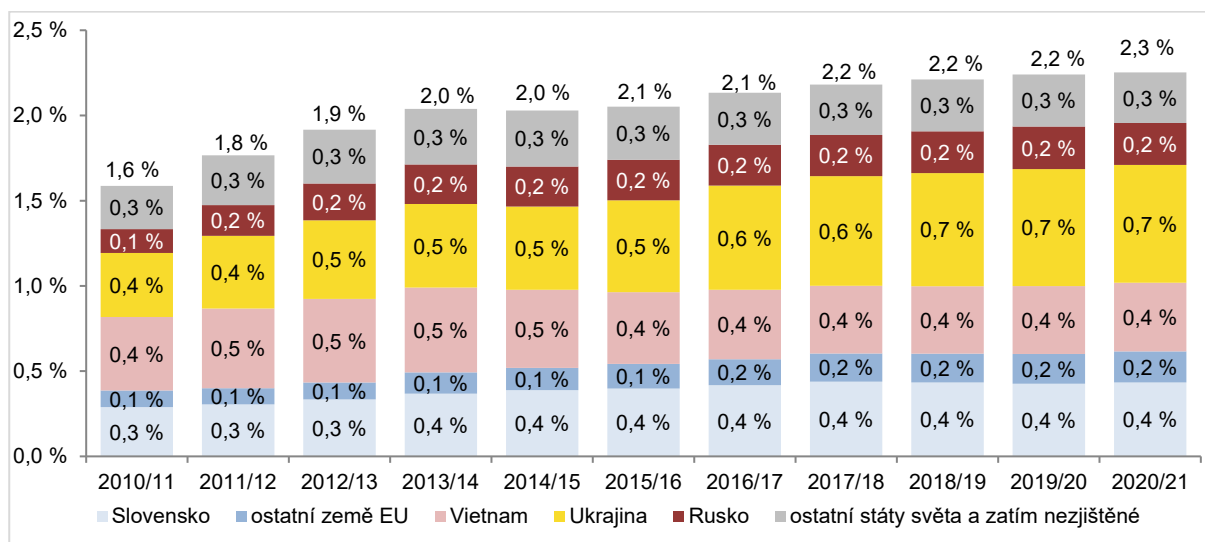
V krajském členění je nápadné, že zatímco ve Zlínském kraji tvořili žáci původem z jiných kontinentů mezi žáky cizí státní příslušnosti jen 16,4 %, v kraji Karlovarském a Ústeckém zaujímali tyto žáci cca polovinu (53,9 %, resp. 49,8 %). Podíl žáků původem z Evropské unie byl mezi žáky cizí státní příslušnosti nejvyšší v kraji Zlínském (62,6 %) a nejnižší v kraji Karlovarském (13,2 %) a Ústeckém (18,8 %). Podíl cizinců původem ze Slovenska byl nejvyšší v kraji Zlínském (57,6 %) a nejnižší v kraji Karlovarském (8,1 %).

²⁵ Viz např. zde: <https://www.czso.cz/csu/czso/prumerny-vek-zen-pri-narozeni-1-ditete-v-letech-1950-2019>

Graf 3.16 Střední školy – podíl žáků ze Slovenska, EU, jiných států Evropy a jiných států světa ze všech žáků cizí státní příslušnosti (2020/21) – kraje seřazeny dle celkového podílu cizinců

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Pokud se jedná o vývoj v čase, mezi školními roky 2010/11 a 2020/21 se zvýšil podíl žáků cizí státní příslušnosti ve středních školách z 1,6 % na 2,3 %. Tento podíl přitom rostl mezi roky 2010/11 a 2015/16 rychleji než v posledních pěti letech, nejvýrazněji mezi roky 2010/11 a 2013/14. Počet žáků cizí státní příslušnosti za toto období zvýšil o 8,1 %. V dalších sedmi letech pak stoupl již jen o 6,6 % – viz graf 3.17.

Graf 3.17 Střední školy - vývoj podílu žáků cizí státní příslušnosti v čase (2010/11 až 2020/21)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Kromě celkového podílu žáků cizí státní příslušnosti znázorňuje graf 3.17 také **podíl žáků původem ze Slovenska, Vietnamu, Ukrajiny a Ruska**. Jedná se o hlavní země původu žáků jiné státní příslušnosti docházejících do středních škol. Lze konstatovat, že podíl cizinců původem z Ukrajiny soustavně rostl, pouze s výjimkou období mezi školními roky 2013/14 a 2014/15, kdy o dvě setiny procenta poklesl. Celkově se tak

zvýšil z 0,4 % na 0,7 % všech žáků středních škol, neboli ze čtvrtiny všech cizinců (23,7 %) na téměř třetinu (30,7 %), což je z těchto zemí nejvíce.

Absolutní počty takových žáků ve školním roce 2020/21 uvádí tabulka 3.3, ve které je výčet zemí, které jsou původem více než 100 žáků středních škol. Jak je patrné, z cizinců tvořili ve školním roce 2020/21 nejvyšší podíl žáci z Ukrajiny (30,7 %) a dále ze Slovenska a Vietnamu (obě tyto skupiny cizinců zaujímají téměř pětínový podíl). Podíl žáků cizinců původem z Ruska tvoří dále 10,9 %. Ostatní země zaujímají jedno až dvě procenta z celkového počtu cizinců.

Tabulka 3.3 Střední školy – počet žáků cizí státní příslušnosti dle státního občanství (pouze státy, které jsou původem více než 100 žáků); 2020/21

země původu	počet žáků	podíl ze všech žáků cizí státní příslušnosti
Ukrajina	2 995	30,7 %
Slovensko	1 877	19,3 %
Vietnam	1 742	17,9 %
Rusko	1 063	10,9 %
Mongolsko	201	2,1 %
Bulharsko	179	1,8 %
Kazachstán	161	1,7 %
Moldavsko	159	1,6 %
Rumunsko	129	1,3 %
Polsko	116	1,2 %
Maďarsko	108	1,1 %
Čína	106	1,1 %

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

4. Konzervatoře

Jak již bylo v kapitole o středních školách zmíněno, konzervatoře jsou školy, kde se uskutečňuje jak střední vzdělávání s maturitní zkouškou, tak i vyšší odborné vzdělávání. Střední vzdělání s maturitní zkouškou lze získat nejdříve po čtyřech letech v denní formě šestiletého vzdělávacího programu (určeného pro absolventy základních škol), nebo po osmi letech v denní formě vzdělávání v osmiletém vzdělávacím programu v oboru tanec (určeném pro žáky po ukončení 5. ročníku základních škol, kteří v prvních čtyřech ročnících konzervatoře plní povinnou školní docházku). Pokud žák absolvuje všechny ročníky konzervatoře a vykoná závěrečné absolutorium, získává vyšší odborné vzdělání v konzervatoři a je mu přiznán titul diplomovaný specialista (DiS.).

V konzervatořích se ve školním roce 2020/21 vzdělávalo celkem 3 902 **žáků**, a sice na 18 školách. Téměř čtyři pětiny žáků se vzdělávaly ve školách veřejného zřizovatele (79,5 %), zbytek ve školách soukromých (14,3 %) a církevních (6,2 %) - viz tabulku 4.1. Pokud se jedná o délku vzdělávání, 84,6 % žáků se vzdělávalo v šestiletém programu a 15,4 % v programu osmiletém.

Na jednoho **učitele** (resp. na jeden plný úvazek učitele) připadalo v průměru 3,8 žáka. Přitom ve školách s veřejným zřizovatelem připadalo na jednoho učitele méně žáků (3,4), než jak tomu bylo ve školách se soukromým či církevním zřizovatelem (13,9, resp. 3,8 žáka) – viz opět tabulku 4.1. Zejména počet úvazků učitelů v soukromých školách je nápadně nízký. Oproti školnímu roku 2019/20 klesl o 85,6 % (ze 124,8 plných úvazků). Nabízí se tedy hypotéza, že během pandemie onemocnění covid-19 soukromé konzervatoře redukovaly počet úvazků učitelů. Pokud se jedná o genderové složení, v kapitole věnované středním školám bylo řečeno, že tři pětiny všech středoškolských učitelů přepočtených na plně zaměstnané tvořily ženy. Oproti tomu v konzervatořích byl podíl žen a mužů mezi pedagogy vyrovnaný. Ve školním roce 2020/21 tvořily ženy 51,1 % všech učitelů.

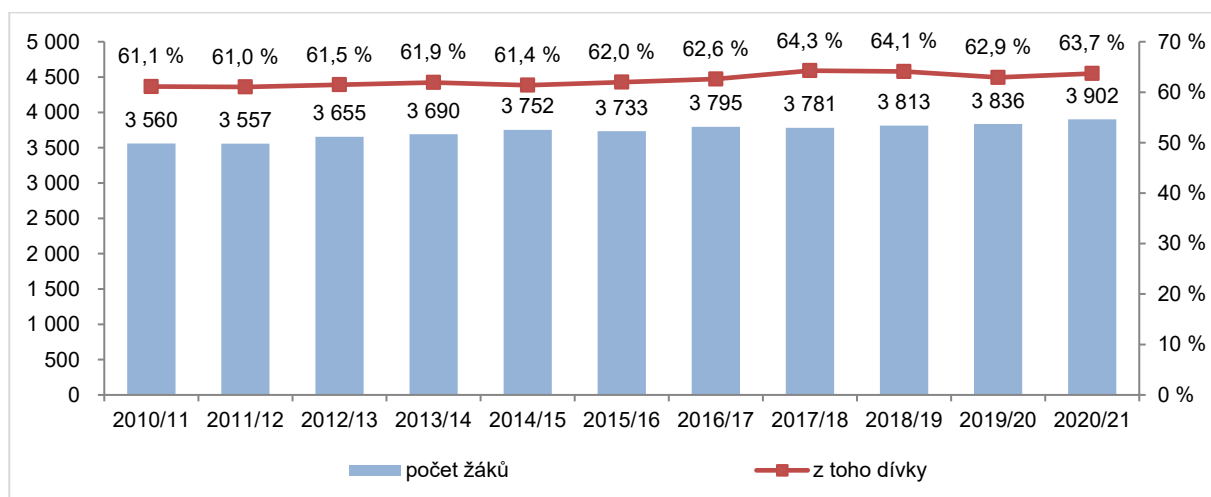
Tab. 4.1 Konzervatoře - počet škol, žáků a učitelů celkem a dle zřizovatele školy (2020/21)

zřizovatel	školy		žáci		učitelé ¹⁾		žáků na 1 učitele
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	
veřejný	13	72,2	3 103	79,5	920,2	90,0	3,4
soukromý	3	16,7	558	14,3	40,2	3,9	13,9
církevní	2	11,1	241	6,2	62,6	6,1	3,8
celkem	18	100	3 902	100	1023	100,0	3,8

¹⁾ přepočtení na počet plných úvazků, neboli plně zaměstnané učitele

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

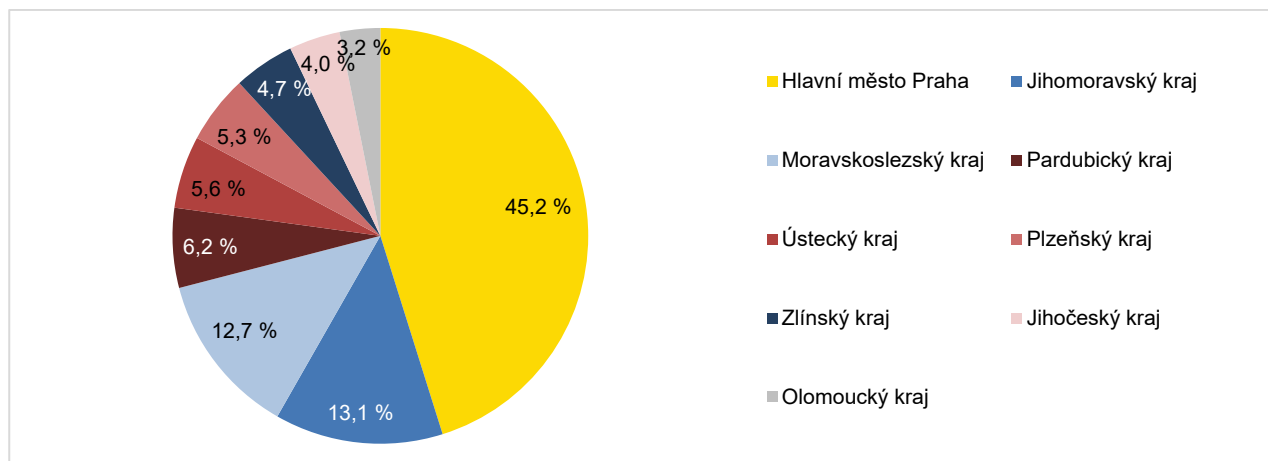
Věnujme nyní pozornost **vývoji počtu žáků v čase**. Výše bylo uvedeno, že počet dětí/žáků v mateřských i základních školách měl v posledních deseti letech vzestupnou tendenci. Pouze v posledním školním roce počet dětí v mateřských školách poklesl, na což mohla mít vliv pandemie onemocnění covid-19 a navýšení rodičovského příspěvku. Počet dětí ve středních školách naopak klesal a teprve v posledních dvou školních rocích začal stoupat. Pokud se jedná o konzervatoře, počet žáků se v desetileté časové řadě zvýšil z 3 560 žáků ve školním roce 2010/11 na 3 902 žáků ve školním roce 2020/21. Podíl dívek z těchto žáků se ve sledovaných školních rocích pohyboval mezi 61 % ve školním roce 2011/12 a 64,3 % ve školním roce 2017/18 – viz graf 4.1. Doplňme, že za posledních pět let zůstal počet konzervatoří celkem, jakož i počet konzervatoří poskytujících šestileté a osmileté vzdělávání neměnný.

Graf 4.1 Konzervatoře – vývoj počtu žáků a podílu dívek

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Podíváme-li se na **rozložení konzervatoří do krajů v České republice**, pak osm z celkem osmnácti konzervatoří se ve školním roce 2020/21 nacházelo v Praze, po dvou v Jihomoravském a Moravskoslezském kraji a po jedné konzervatoři v kraji Jihočeském, Plzeňském, Ústeckém, Pardubickém, Olomouckém a Zlínském. Ve všech těchto krajích konzervatoře nabízely vzdělávání v šestiletém programu. Kromě toho v Praze tři konzervatoře nabízely vzdělávání v osmiletém programu a jednu takovou konzervatoř najdeme i v kraji Jihomoravském a Moravskoslezském.

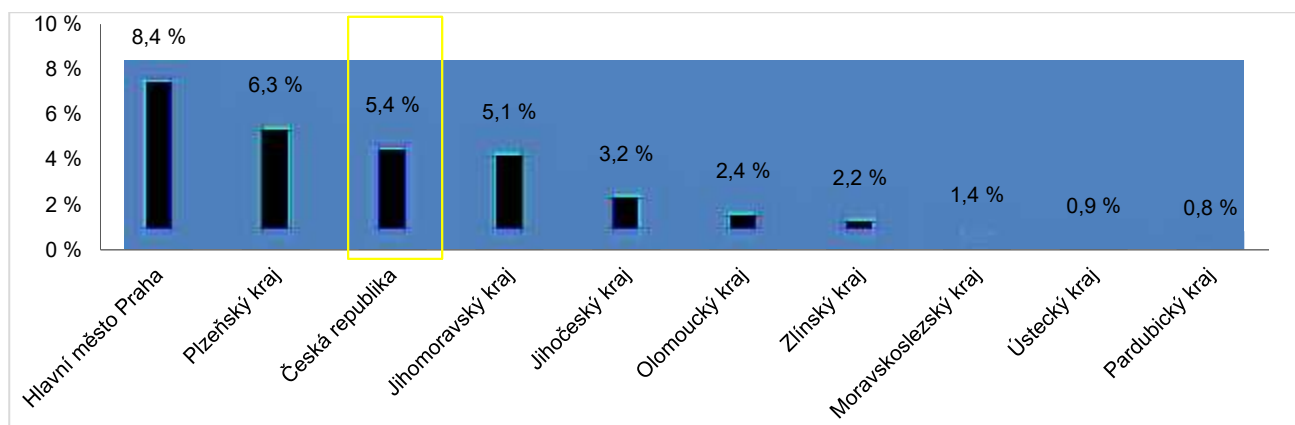
Graf 4.2 znázorňuje, jaký **podíl žáků konzervatoří se vzdělává v jednotlivých krajích České republiky**. Jak lze z počtu konzervatoří v jednotlivých krajích odvodit, velká část žáků se ve školním roce 2020/21 vzdělávala na pražských konzervatořích (45,2 %; celkem 1 762 žáků) a větší než desetinový podíl žáků najdeme též v konzervatořích v Jihomoravském a Moravskoslezském kraji (13,1 %, resp. 12,7 %). V kraji Pardubickém, Ústeckém i Plzeňském se vzdělávalo více než 5 % ze všech žáků konzervatoří (6,3 %, resp. 5,6 %, resp. 5,3 %). Menší než pětiprocentní podíly pak najdeme v krajích Zlínském (4,7 %), Jihočeském (4,0 %) a Olomouckém (3,2 %), kde se vzdělávalo již méně než 200 žáků (nejméně v Olomouckém kraji, konkrétně 123 žáků).

Graf 4.2 Konzervatoře – podíly žáků vzdělávajících se v jednotlivých krajích (2020/21)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Ve školním roce 2020/21 se na konzervatořích v České republice vzdělávalo celkem 210 **žáků cizí státní příslušnosti**, což je 5,4 % z celkového počtu žáků. Z toho bylo 75 žáků ze Slovenska, 42 z Ruska a 40 z Ukrajiny. Z ostatních jednotlivých cizích zemí již bylo v našich konzervatořích zaznamenáno jen pět a méně žáků.

Graf 4.3 uvádí podíly **žáků cizí státní příslušnosti** vzdělávajících se v konzervatořích v jednotlivých krajích ve školním roce 2020/21. Není překvapivé, že nejvyšší podíl žáků cizí státní příslušnosti najdeme v pražských konzervatořích (8,4 %). Nadprůměrného podílu cizinců dosáhl také Plzeňský kraj (6,3 %) a blízko celorepublikovému průměru byl kraj Jihomoravský (5,1 %). Naopak nejmenší podíl cizinců zaznamenaly konzervatoře v kraji Pardubickém (0,8 %) a Ústeckém (0,9 %).

Graf 4.3 Konzervatoře – podíly žáků cizí státní příslušnosti vzdělávajících se v jednotlivých krajích (2020/21)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

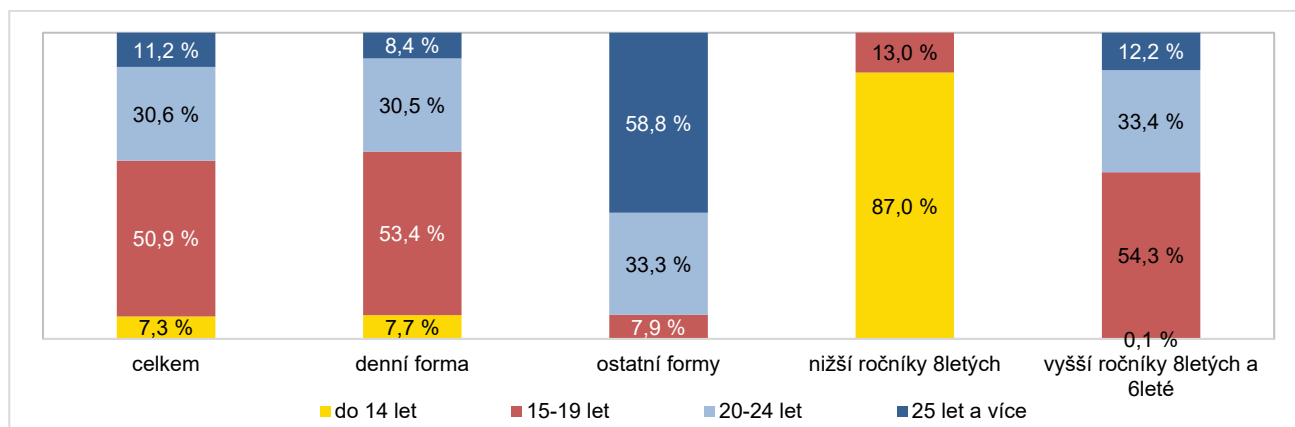
Můžeme doplnit, že v konzervatořích v České republice se ve školním roce 2020/21 vzdělávalo celkem 91 žáků **se zdravotním postižením**, z čehož 38 žáků byly dívky. Téměř polovina těchto žáků (celkem 43) se vzdělávala v pražských konzervatořích, dalších 21 žáků v konzervatořích v Moravskoslezském kraji a 14 žáků v kraji Jihomoravském. Shodně žáků se zdravotním postižením se vzdělávali v kraji Pardubickém a Olomouckém a tři v kraji Ústeckém.

V roce 2020/21 se na konzervatořích vzdělávalo 94,5 % žáků **denní formou studia** a 5,5 % **jinou formou**. Celkem 8,3 % žáků navštěvovalo **nižší ročníky** osmiletých konzervatořů spadající do povinné školní docházky a 91,7 % pak vyšší ročníky osmiletých konzervatořů a šestileté konzervatoře. Je tedy zřejmé, že v konzervatořích najdeme žáky spadající do **širokého věkového rozpětí**.

Graf 4.4 ukazuje rozložení žáků konzervatoří dle věku celkem, v dělení na denní a ostatní formy vzdělávání a na nižší ročníky konzervatoře spadající do povinné školní docházky a vyšší ročníky. Jak je patrné, osmina žáků navštěvujících vyšší ročníky osmileté konzervatoře nebo šestiletou konzervatoř byla ve věku 25 let a více (12,2 %). Mezi žáky, kteří se vzdělávali jinou než denní formou, zaujímaly dokonce třipětinový podíl (58,8 %). Z jiného úhlu pohledu lze doplnit, že ze žáků ve věku 25 let a více se jich 70,7 % vzdělávalo denní formou studia a 29,3 % jinou formou.

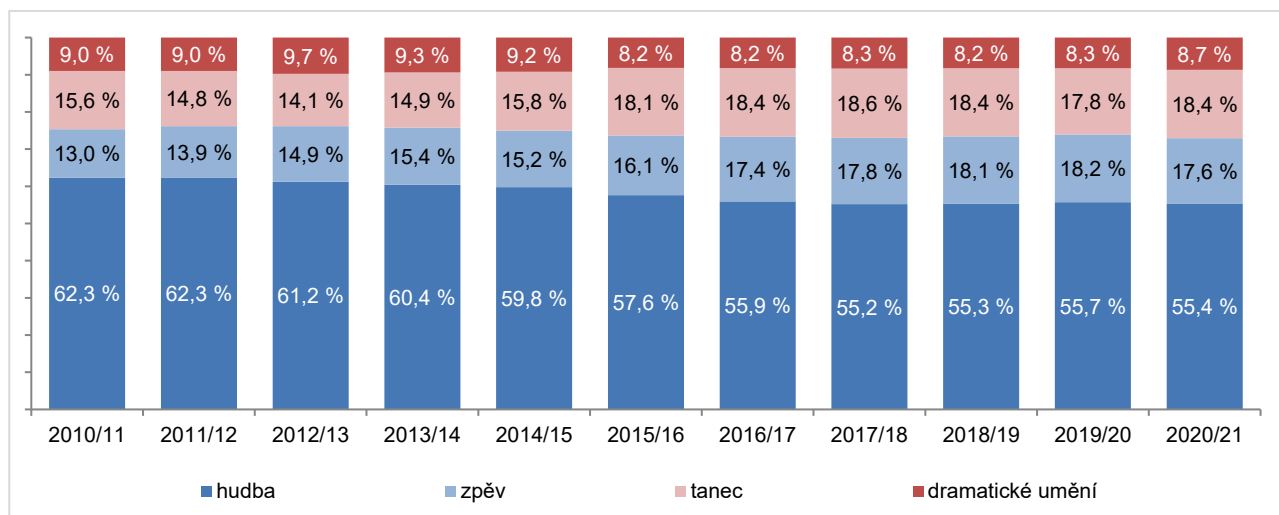
Graf 4.4 Konzervatoře – rozdělení žáků dle věku celkem a dle formy a úrovně vzdělávání (2020/21)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Graf 4.5 dále ukazuje, jaký podíl žáků konzervatoří studoval ten který **obor** v letech 2010/11 až 2020/21. Jak je patrné, nejvyšší podíl žáků se ve všech uvedených letech vzdělával ve hře na hudební nástroj, dirigování či skladbě (tj. v oboru hudba). Ve školním roce 2010/11 a 2011/12 činil podíl takových žáků 62,3 %, pak se pozvolna snižoval až na 55,2 % ve školním roce 2017/18. Poté se během dvou let o půl procenta zvýšil a ve školním roce 2020/21 se opět snížil na 55,4 %. Téměř trvalý růst podílu žáků zaznamenal obor zpěv. Ve školním roce 2010/11 jej studovalo 13 % žáků konzervatoří, ve školním roce 2019/20 pak 18,2 % žáků, ve školním roce 2020/21 se však snížil na 17,6 %. Od roku 2012/13 do roku 2018/19 také rostl podíl žáků vzdělávajících se v oboru tanec (z 14,1 % na 18,4 %, poté klesl na 17,8 % a v roce 2020/21 opět činil 18,4 %). Nakonec podíl žáků vzdělávajících se v oboru dramatické umění v čase kolísal, a sice mezi 8,2 % (ve školních rocích 2015/16, 2016/17 a 2018/19) a 9,7 % (ve školním roce 2012/13).

Graf 4.5 Konzervatoře – podíly žáků vzdělávajících se v různých oborech (2010/11 až 2020/21)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

5. Vyšší odborné školy

Vyšší odborné školy patří spolu s vysokými školami do tzv. terciárního vzdělávání a v mezinárodní klasifikaci ISCED 2011 spadají do úrovně 6 (bakalářská a jí odpovídající úroveň)²⁶. Předpokladem pro vstup do terciárního vzdělávání je úspěšné složení maturitní zkoušky na střední škole. Absolventi vyššího odborného vzdělávání získávají titul diplomovaný specialista (DiS.)

Ve vyšších odborných školách se ve školním roce 2020/21 vzdělávalo celkem 18 458 studentů, a sice ve 156 školách. Téměř dvě třetiny (65 %) se jich vzdělávaly ve školách veřejného zřizovatele, více než čtvrtina ve školách soukromých (26,6 %) a 8,4 % ve školách církevních. Zhruba tři pětiny studentů (61,5 %) se vzdělávaly denní formou vzdělávání a dvě pětiny jinou formou (38,5 %).

Na jeden plný úvazek učitele připadalo ve školním roce 2020/21 v průměru 14,9 studenta. Přitom ve školách s veřejným zřizovatelem připadalo na jednoho učitele méně studentů (v průměru rovněž 14,9), než jak tomu bylo ve školách s církevním zřizovatelem (20,4 studenta). Ještě méně žáků na jeden plný úvazek učitele však připadal ve školách soukromých (13,6 studenta) – viz tabulku 5.1. Pokud se jedná o genderové složení, 66 % ze všech plných úvazků učitelů zaujímaly ženy. Jedná se o vyšší podíl, než jaký byl zjištěn u konzervatoří (51,1 %) i středních škol (60,1 %). V základních a mateřských škol byl však ještě vyšší.

Tab. 5.1 Vyšší odborné školy - počet škol, studentů a učitelů celkem a dle zřizovatele školy (2020/21)

zřizovatel	školy		studenti		učitelé ^{*)}		studentů na 1 učitele
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	
veřejný	105	67,3	11 998	65,0	804,8	64,8	14,9
soukromý	41	26,3	4 902	26,6	360,2	29,0	13,6
církevní	10	6,4	1 558	8,4	76,5	6,2	20,4
celkem	156	100	18 458	100	1241,5	100	14,9

*) přepočtení na počet plných úvazků, neboli plně zaměstnané učitele

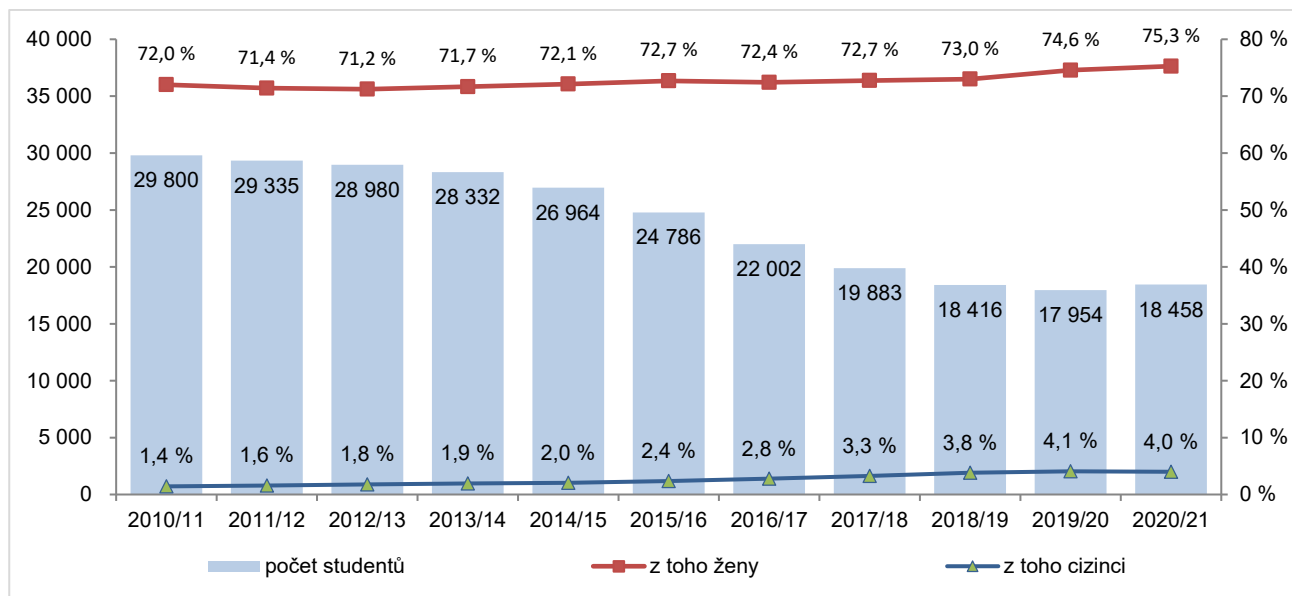
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Výše bylo uvedeno, že počet dětí v mateřských i základních školách měl v posledních deseti letech vzestupnou tendenci. Pouze v posledním školním roce počet dětí v mateřských školách poklesl, na což mohla mít vliv též pandemie onemocnění covid-19 a navýšení rodičovského příspěvku. Počet dětí ve středních školách naopak klesal a teprve v posledních dvou školních rocích začal stoupat. Pokud se jedná o konzervatoře, počet žáků se v desetileté časové řadě zvýšil z 3 560 žáků ve školním roce 2010/11 na 3 902 žáků ve školním roce 2020/21.

Zde lze poznamenat, že ještě výrazněji než počet žáků středních škol klesal počet studentů vyšších odborných škol, a sice z 29 800 studentů ve školním roce 2010/11 na 17 954 studentů ve školním roce 2019/20 a teprve v posledním školním roce byl zaznamenán nárůst o 2,8 % studentů. Vzhledem k tomu, že vyšší odborné školy nabízejí v první řadě obory zdravotnické a pedagogické, jsou mezi studenty stabilně ve vysoké míře zastoupeny ženy. Podíl žen přitom od školního roku 2012/13 téměř soustavně mírně stoupal, a sice ze 71,2 % na 75,3 % ve školním roce 2020/21. Pokud se jedná o podíl cizinců mezi studenty vyšších odborných škol, v čase stoupal z 1,4 % ve školním roce 2010/11 na 4,1 % ve školním roce 2019/20, poté o desetinu procenta klesl – viz graf 5.1.

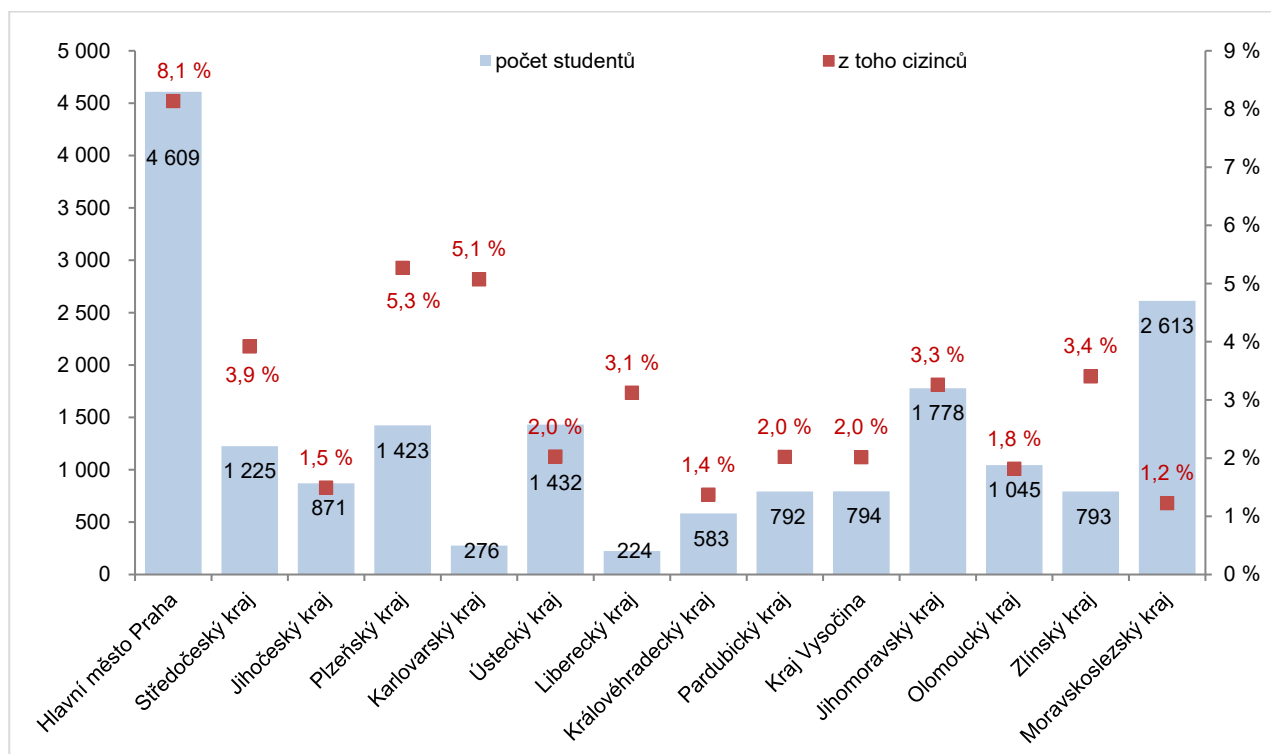
²⁶ Podle klasifikace ISCED se vzdělávání na mezinárodní úrovni dělí na vzdělávání v raném dětství (ISCED 0), primární vzdělávání (ISCED 1), nižší sekundární vzdělávání (ISCED 2), vyšší sekundární vzdělávání (ISCED 3), postsekundární neterciární vzdělávání (ISCED 4), krátký cyklus terciárního vzdělávání (ISCED 5) a terciární vzdělávání (ISCED 6 – 8). Více viz zde: https://www.czso.cz/csu/czso/klasifikace_vzdelani_cz_isced_2011

Graf 5.1 Vyšší odborné školy – vývoj počtu žáků a podílu dívek (2010/11 – 2020/21)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Vyšší odborné školy je možné studovat ve všech krajích České republiky. Nejvíce jich ve školním roce 2020/21 bylo v Praze (35), dále v kraji Středočeském (17) a Jihočeském (14); nejméně naopak v kraji Karlovarském (4). V Praze bylo také pochopitelně nejvíce studentů vyšších odborných škol (4 609) i nejvyšší podíl cizinců z těchto studentů (8,1 %). Nejmenší počet studentů vyšších odborných škol zaznamenal kraj Liberecký (224) a nejnižší podíl cizinců mezi studenty vyšších odborných škol pak kraj Moravskoslezský (1,2 %), kde bylo hned po Praze nejvíce studentů vyšších odborných škol (2 613) – viz graf 5.2. Doplňme, že celkem bylo ve vyšších odborných školách v České republice 737 studentů cizí státní příslušnosti, což jsou 4 % ze všech studentů vyšších odborných škol.

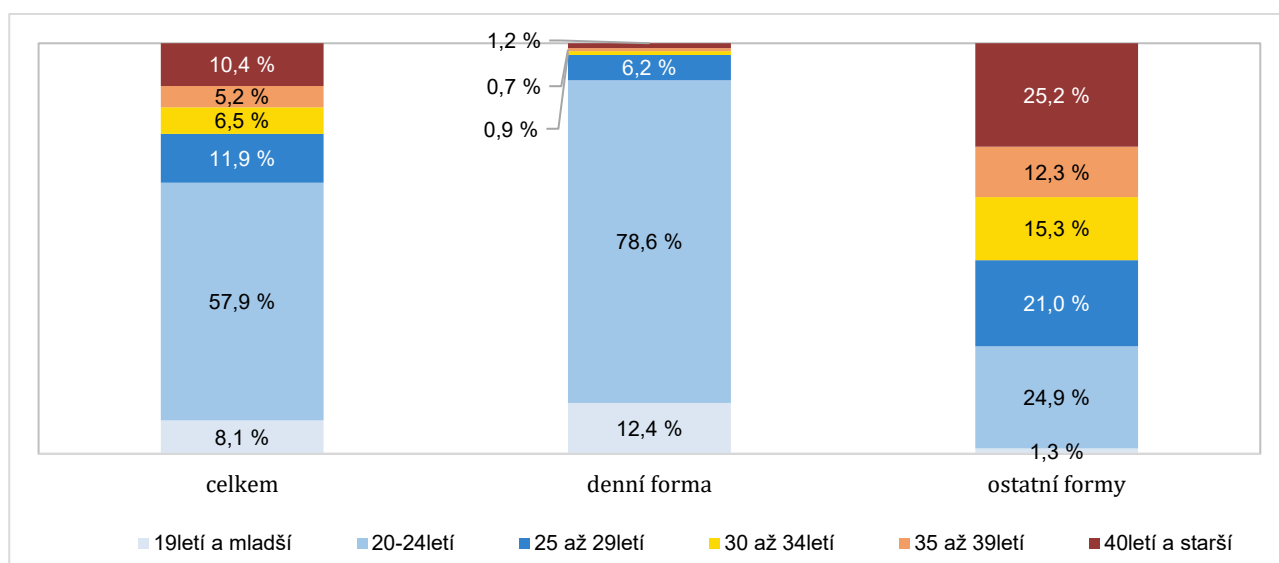
Graf 5.2 Vyšší odborné školy – počet studentů a podíl cizinců dle sídla školy (2020/21)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Mezi studenty vyšších odborných škol bylo ve školním roce 2020/21 jen 24 studentů se **zdravotním postižením**. Všichni byli přitom integrováni do běžných vzdělávacích skupin.

Graf 5.3 ukazuje rozložení studentů vyšších odborných škol ve školním roce 2020/21 **dle věku** celkem a v dělení na denní a ostatní formy vzdělávání. Jak je patrné, věkové složení studentů vyšších odborných škol bylo poměrně pestré a zahrnuje 18 studentů, kterým bylo 18 let a méně (tedy ve věku, který není typický pro osoby s ukončeným středoškolským vzděláním) a naopak 34 % studentů ve věkové skupině 25 let a více, která již není pro účast v bakalářské a jí odpovídající úrovni studia obvyklá. Desetina studentů byla dokonce ve věku 40 let a více. Lze předpokládat, že starší studenti již pracují a potřebují si dodělat potřebnou kvalifikaci, zejména je-li dána zákonem (např. u učitelek mateřských škol či zdravotních sester). S tím souvisí i zjištění, že zatímco mezi studenty v denní formě vzdělávání bylo zahrnuto 91 % studentů ve věku do 24 let, mezi studujícími jinou formou vzdělávání činil tento podíl jen 26,2 % a téměř tři čtvrtiny (73,4 %) těchto studentů již byly ve věku 25 let a více.

Graf 5.3 Vyšší odborné školy – rozdělení studentů dle věku celkem, v denní formě vzdělávání a v ostatních formách vzdělávání (2020/21)

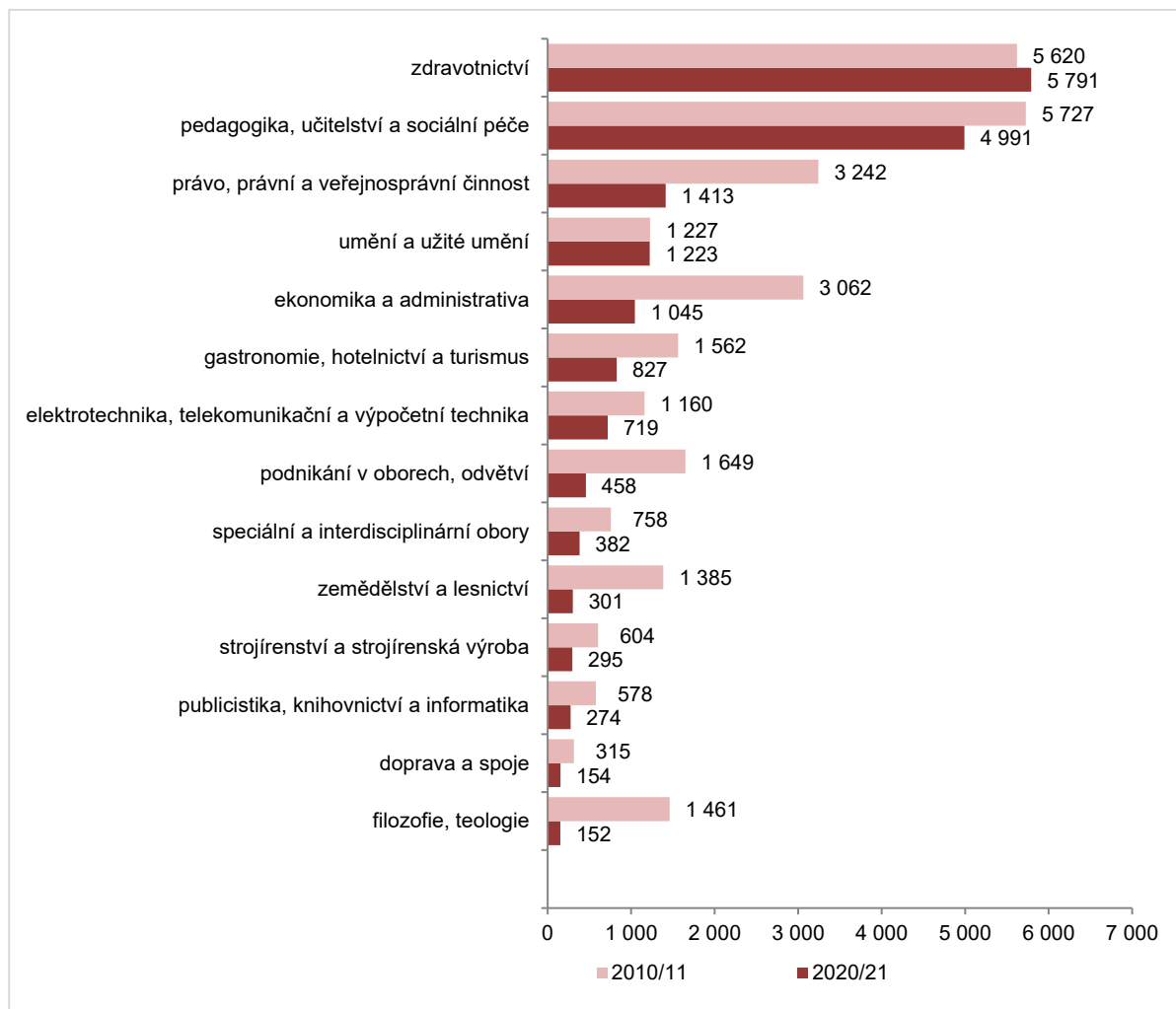

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Graf 5.4 uvádí počty studentů vyššího odborného vzdělávání ve školních rocích 2010/11 a 2020/21 dle skupin oborů vzdělávání. Obsahuje pouze obory s více než 100 studentů ve školním roce 2020/21. Jak je patrné, v obou školních rocích byl nejvyšší počet studentů vyššího odborného vzdělávání zapsaný ve skupině oborů zdravotnictví a dále ve skupině oborů pedagogiky, učitelství a sociální péče. Lze si všimnout, že skupina oborů **zdravotnictví** zaznamenala jako jediná ze všech oborů v grafu ve školním roce 2020/21 vyšší počet studentů než ve školním roce 2010/11. A to přesto, že ve školním roce 2010/11 bylo studentů vyšších odborných škol o 11,3 tisíce více než ve školním roce 2020/21. Jinými slovy, zatímco ve školním roce zaujímalí studenti zdravotnických oborů pětinu všech studentů vyšších odborných škol (18,9 %), ve školním roce 2020/21 byl jejich podíl téměř třetinový (31,4 %). Též studenti pedagogických oborů však tvořili ve školním roce 2020/21 vyšší podíl všech studentů vyšších odborných škol (27 %) než ve školním roce 2010/11 (19,2 %).

V porovnání s rokem 2010/11 byl dále počet studentů umění a užitého umění na vyšších odborných školách ve školním roce 2020/21 téměř totožný. Ostatní skupiny oborů v grafu zaznamenaly již snížení počtu studentů. Není bez zajímavosti, že v posledních době nejrychleji zvyšoval počet studentů v oborech zdravotnictví. Obdobně tomu bylo i u žáků středních odborných škol (viz předchozí kapitoly), ale též vysokých škol (viz publikace [Studenti a absolventi vysokých škol v ČR](#)). To lze zejména v době pandemie onemocnění covid-19 považovat za dobrou zprávu.

Graf 5.4 Vyšší odborné školy – počet studentů dle oboru vzdělávání (pouze obory s více než 100 žáků)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Vzhledem k převaze studentů oborů ze skupiny zdravotnictví a ze skupiny pedagogiky, učitelství a sociální péče není překvapivé, že celkově mezi studenty vyšších odborných škol převažovaly ženy nad muži. Jak je výše uvedeno, ve školním roce 2020/21 tvořily tři čtvrtiny všech studentů. Rovněž připomeňme zjištění, že i mezi učiteli vyšších odborných škol převažovaly ženy nad muži (tvořily dvě třetiny), a to ve větší míře, než jak tomu bylo u středních škol (zde tvořily tři pětiny). Podíl žen mezi učiteli má přitom se zvyšující se úrovní vzdělávání tendenci spíše klesat. Též u genderového složení učitelů pravděpodobně hraje roli relativně větší zastoupení oborů typických pro ženy ve vyšších odborných školách.